

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΣΛΑΒΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ
ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Ο ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΙΡΑΝ- ΣΑΟΥΔΙΚΗΣ ΑΡΑΒΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ
ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ»**

ΣΥΝΤΑΞΗ : ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΣΤΑΥΛΙΩΤΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2020

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου»

Νικόλαος Σταυλιώτης

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄	
«ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ»	8
ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΙΣΛΑΜ – ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	8
ΣΧΙΣΜΑ ΣΙΙΤΩΝ - ΣΟΥΝΙΤΩΝ	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄	
«ΙΣΛΑΜΙΚΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ»	19
ΟΥΑΧΑΜΠ (Σ. ΑΡΑΒΙΑ)	19
ΑΔΕΛΦΟΙ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΙ (ΑΙΓΥΠΤΟΣ)	22
ΙΣΛΑΜΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ 1979 (ΙΡΑΝ)	26
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄	
«ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ»	31
ΙΡΑΝ – ΚΕΝΤΡΟ ΣΙΙΤΙΣΜΟΥ - ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ	31
Σ. ΑΡΑΒΙΑ – ΚΕΝΤΡΟ ΣΟΥΝΙΤΙΣΜΟΥ - ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ.....	35
ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΗ	39
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄	43
ΠΟΛΕΜΟΙ ΔΙΑ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ (ΥΕΜΕΝΗ – ΜΠΑΧΡΕΙΝ – ΙΡΑΚ – ΛΙΒΑΝΟΣ - ΣΥΡΙΑ).....	43
ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ.....	53
ΕΜΠΛΟΚΗ Μ. ΔΥΝΑΜΕΩΝ (ΗΠΑ – Σ. ΑΡΑΒΙΑ, ΡΩΣΙΑ – ΙΡΑΝ).....	60
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄	67
ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗ Μ. ΑΝΑΤΟΛΗ	67
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	71
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	77
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	79
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ- ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ	86

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΓΕΝΙΚΑ

Ανέκαθεν η Μ. Ανατολή αποτέλεσε περιοχή μεγάλων ανακατατάξεων, μετακινήσεων λαών, συγκρούσεων για την επιβολή ισχύος. Κατά καιρούς διάφορα συμφέροντα οδήγησαν σε μεγάλες συγκρούσεις για τον έλεγχο της περιοχής. Ιστορικά μπορούμε να εντοπίσουμε την αραβική εξάπλωση προς την Β. Αφρική και την Ευρώπη, τις Σταυροφορίες και την τουρκική εξάπλωση προς Δυσμάς, αρχικά των Σελτζούκων και μετέπειτα των Οθωμανών από τις Τουρανικές στέπες.

Η Μ. Ανατολή ανέκαθεν υπήρξε περιοχή διεκδίκησης, λόγω της θέσης της στον «δρόμο του μεταξιού», δηλαδή στον εμπορικό δρόμο που συνέδεε την Άπω Ανατολή με την Δύση (**εικόνα 1**). Μετά την βιομηχανική επανάσταση και την παγκόσμια ανάγκη που προέκυψε για εύρεση πηγών ενέργειας και συγκεκριμένα του πετρελαίου, η περιοχή αυτή απέκτησε ιδιαίτερη γεωστρατηγική και γεωοικονομική σημασία, λόγω των πλούσιων κοιτασμάτων πετρελαίου που υπάρχουν (**εικόνα 2**). Ήδη από την εποχή της αποικιοκρατίας στην περιοχή δραστηριοποιούνταν ισχυρές βιομηχανικές χώρες, εξασφαλίζοντας τις πολύτιμες πηγές ενέργειας που απαιτούνταν. Είναι εμφανής η ανάμειξη των Μεγάλων Δυνάμεων στα εσωτερικά των λαών της Μ. Ανατολής, με σκοπό την εξασφάλιση του πετρελαίου .

Η συγκεκριμένη περιοχή χαρακτηρίζεται επίσης από ένα μωσαϊκό εθνοτήτων, θρησκειών, φατριών και αλληλοσυγκρουόμενων συμφερόντων, στο οποίο εντοπίζεται υπέρμετρος ανταγωνισμός για επιβολή περιφερειακής εξουσίας, άλλοτε πολύ έντονος με εξάρσεις βίας και άλλοτε πιο ήπιος. Κύριοι δρώντες σε αυτό τον ανταγωνισμό είναι η Αίγυπτος, το Ιράν, η Τουρκία, το Ιράκ και η Σαουδική Αραβία, με σημαντικότερους το Ιράν και τη Σ. Αραβία. Η Σ. Αραβία θεωρείται αυτεπάγγελτα ως ηγέτιδα δύναμη του μουσουλμανικού κόσμου, λόγω καταγωγής του Προφήτη Μωάμεθ και θεματοφύλακας του σουνιτικού Ισλάμ. Αντίθετα το Ιράν θεωρείται η ανασταλτική δύναμη στην επιθετικότητα του Ισραήλ και κατ'επέκταση της Δύσης (συγκεκριμένα των ΗΠΑ) και θεματοφύλακας του σιϊτισμού.

Οι δύο αυτοί περιφερειακοί πόλοι στη Μ. Ανατολή από όπου πηγάζει η σουνιτική και η σιϊτική εξουσία αντίστοιχα υποστηρίζουν χώρες και οργανώσεις ως

προστάτες του σουνιτισμού η πρώτη και του σιϊτισμού η δεύτερη. Οι δύο αυτές περιφερειακές δυνάμεις υπόκεινται στην επιρροή των δύο σύγχρονων υπερδυνάμεων, των ΗΠΑ και της Ρωσίας αντίστοιχα. Με την Ισλαμική επανάσταση το 1979, οι σιίτες του Ιράν ανέτρεψαν τις «διεφθαρμένες» ιδέες για την πρόοδο βασισμένη στο δυτικό μοντέλο, σε αντίθεση με την Σ. Αραβία. Ο Χομείνι κατηγορήσε έντονα την Σ. Αραβία και άλλους άραβες ηγέτες ως παρακμιακούς και ασεβείς, ως επίφαση ότι ήταν πολύ στενοί σύμμαχοι των ΗΠΑ και όχι επειδή ήταν σουνίτες, γεγονός που είχε απήχηση σε όλο τον ισλαμικό κόσμο.

Στη συγκεκριμένη περιοχή έκαναν την εμφάνισή τους με χρονική διαφορά 4 κύριες θρησκείες. Στο Ιράν ο Ζωροαστρισμός, στην Παλαιστίνη ο Ιουδαϊσμός και ο Χριστιανισμός και στην Αραβική χερσόνησο το Ισλάμ. Η τελευταία θρησκεία πήρε στοιχεία από όλες τις προγενέστερες της και τελικά επικράτησε στην περιοχή της Μ. Ανατολής.

Μέσα στην εξέλιξή της στο χρόνο, η θρησκεία του Ισλάμ διασπάστηκε σε διάφορα σχίσματα, με κυριότερο και αρχαιότερο εξ'αυτών των Σιιτών και Σουνιτών. Μεταξύ των δύο σχισμάτων αναπτύχθηκε εξ'αρχής έμφυτη έχθρα και η πορεία τους στην ιστορία σημαδεύτηκε άλλοτε με περιόδους έξαρσης βίας και άλλοτε με ειρήνη και συμβιβαστική διάθεση. Αυτή την διαμάχη εκατοντάδων ετών αδυνατεί η Δύση να κατανοήσει πλήρως, με αποτέλεσμα να διαπράττει λανθασμένες κινήσεις, αναφορικά στις σχέσεις της με το Ισλάμ γενικότερα.

ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπός της παρούσας συγγραφής είναι η παρουσίαση των αιτιών και προεκτάσεων του ανταγωνισμού μεταξύ Σ. Αραβίας και Ιράν, έτσι ώστε να καταστεί ευκολότερη η κατανόηση πολιτικών, οικονομικών, κοινωνικών και άλλων φαινομένων στην Μ. Ανατολή. Επίσης η επίδραση που έχουν στις γεωπολιτικές και γεωστρατηγικές ζυμώσεις στην ευαίσθητη αυτή περιοχή, καθώς και τις επιπτώσεις που προκαλεί. Η Ελλάδα δεν ανήκει γεωγραφικά στην Μέση Ανατολή, όμως ως γειτονική χώρα με την ευρύτερη περιοχή, είναι φανερό ότι αυτές οι επιπτώσεις επηρεάζουν και τη χώρα μας, η οποία οφείλει να παρακολουθεί τις εξελίξεις στην εν λόγω περιοχή. Οι προεκτάσεις της αντιπαράθεσης των δύο

αυτών περιφερειακών δυνάμεων και οι συμμαχίες, στις οποίες ανήκουν, σίγουρα επηρεάζουν την ελληνική εξωτερική και οικονομική πολιτική. Θα πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψη υπό το πρίσμα των συμμαχιών στις οποίες ανήκει η χώρα μας. Πέραν τούτου θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι στην ευρύτερη γεωγραφική της θέση, περιβάλλεται από μουσουλμανικές χώρες, (Αλβανία, Βοσνία, Κόσσοβο, Τουρκία, Λιβύη, Αίγυπτος), με την Τουρκία, η οποία ανήκει στην περιοχή της Μ. Ανατολής να τηρεί εχθρική στάση προς την Ελλάδα. Ακόμα και μέσα στην ίδια την χώρα μας διαβιεί μουσουλμανική μειονότητα στα βορειοανατολικά σύνορά της. Δεν πρέπει επίσης να λησμονούμε τις μεγάλες μεταναστευτικές ροές από μουσουλμανικές χώρες της Μ. Ανατολής, γεγονός το οποίο αποτελεί πλέον μέρος της καθημερινότητάς μας και καθιστά αυτή την προσέγγιση πιο “ευαίσθητη”.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΙΣΛΑΜ - ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Κυρίαρχη θέση στις θρησκείες της Μ. Ανατολής κατέχει το Ισλάμ. Το Ισλάμ είναι η δεύτερη μεγαλύτερη θρησκεία και το 2050 υπολογίζεται ότι θα φτάσει ο χριστιανικός με τον ισλαμικό κόσμο περίπου στα ίδια επίπεδα, ενώ το 2070 το Ισλάμ θα είναι η μεγαλύτερη θρησκεία παγκοσμίως. Η συγκεκριμένη θρησκεία επηρεάζει όχι μόνο τις πνευματικές αναζητήσεις των λαών της Μ. Ανατολής, αλλά και τις εσωτερικές δραστηριότητες (πολιτικές – οικονομικές), καθώς και την εξωτερική πολιτική των περισσότερων κρατών αυτής της περιοχής. Το Ισλάμ δεν είναι μόνο θρησκεία αλλά ένα πολιτικό και πολιτιστικό σύστημα αξιών. Δεν συνιστά μόνο μία αραβική μονοθεϊστική κίνηση υπέρβασης του αραβικού πολυθεϊσμού ούτε ένα πολιτικό-θρησκευτικό κίνημα υπέρβασης του φυλετικού συστήματος οργάνωσης και του φυλετικού τρόπου σκέψης. Κρίνεται λοιπόν σκόπιμο να γίνει μια σύντομη αναφορά στην εμφάνιση του Ισλάμ και την ιστορική του εξέλιξη για την ορθότερη κατανόηση των θρησκευτικών και πολιτικών φαινομένων που χαρακτηρίζουν την περιοχή, διότι πολλά γεγονότα του σήμερα έχουν αναφορά στην πρώιμη ισλαμική ιστορία. Επιπλέον, οι διαφορετικές τάσεις του Ισλάμ κατέχουν καθοριστικό ρόλο στις σχέσεις Σ. Αραβίας και Ιράν (MASCI 2017) , (Kathimerini 2017).

Η Αραβική χερσόνησος βρισκόταν υπό την επιρροή αρχικά του ιρανικού και κατόπιν του ελληνικού πολιτισμού. Σταδιακά από τον 2ο αι.μ.Χ παρήκμασαν οι δυνάμεις αυτές και αναδύθηκε ο αραβικός νομαδισμός. Από τον 4ο αιώνα μ.Χ. η Αραβία είχε καταστεί πεδίο των ανταγωνισμών μεταξύ Βυζαντίου και Περσίας. Η Μέκκα ήταν εμπορικό και θρησκευτικό κέντρο και πεδίο κοινωνικής σύγκρουσης με κυριότερη θρησκεία την ειδωλολατρία.

Ο Μωάμεθ (571 -632) ήταν ένας χαρισματικός, πολυταξιδεμένος οδηγός караβανιών από τη Μέκκα, ο οποίος γνώριζε το Χριστιανισμό και τον Ιουδαϊσμό. Με βάση την ισλαμική παράδοση, στα 40 του χρόνια δέχτηκε την επίσκεψη του Αρχάγγελου Γαβριήλ, όπου του έγινε η αποκάλυψη του αληθινού Θεού. Τα πρώτα χρόνια, που κήρυττε τον λόγο του Θεού, δεν είχε μεγάλη απήχηση το κήρυγμά του, εκτός από τη γυναίκα του τη Χαντίτζα, η οποία ήταν μεγαλύτερή του, κόρη

εμπορικής οικογένειας, την οποία παντρεύτηκε και πήρε τη δουλειά της (είχε караβάνια με πολλά λεφτά). Σταδιακά δημιούργησε έναν κύκλο πιστών ακολούθων και το κήρυγμά του για ένα Θεό άρχισε να ενοχλεί πολύ την κοινωνία της Μέκκας. Το κήρυγμά του αμφισβητούσε τον πολυθεϊσμό και κατ'επέκταση το θρησκευτικό λατρευτικό κέντρο της Καάμπα¹. Αυτή η αμφισβήτηση διατάρασσε και τις εμπορικές δραστηριότητες της Μέκκας, ως επακόλουθο των μετακινήσεων των πιστών πολυθεϊστών Αράβων. Έτσι ο Μωάμεθ αναγκάστηκε να φύγει και να πάει στη Μεδίνα, μια άλλη πόλη-όαση, που είχε κακές σχέσεις με τη Μέκκα. Το Κοράνι αναφέρει ότι τον κάλεσαν από την Μεδίνα. Το πιθανότερο όμως είναι να συνέβη κάτι σαν πραξικόπημα. Όλες αυτές οι πόλεις εκείνης της περιόδου είχαν αραβόφωνους ειδωλολάτρες και Εβραίους (κυρίως στη Μεδίνα και κάποιες άλλες πόλεις). Όταν πήγε στη Μεδίνα, μίλησε για έναν Θεό και αυτοανακηρύχθηκε ως ο τελευταίος των Προφητών (θυμίζει λίγο τον Μεσσία στον Ιουδαϊσμό) και κήρυξε τον μονοθεϊσμό στους Εβραίους της Μεδίνας. Οι Εβραίοι εκεί δεν δέχονταν κάποιον άλλον να τους μιλήσει για μονοθεϊσμό, καθώς οι ίδιοι θεωρούσαν ήδη τους εαυτούς τους μονοθεϊστές επί 2500 χρόνια. Για το λόγο αυτό και το Κοράνι στην αρχή αναφέρεται σχετικά θετικά στους Εβραίους, αλλά όταν όμως μετέβηκε στη Μεδίνα, το Κοράνι αλλάζει και γίνεται απίστευτα εχθρικό ως προς αυτούς² (Watt 2010).

Κατέλαβε τη Μεδίνα, συμμαχώντας ευκαιριακά με τη μία εναντίον της άλλης εβραϊκής φυλής εκ των τριών που υπήρχαν εκεί. Παίρνοντας μαζί του από τη Μέκκα κάποιους πιστούς οπαδούς, οι οποίοι ήταν αυτοί που θα ανελάμβαναν το νέο κράτος, ξεκίνησε έναν πόλεμο εναντίον της Μέκκας με όρους ανταρτοπολέμου. Χτυπούσε δηλαδή τα караβάνια της Μέκκας, για να την εξαντλήσει οικονομικά³ και έδωσε τρεις μεγάλες μάχες, χάνοντας τη μία και κερδίζοντας τις άλλες δύο. Κατά αυτόν τον τρόπο ο Μωάμεθ υπήρξε ο ιδρυτής

¹ Η Καάμπα αποτέλεσε σημαντικό λατρευτικό χώρο των Αράβων πολυθεϊστών, και λατρευτικός προορισμός. Ταυτόχρονα υπήρξε και εμπορικό κέντρο, σημαντικό για την οικονομική ζωή της Μέκκας. Με την επικράτηση του Ισλάμ, έγινε ο ιερότερος τόπος του Ισλάμ επειδή εκεί φυλάσσεται ο Μαύρος Λίθος.

² Στις 2 Απριλίου 2018 έδωσε μια συνέντευξη ο διάδοχος του σαουδαραβικού θρόνου (Mohammed ben Salmane) στο αμερικανικό περιοδικό «The Atlantic» και όταν τον ρώτησε ο δημοσιογράφος, γιατί είναι τόσο αντισημίτες οι Σαουδαραβες, του απάντησε ότι σύμφωνα με τη θρησκεία τους δεν μπορεί να είναι αντισημίτες, γιατί μία από τις γυναίκες του Προφήτη ήταν εβραία.

³ Πριν δέκα χρόνια η Αλ Κάιντα δημοσίευσε ένα κείμενο (προς τα παρακλάδια της) που έλεγε «θα χτυπήσουμε τη Δύση σε οικονομικούς στόχους (διυλιστήρια, τάνκερς, αγωγούς), όπως ακριβώς το έκανε ο Προφήτης, θα ματώσει η Δύση οικονομικά, έτσι θα την καταστρέψουμε».

μιας νέας θρησκείας, που ονομάστηκε Ισλάμ και θεμελίωσε τον αραβικό μονοθεϊσμό και τον αραβικό πολιτισμό με το κήρυγμα ενός παντοδύναμου και δημιουργού Θεού. Η θρησκεία ενσωμάτωσε στοιχεία από τις δύο μεγάλες μονοθεϊστικές θρησκείες, τον Ιουδαϊσμό και τον Χριστιανισμό, και επεκτάθηκε με μια σειρά από νόμους που διέπουν τις περισσότερες πτυχές της ζωής, συμπεριλαμβανομένης και της πολιτικής εξουσίας. Επιπροσθέτως έθεσε τα θεμέλια της νομικής και κρατικής τάξης, υποτάσσοντας τις αραβικές φυλές, ενώ με τον προσηλυτισμό στη θρησκευτική κοινότητα δημιουργεί τη στρατιωτική και πνευματική βάση για την εξάπλωση που ξεκινά μετά τον θάνατό του (Энциклопедия "Всемирная История" n.d.), (Κοσμίνσκι Ε. Α. Ινστιτούτο Ιστορίας 1980)

Όταν απεβίωσε ο Προφήτης, σε ηλικία 63 χρονών, δεν άφησε πίσω του γιο - διάδοχο. Η Χαντίτζα, ήταν η πρώτη του γυναίκα, η τελευταία υπήρξε η Άισα, ενώ ενδιάμεσα είχε παντρευτεί και άλλες. Μια άλλη γυναίκα πολύ σημαντική για το Ισλάμ είναι η Φατιμά, η κόρη του από τη Χαντίτζα⁴. Στην Μεδίνα μετά τον θάνατο του Μωάμεθ, διοικούσαν ως αντιπρόσωποί του οι χαλίφηδες, οι οποίοι θεωρούνταν οι θρησκευτικοί αρχηγοί του αραβικού έθνους. Ο χαλίφης έπρεπε να είναι κάποιος από τους συνοδοιπόρους του Προφήτη από τη Μέκκα. Τελικά, χαλίφης εκλέχτηκε ο Αμπού Μπακρ (ευνοούμενος της Αίσα) για δύο χρόνια και το πρώτο που έκανε ήταν να ισχυροποιήσει το κράτος, διότι κάποιες φυλές που είχαν συνάψει συμφωνίες ειρήνης, τις αμφισβητούσαν. Πρωταρχικό του μέλημα ήταν να καταστείλει τις εν λόγω εξεγέρσεις. Μετά το θάνατό του, ανέλαβε ο Ομάρ, που ήταν κι αυτός από τους πιστούς της Μέκκας. Επέκτεινε το κράτος για δέκα χρόνια προς τη Βυζαντινή αυτοκρατορία, καθώς εκεί οι πληθυσμοί δέχονταν εύκολα το Ισλάμ, λόγω αντιθέσεων (αιρέσεις και φορολογικοί λόγοι) με το Βυζάντιο.

---

⁴ Κάλλιστα μπορεί να υποστηριχθεί ότι η ιστορία του Ισλάμ είναι ιστορία γυναικών. Η μία είναι η μηριά (Άισα) και η άλλη είναι η κόρη (Φατιμά). Την Άισα την παντρεύτηκε, όταν εκείνη ήταν 12 χρονών και γι' αυτό βρίσκονται σήμερα αντιισλαμιστικά κείμενα που κατηγορούν τον Μωάμεθ για παιδεραστία. Το Κοράνι όμως λέει, ότι η γυναίκα γίνεται γυναίκα από τότε που έρχεται η έμμηνος ρύση, άρα μπορούσε να τεκνοποιήσει. Άρα δεν μπορούμε να τον πούμε παιδεραστή, γιατί τον κρίνουμε με σημερινά δεδομένα. Η Άισα, όταν πεθαίνει ο Προφήτης, αναφέρει ότι αυτή ήταν η αγαπημένη γυναίκα του Προφήτη και τελικά θα μάζευε όλους αυτούς τους πάπυρους που υπάρχουν με το Κοράνι, θα το κωδικοποιούσε και θα δημιουργούσε ένα βιβλίο.

Οι Αμπού Μπακρ και Ομάρ σημείωσαν επιτυχείς στρατιωτικές εκστρατείες. Μέσα σε τρεις δεκαετίες κατέκτησαν τους Σασανίδες⁵ και τα βυζαντινά εδάφη σε Συρία, Αίγυπτο και Μεσοποταμία. Η Μεδίνα, η πόλη του Προφήτη έγινε το διοικητικό κέντρο. Στην αρχή, οι μωαμεθανοί κατακτητές συμπεριφέρονταν όπως οι Ρωμαίοι, δηλαδή δεν εμπλέκονταν με τους ντόπιους, παρά έπαιρναν μόνο τους φόρους και είχαν μια τάση υπεροψίας, αφού δεν ήθελαν να διαδώσουν το Ισλάμ. Υποστήριζαν ότι υπάρχει μια κοινωνική πυραμίδα όπου υψηλότερα βρίσκονταν οι Μουσουλμάνοι, μετά βρίσκονταν οι λαοί της Βίβλου (εβραίοι και χριστιανοί), πιο κάτω ήταν οι πολυθεϊστές και ακόμα πιο κάτω ήταν οι αποστάτες. Ο επόμενος που ανέλαβε και επέκτεινε τις εδαφικές κατακτήσεις ήταν ο Οθμάν, κυρίως προς τη Βόρεια Αφρική, ενώ κάποια στιγμή δολοφονήθηκε. Σταδιακά δημιουργήθηκε ένας τεράστιος κόσμος, που ξεκινούσε από την Αραβική Χερσόνησο και έφτανε στα δυτικά μέχρι τη νότια Ισπανία (Κόρδοβα) και αντίστοιχα στα ανατολικά μέχρι τη Σαμακάρντια της κεντρικής Ασίας

Ο τρόπος διανομής των λαφύρων προκαλούσε εντάσεις σε βάρος του Οθμάν και μετά τη δολοφονία του η κρίση εκτονώθηκε με εμφύλιο ενάντια στον Αλί (σύζυγος της Φατιμά και εξάδελφος του Προφήτη). Ο Μωαβία κατάργησε την εκλογή του χαλίφη μέσα από τις πατριές των Κουραΐς προς όφελος του δικού του οίκου των Ουμαγιαδών. Τον αντιπολιτευόταν η φατρία του Αλί η οποία αγωνίστηκε για τα δικαιώματα των όμαιμων διαδόχων του, των απογόνων του Προφήτη. Τον πολεμούσαν και οι Χαριτζίτες επειδή πρόδωσε το θεοκρατικό σύστημα..

Επί Ουμαγιαδών το κέντρο έγινε η Συρία (Δαμασκός). Το αντιχαλιφάτο του Αμπντάλλαχ Ιμπν Αζ Ζούμπαϊρ προσπάθησε να ανασυστήσει τη μεκκανική αριστοκρατία. Ξέσπασε δεύτερος εμφύλιος (683-692) και ο Αμπνταλμαλίκ με τη βοήθεια φυλών στη Συρία πέτυχε την ενότητα. Έτσι η ορθόδοξη ισλαμική κοινότητα απέκτησε και κοσμική διάσταση, πολιτική. Οι περιοχές του σημερινού Ιράκ υπέκυψαν στη Δυναστεία. Ο Αμπνταλμαλίκ εξάρabiσε και ομογενοποίησε το γραφειοκρατικό και νομισματικό σύστημα Ωστόσο η διαμάχη για τη νομιμότητα και τη δικαιοσύνη του καθεστώτος υπονόμειε την αλληλεγγύη των Αράβων. Σία και Χαριτζίτες, διχόνοια Αράβων και εξέγερση των φυλών οδήγησαν στην πτώση των

---

⁵ Η Αυτοκρατορία των Σασσανιδών, γνωστή ως Ερανσάρ και Εράν στα περσικά των Μέσων Χρόνων, Ιρανσάρ και Ιράν στα νέα περσικά, ήταν η τελευταία προϊσλαμική ιρανική αυτοκρατορία, η οποία κυβερνήθηκε από τη δυναστεία των Σασσανιδών από το 224 μ.Χ. έως το 651 μ.Χ.

Ουμαγιαδών. Τα προβλήματα ενσωμάτωσης των μη Αράβων στην πολυεθνική τους αυτοκρατορία λειτουργούσαν υπονομευτικά γι αυτήν (История возникновения ислама n.d.), (Κοσμίνσκι Ε. Α. Ινστιτούτο Ιστορίας 1980).

Το Ισλάμ τελικά είχε επικρατήσει στη ζώνη που εκτείνεται από τον Βόλγα προς βορά, μέχρι τη Μαδαγασκάρη προς νότο, και από το Καράτσι του Πακιστάν ανατολικά, μέχρι το Ντακάρ της Σενεγάλης δυτικά. Ανατολικότερα, αποτελεί κύρια θρησκεία στο Μπανγκλαντές, στη Μαλαισία και την Ινδονησία. Σήμερα, το Ισλάμ έχει περισσότερους από 1,5 δισεκατομμύριο πιστούς και είναι η πιο γρήγορα αναπτυσσόμενη θρησκεία στον κόσμο. Η σύγχρονη μεγάλη μετανάστευση πληθυσμών, κυρίως προς τον Δυτικό κόσμο, έχει ως αποτέλεσμα την παρουσία μουσουλμάνων σε περισσότερες από 184 χώρες (Pew Research Center 2017). Το ετήσιο προσκύνημα του Χατζ, γίνεται στη Μέκκα της Σαουδικής Αραβίας. Το Ισλάμ έχει λάβει επιδράσεις από τρεις βασικές ρίζες: την προϊσλαμική αραβική θρησκεία, τον Ιουδαϊσμό και τον Χριστιανισμό. Από φιλοσοφικής πλευράς επηρεάστηκε τόσο από την Πλατωνική όσο και από την Αριστοτελική σκέψη. Σε νομικά θέματα, εκτός από την αραβική κληρονομιά, δέχθηκε επιδράσεις και από τη ρωμαϊκή και βυζαντινή παράδοση. Το Ισλάμ με γιώτα κεφαλαίο αφορά στη θρησκεία, η οποία είναι το κοινό γνώρισμα ολόκληρης της Κοινότητας των Πιστών. Τα ισλάμ με γιώτα πεζό δείχνει τους Εθνικούς Κοινωνικούς Σχηματισμούς στους οποίους το Ισλάμ έχει εξελιχθεί σε ιδεολογία του κράτους, αλλού λιγότερο και αλλού περισσότερο (Ι.Θ.Μάζης 1992, 25).

Οι δύο βασικές πηγές από όπου εκπορεύεται η ιδεολογία του Ισλάμ είναι το Κοράνι και οι Χαντίθ. Το Κοράνι είναι το θεμέλιο πάνω στο οποίο στηρίζεται το Ισλάμ και κατά τους Μουσουλμάνους, είναι το αντίγραφο ενός "ουράνιου" πρωτότυπου. Το Κοράνιο καθιερώνει όχι μόνο το Ισλάμ αλλά και την αραβική γλώσσα, η οποία ως σημείο θεϊκής εκδήλωσης έγινε προσπάθεια να διατηρηθεί χωρίς επιτυχία. Οι Χαντίθ είναι τα επιμέρους συγκεκριμένα περιστατικά ή η συλλογή αυτών ή το σύνολο των συλλογών γύρω από την συμπεριφορά και τη ζωή του Μωάμεθ, που καθορίστηκαν μεταδιδόμενα με την προφορική παράδοση από αυτόπτες μάρτυρες κυρίως της πρώτης, της δεύτερης και της τρίτης Ισλαμικής γενιάς (μοιάζουν πολύ με τις παραβολές του Κυρίου στον Χριστιανισμό). Το Κοράνι θεωρείται ότι είναι ο λόγος του Θεού, ενώ οι Χαντίθ θεωρούνται «ο λόγος του Μωάμεθ».

Η Σαρία είναι η τρίτη πηγή της ισλαμικής ιδεολογίας. Είναι το κωδικοποιημένο νομικό σύστημα του Ισλάμ και βασίζεται κυρίως στην ερμηνεία του Κορανίου και στην ερμηνεία των Χαντίθ. Τις ερμηνείες αυτές τις διαμορφώνουν κάθε φορά οι ουλεμάδες (θεολόγοι), γιατί η Σαρία είναι ένα νομικό σύστημα που εξελίσσεται συνεχώς και βρίσκει εφαρμογή σε κάθε πτυχή της ανθρώπινης δραστηριότητας. Τέλος η τελευταία σημαντική πηγή είναι η Σούννα, δηλαδή η παράδοση που προϋπήρχε του Ισλάμ και η οποία επιτάσσει οι δημογέροντες, επικεφαλής των οικογενειών, να εκλέξουν έναν επικεφαλής της φυλής (История возникновения ислама n.d.)

Οι Πέντε Πυλώνες Τηρήσεως της Μουσουλμανικής Πίστεως είναι:

α. Η ομολογία της πίστης, (Shahada) σαχάντα, κατά την οποία μοναδικός Θεός είναι ο Αλλάχ και ο Μωάμεθ είναι ο τελευταίος, όχι μοναδικός, Προφήτης (ή αγγελιοφόρος) του Θεού. (Το Ισλάμ έρχεται και ενσωματώνει ολόκληρη την αλυσίδα των προφητών. Ο πρώτος προφήτης όλων είναι ο Αβραάμ. Το Ισλάμ και ο Χριστιανισμός έχουν πάρα πολλά κοινά στοιχεία, πιο πολλά από αυτά που τολμάει να ομολογήσει η μία θρησκεία για την άλλη. Η μόνη διαφορά για τον Ιησού Χριστό (Ίσα) είναι ότι δεν αποτελεί θεάνθρωπο και ότι δεν αναστήθηκε.

β. Η προσευχή, (Σαλάχ), βασική λατρευτική πράξη του Μουσουλμάνου, τελετουργία δοξασμού του Θεού και υποταγής στον Θεό η οποία πρέπει να γίνεται πέντε φορές την ημέρα κατά προτίμηση στο τζαμί, με τρόπο τελετουργικό. Το πρωί μεταξύ χαραυγής και ανατολής του ήλιου, το μεσημέρι, γύρω στις 3 το απόγευμα, μετά την δύση του ήλιου, και το βράδυ όταν είναι σκοτάδι.

γ. Η ελεημοσύνη (Ζακάτ) είναι η υποχρέωση να δίνει κάποιος ένα ποσοστό του εισοδήματός του και της αξίας κάποιας ιδιοκτησίας στους φτωχούς⁶.

δ. Η νηστεία (Σάουμ). Κατά τη διάρκεια του Ραμαντάν (Ραμαζανιού) απαγορεύεται το φαγητό, το ποτό (ακόμα και νερό), το κάπνισμα και οι σαρκικές σχέσεις από την ανατολή μέχρι τη δύση του ηλίου.

⁶ Πολλοί ερμηνευτές του Πολιτικού Ισλάμ υποστηρίζουν πως αυτή η ελεημοσύνη παράλληλα με την κανονική κρατική φορολογία μπορεί να καλύψει τον προϋπολογισμό των μουσουλμανικών κρατών και να αντισταθμίσει το καπιταλιστικό ή κομμουνιστικό οικονομικό μοντέλο αντικαθιστώντας το με το ισλαμιστικό.

ε. Το προσκύνημα (Χατζ) στη Μέκκα, και στον τάφο του Προφήτη στην Μεδίνα. Κάθε πιστός τουλάχιστον μια φορά στη ζωή του θα πρέπει να επισκεφθεί τους ιερούς τόπους του Ισλάμ, τον 12ο μήνα του ισλαμικού ημερολογίου, εάν μπορεί να αντεπεξέλθει στα έξοδα και εφόσον μπορεί να εξασφαλίσει την διαβίωση της οικογένειάς του κατά την απουσία του (Medinaschool n.d.).

Ένας έκτος άτυπος πυλώνας της ισλαμικής πίστης, ο οποίος περιγράφεται στο Κοράνι, είναι η Τζιχάντ, δηλαδή η μάχη κατά της αδικίας και υπέρ της δικαιοσύνης και της αλήθειας. Κατέχει βαθιά θρησκευτική έννοια στη ζωή των μουσουλμάνων, αντίστοιχη της σταύρωσης των χριστιανών. Η Τζιχάντ χωρίζεται σε μεγάλη και μικρή. Η **μεγάλη Τζιχάντ (Τζιχάντ αλ αχμπάρ)** λέει ότι όλοι οι καλοί Μουσουλμάνοι πρέπει να παλέψουν εσωτερικά την απληστία, την αδυναμία, τα πάθη, να δώσουν ελεημοσύνη (ζακάτ) (σε κάποιες χώρες, όπως η Σαουδική Αραβία το ζακάτ, είναι φόρος και εισπράττεται υποχρεωτικά, ενώ σε άλλες γίνεται προαιρετικά, όπως π.χ. στην Ινδονησία). Η **μικρή Τζιχάντ (Τζιχάντ αλ αζγκάρ)** είναι η πάλη για την υπεράσπιση του Ισλάμ από τους κακούς Μουσουλμάνους, τους αλλόθρησκους, τους αλλόδοξους. Και αυτό θα γίνει όχι απαραίτητα με τα όπλα, αλλά με τον λόγο. Υπάρχουν αυτό που λέμε ισλαμικές επιστήμες, και συγκεκριμένα το πεδίο της Φιλοσοφίας - Θεολογίας. Ο υπερασπιστής του Ισλάμ θα πρέπει να διαβάσει καλά το Κοράνι, να το αποστηθίσει, να διαβάσει τις Χαντίθ, να μάθει τις Φάτουα⁷. Ο όρος Τζιχάντ είναι συνεπώς ένας παρεξηγημένος όρος, ο οποίος δεν αφορά πόλεμο, αλλά ερμηνεύεται σκόπιμα από ακραίους ισλαμιστές επιδιώκοντας πολιτικά και στρατιωτικά οφέλη (Сулпейманов. 2013)

ΣΧΙΣΜΑ ΣΙΙΤΩΝ - ΣΟΥΝΙΤΩΝ

Μέσα στην πορεία της στο χρόνο, η θρησκεία του Ισλάμ διασπάστηκε σε διάφορα σχίσματα. Το κυριότερο και αρχαιότερο είναι αυτό των Σιιτών και Σουνιτών. Μεταξύ των δύο σχισμάτων αναπτύχθηκε έχθρα, η οποία συνεχίζεται εδώ και 1400 χρόνια μέχρι την σύγχρονη εποχή. Στις ημέρες μας μάλιστα σημειώνεται έξαρση βίας, ενώ παλιότερα υπήρξαν και περίοδοι ειρήνης και συμβιβαστικής διάθεσης. Έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον η εξέταση του σχίσματος του Ισλάμ μεταξύ σιιτών και σουνιτών, διότι αποτελεί μια από τις βασικές αιτίες

⁷ Απόφαση ή διάταγμα του μουφτή ή του ιμάμη.

διαμάχης ανάμεσα στην Σ. Αραβία και στο Ιράν. Είναι επίσης γεγονός ότι οι συγκρούσεις στον 21^ο αιώνα έχουν έντονο το θρησκευτικό στοιχείο, τουλάχιστον ως αφορμή, ιδιαίτερα στην περιοχή της Μ. Ανατολής, σε αντίθεση με τους πολέμους του προηγούμενου αιώνα, οι οποίοι είχαν έντονο το εθνικό στοιχείο.

Το σχίσμα στο Ισλάμ προέκυψε μετά το θάνατο του Μωάμεθ το 632 μ. Χ. Η μία άποψη του μουσουλμανικού πληθυσμού για την διαδοχή του «Προφήτη» ήταν πως μόνο στενοί συγγενείς του θα έπρεπε να τον διαδεχθούν ως ανώτατοι θρησκευτικοί ηγέτες των μουσουλμάνων. Οι οπαδοί του ιμάμη Αλί, ο οποίος ήταν εξάδελφος και γαμπρός του Μωάμεθ θεώρησαν αυτόν κατάλληλο για διάδοχο και ονομάστηκαν Σίίτες, που σημαίνει στα αραβικά οπαδοί του Αλί «Σιάτ Αλί».

Η άλλη άποψη πιστών θεωρούσε πως οποιοσδήποτε ενάρετος μουσουλμάνος, ο οποίος είχε τα ηγετικά, θρησκευτικά και πολιτικά προσόντα, θα μπορούσε να διαδεχθεί τον Μωάμεθ, χωρίς να είναι απαραίτητα συγγενής του. Η πλειοψηφία των πιστών ασπάστηκε την δεύτερη άποψη και επέλεξε ως χαλίφη τον Αμπού Μπακρ, έναν από τους πρώτους πιστούς του «Προφήτη». Οι πιστοί στον χαλίφη ονομάστηκαν Σουνίτες από την αραβική λέξη «Σούνα» (παράδοση) και θεωρούν τους εαυτούς τους πιστούς στις παραδόσεις και τα διδάγματα του Μωάμεθ.

Τον Αμπού Μπακρ διαδέχθηκε ο Ομάρ και στη συνέχεια ο Οθμάν. Ο Οθμάν δολοφονήθηκε από ένα Πέρση σκλάβο τον Αμπού Λόλο στην πολη Κασάν στο Ιράν το 656 μ.Χ. εν ώρα προσευχής. Την θέση ως τέταρτος Χαλίφης του Ισλάμ κατέλαβε ο Αλί, γεγονός το οποίο προκάλεσε βίαιες αναταραχές στους κόλπους του Ισλάμ και τις πρώτες πολεμικές συγκρούσεις μεταξύ των δύο παρατάξεων. Ο Αλί δολοφονήθηκε στην πόλη Νατζάφ του Ιράκ το 661 μ.Χ.. Οι Σίίτες ηττήθηκαν, αλλά διατήρησαν τις κοινότητές τους σε πολλές περιοχές του μουσουλμανικού κόσμου. Με τον θάνατο του Αλί έληξε η θεοκρατική υπόσταση του χαλιφάτου και ιδρύθηκε από τον σουνίτη κυβερνήτη της Δαμασκού Μωαβία η κληρονομική δυναστεία των Ουμμαγιαδών, ανακηρύσσοντας τον εαυτό του χαλίφη. Ο δεύτερος γιός του Αλί, ο Χουσεΐν, προσπάθησε να ανέλθει στην εξουσία κατόπιν παροτρύνσεων των πιστών του. Στο δρόμο από την Μεδίνα προς την Κούφα μαζί με τους οπαδούς του, στην περιοχή Καρμπάλα την 10 Οκτ 680 μ.Χ., εδέχθη αιφνιδιαστική επίθεση από τον στρατό του χαλίφη Γιαζίντ και εκτελέστηκε με πολύ

βίαιο τρόπο ο ίδιος, η οικογένειά του και οι οπαδοί του. Ο βίαιος θάνατος του Χουσεΐν επηρέασε όλο τον σιιτικό κόσμο και τον κατέστησε ανάμεσα στους μεγάλους μάρτυρες μαζί με τον πατέρα του Αλί. Αντίστοιχα οι σουνίτες δημιούργησαν τον δικό τους μάρτυρα στο πρόσωπο του Οθμάν. Το μαρτύριο του Χουσεΐν αποτελεί για τους σίίτες πηγή σωτηρίας και μάχης (τζιχάντ) κατά της αδικίας και υπέρ της δικαιοσύνης και της αλήθειας. Τον ίδιο όρο (τζιχάντ) χρησιμοποίησε και ο Σαλαντίν⁸ για να ενώσει τους Σαρακηνούς εναντίον των σταυροφόρων, ο οποίος χρησιμοποιείται και σήμερα από τις εξτρεμιστικές ισλαμιστικές οργανώσεις. (Τσιμπιρίδου 2008), (Αγγελική Ζιάκα 2008, 328-334), (Μάζης Ιωάννης 1992)

Σταδιακά αυτή η διαφοροποίηση έγινε και βαθιά θεολογική, σε σημείο που να αλλάξουν οι δοξασίες και οι τελετές. Π.χ. στην προσευχή τους έχουν διαφορές στην κίνηση των χεριών, οι σουνίτες τοποθετούν το χαλί πάνω στο έδαφος και προσεύχονται, ενώ οι σίίτες τοποθετούν πάνω στο χαλί ένα αντικείμενο που μοιάζει με μια πέτρα, που έρχεται από την Καρμπάλα. Οι σουνίτες έχουν πέντε προσευχές την ημέρα, οι δε σίίτες τρεις. Οι μεν σουνίτες υποστηρίζουν ότι χαλίφης μπορεί να γίνει οποιοσδήποτε ενάρετος Μουσουλμάνος και οι δε σίίτες πιστεύουν ότι οπωσδήποτε πρέπει να έχει κάποια συγγενική σχέση με την οικογένεια του Προφήτη. Επίσης οι Σουνίτες έχουν κωδικοποιήσει 10.000 περίπου Χαντίθ, ενώ οι Σίίτες περίπου 3.000. Στο σουνιτικό Ισλάμ έχουμε κληρικούς, αλλά όχι ιερατείο. Στο σιιτικό Ισλάμ έχουμε ιερατείο, διότι οι σίίτες κληρικοί, με βάση τη σιιτική παράδοση, είναι αυτοί που οδηγούν την κοινότητα των πιστών προς τα εμπρός. Είναι στην πραγματικότητα οι κληρονόμοι της οικογένειας του Προφήτη. Κατ' αντιστοιχία με χριστιανικά παραδείγματα, οι Σίίτες μοιάζουν με τους ορθόδοξους και οι Σουνίτες μοιάζουν με τους Προτεστάντες, γιατί οι τελευταίοι δεν έχουν ιερατείο, έχουν διαφορετικές εκκλησίες, έχουν ιερωμένους και πάστορες, αλλά δεν υπάρχει ιερατείο. Οι κληρικοί σίίτες φορούν ένα μαύρο τουρμπάνι και φέρονται ως συγγενείς του Προφήτη έχοντας κληρονομικό χάρισμα. Η αρχική λοιπόν διαφωνία για την διαδοχή του Μωάμεθ μετατράπηκε σε διαμάχη πολιτική ποτισμένη στο

---

⁸ Ο Σαλάχ αντ-Ντιν Γιούσουφ ιμπν Αγιούμπ (1138 - 4 Μαρτίου 1193), γνωστός ως Σαλαντίν, ήταν ο πρώτος σουλτάνος της Αιγύπτου και της Συρίας. Ο Σαλαντίν ηγήθηκε της μουσουλμανικής στρατιωτικής εκστρατείας εναντίον των σταυροφόρων στο Λεβάντε. Το όνομά του έμεινε, ακόμη και ανάμεσα στους χριστιανούς, ως πρότυπο ανδρείας και ιπποτισμού και σίγουρα, ήταν η πιο ένδοξη μορφή από την μεριά του Ισλάμ στην εποχή των Σταυροφοριών.

αίμα και το μίσος και επενδυμένη με θρησκευτικό μανδύα. Εκεί που άνθισε περισσότερο ο σιιτισμός ήταν στην Περσία, που μέχρι εκείνη την περίοδο επικρατούσε ο ζωροαστρισμός. Εκεί ο σιιτισμός έγινε κρατική θρησκεία το 1501 μ.Χ.. Κάποιοι ιστορικοί υποστηρίζουν, ότι ο σιιτισμός είναι η ιρανική απάντηση στους Άραβες, αλλάζοντας το Ισλάμ κατά τη δική τους εκδοχή (Militaryarms 2020), (Чыпрыгнн 2016).

Ο κόσμος του Ισλάμ μετά τα γεγονότα της μάχης της Καρμπάλα οδηγήθηκε σε περεταίρω διασπάσεις και δημιουργία ριζοσπαστικών κινημάτων. Έως τον 8^ο μ.Χ. αιώνα διαμορφώθηκαν τα παρακάτω κύρια σχίσματα:

α. Οι Σίτες διασπάστηκαν σε τρία κυριότερα σχίσματα, με μεγαλύτερο ρεύμα τους Ιμαμίτες στο Ιράν, Ιράκ, Αφγανιστάν και Λίβανο. Το δεύτερο σε μέγεθος τους Ισμαηλίτες στη Συρία, Αφγανιστάν, Πακιστάν και Ινδία και το τρίτο τους Ζαϊντίτες στη Β. Υεμένη που αποτελεί το 37% του πληθυσμού της. Επίσης υπάρχει το ρεύμα των Αλαουιτών στην Συρία και των Αλεβιτών στην Τουρκία, τα οποία είναι αρκετά συγγενικά ρεύματα. Ένα μικρότερο παρακλάδι είναι οι Δρούζοι στην Ιορδανία και τον Λίβανο.

β. Οι Σουνίτες διαιρέθηκαν το 1792 με το ρεύμα των Ουαχαμπιστών (Σαλαφιστών), το οποίο ήταν φονταμενταλιστικό, πουριτανικό και εχθρικό προς κάθε καινοτομία, τον σιιτισμό, τον χριστιανισμό και τον ιουδαϊσμό. Μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο κατέστη το κυρίαρχο δόγμα στην Σ. Αραβία. (Αγγελική Ζιάκα 2008, 335-337). Υπάρχουν 4 μεγάλες σχολές του σουνιτικού Ισλάμ: οι Χαναφίτες, οι Μαλικίτες, οι Σαφίτες και οι Χαμπαλίτες. Οι Τούρκοι για παράδειγμα είναι Χαναφίτες. Θεωρείται το πιο προοδευτικό ρεύμα (Βαλκάνια, Τουρκία, κεντρική Ασία), γιατί έχει ενσωματώσει προϊσλαμικά στοιχεία (πχ οι γυναίκες στην Τουρκία, κάνουν τάματα στον Άγιο Γεώργιο). Το χαναφίτικο Ισλάμ είναι πιο ανοιχτό, καθώς πολλές φορές δίνει στο Κοράνι μια αλληγορική - ποιητική έννοια. Κάποιες σχολές ερμηνείας ερμηνεύουν το Κοράνι κατά γράμμα (πχ κυριολεκτική ερμηνεία του οφθαλμός αντί οφθαλμού). Αυτό θυμίζει κάπως τους Προτεστάντες, οι οποίοι είναι προσκολλημένοι στην Παλαιά Διαθήκη πιο πολύ από όλους τους άλλους. Οι Ορθόδοξοι αντίθετα δίνουν βαρύτητα περισσότερο στην Καινή Διαθήκη.

Εκτός από σουνίτες και σίιτες έχουμε και τους Ιμπαντί, κυρίως στο Ομάν, Τυνησία και Λιβύη. Επίσης υπάρχουν οι Αχμαντίγια, οι οποίοι δεν αναγνωρίζουν κανέναν άλλο ως μουσουλμάνο, καθώς υποστηρίζουν ότι μετά τον Μωάμεθ έζησε ένας άλλος τελευταίος προφήτης ο Αχμάν. Οι Αχμαντίγια στο Πακιστάν διώκονται ως αίρεση. Οι Δρούζοι έχουν ενσωματώσει αρκετά χριστιανικά στοιχεία. Οι Αλαουίτες στη Συρία πιστεύουν στα τρία πρόσωπα του θεού⁹. Οι Αλεβίτες, που κι αυτοί ανήκουν στο σιιτικό Ισλάμ, έχουν ανυψώσει κι αυτοί το ρόλο του Αλί και του Χουσεΐν και τους θεωρούν κι αυτούς προφήτες, έχουν μαζί με τους Αλαουίτες αλλάξει τις δοξασίες τους, καθώς δεν έχουν με την αυστηρή έννοια του όρου τεμένη αλλά τεκέδες (Militaryarms 2020), (Υπρυγινη 2016).

Σήμερα η μουσουλμανική κοινότητα παγκοσμίως έχει διαμορφωθεί ως εξής: Επί συνόλου 1.500.000.000 περίπου μουσουλμάνων οι σίιτες, αποτελούν το 15% (250.000.000) και οι σουνίτες το 80% (1.250.000.000). Συγκεκριμένα στην Μ. Ανατολή διαμορφώνονται όπως παρακάτω: Ιράν (90% σίιτες, 9% σουνίτες), Σ. Αραβία (84% σουνίτες, 13% σίιτες), Ιράκ (34% σουνίτες, 63% σίιτες), Συρία (76% σουνίτες, 11% αλαουίτες), Μπαχρέιν (72% σίιτες, 28% σουνίτες), Υεμένη (37% σίιτες, 62% σουνίτες), Κουβέιτ (24% σίιτες, 57% σουνίτες), Αφγανιστάν (79% σουνίτες, 17% σίιτες), Τουρκία (76% σουνίτες, 23% αλεβίτες)¹⁰. (Τσιμπιρίδου 2008), (<http://worldpopulationreview.com> 2020), (Theglobaleconomy 2013), (Theglobaleconomy 2013)

Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να εντοπιστεί η διαφορά μεταξύ αραβικής και μουσουλμανικής χώρας. Μουσουλμανικές χώρες, πέρα από τις εθνολογικές και γλωσσικές διαφορές με τις αραβικές, είναι αυτές που έχουν μεταφράσει και στην εθνική τους γλώσσα το Κοράνιο, εκτός από την «γνήσια» γλώσσα που το κήρυξε ο Μωάμεθ, την αραβική. Τέτοιο παράδειγμα αποτελούν το Ιράν και η Τουρκία. Πολλές φορές παρατηρούνται ανταγωνιστικές-εχθρικές σχέσεις μεταξύ αραβικών και μουσουλμανικών χωρών (Pratt 2015), (Yandex-Zen 2020).

⁹ Αυτή η προσέγγιση θυμίζει πάρα πολύ την χριστιανική ορθόδοξη πίστη, από την οποία είναι επηρεασμένοι οι Αλαουίτες. Δεν είναι τυχαίο ότι ο πρόεδρος της Συρίας Μπασάρ Αλ Άσαντ, ο οποίος είναι Αλαουίτης έχει άριστες σχέσεις με το Πατριαρχείο της Αντιόχειας και τυγχάνει προστάτης των χριστιανικών πληθυσμών στη Συρία.

¹⁰ **Εικόνα 3:** Απεικόνιση των μουσουλμανικών πληθυσμών στη Μ. Ανατολή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄: ΙΣΛΑΜΙΚΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ

ΟΥΑΧΑΜΠ (ΣΑΟΥΔΙΚΗ ΑΡΑΒΙΑ)

Μέσα από την πληθώρα ισλαμικών κινήματων και οργανώσεων ξεχωριστή θέση κατέχει το σουνιτικό κίνημα των Ουαχαμπιστών. Η σημασία του κινήματος αυτού έγκειται στο γεγονός ότι καθορίζει την θρησκευτική και πολιτική ζωή της Σ. Αραβίας, αλλά κατ'επέκταση επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό και ολόκληρη τη Μ. Ανατολή και τις σχέσεις των χωρών της. Το κίνημα αυτό εμφανίστηκε εξ'ολοκλήρου στην Σ. Αραβία και πήρε γρήγορα μεγάλες διαστάσεις, οι οποίες ισχύουν μέχρι σήμερα.

Ουαχαμπισμός αποτελεί το θρησκευτικό κίνημα ή κλάδο του σουνιτικού Ισλάμ, το οποίο έχει περιγραφεί ως υπερσυντηρητικό, φονταμενταλιστικό, πουριτανικό, ισλαμικό μεταρρυθμιστικό κίνημα και έχει ως σκοπό την αποκατάσταση της καθαρής μονοθεϊστικής λατρείας και την επαναφορά του ορθόδοξου Ισλάμ. Ιδρυτής του θεωρείται ο Μοχάμεντ Ιμπν Αλ Ουαχάμπ (Mohammed Ibn Abd al-Wahhab 1703 - 1798), ένας πολύ συντηρητικός θεολόγος και λόγιος, που έζησε στην αραβική χερσόνησο τον 18^ο αιώνα, ο οποίος ξεκίνησε ένα κίνημα την εποχή που ένα μεγάλο τμήμα της αραβικής χερσονήσου βρισκόταν υπό την κατοχή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Ξεκίνησε ως ένα κίνημα αφυπνισμού στη μακρινή, περιοχή του Νατζντ, υποστηρίζοντας την κάθαρση της θρησκείας από προϊσλαμικά στοιχεία, όπως η δημοφιλής «λατρεία των αγίων», η επίσκεψη σε βωμούς και μαυσωλεία, το προσκύνημα σε τάφους προφητών και αγίων, ευρέως διαδεδομένες μεταξύ των μουσουλμάνων, τις οποίες θεωρούσε ειδωλολατρία, διαφθορά και νεοτερισμό στο Ισλάμ. Όταν το Ισλάμ εξαπλώθηκε στην αραβική χερσόνησο και στην Μεσοποταμία, ερχόμενο σε επαφή με άλλες θρησκείες και πολιτισμούς, πραγματοποιήθηκε ανταλλαγή θρησκευτικών στοιχείων¹¹. Πολλές συνήθειες των μουσουλμάνων όπως η λατρεία του τάφου του Προφήτη, του τάφου της κόρης του Προφήτη, η αφιέρωση ταμάτων θεωρήθηκαν

¹¹ Για παράδειγμα στα Πομακοχώρια οι Πομάκοι κόβουν βασιλόπιτα (προϊσλαμικό στοιχείο, όχι ισλαμικό). Επίσης πολλοί Τούρκοι στην Κωνσταντινούπολη την ημέρα του Αγίου Γεωργίου κάνουν τάμα στις εκκλησίες του Αγίου Γεωργίου (προϊσλαμικό στοιχείο, όχι ισλαμικό). Στο Καζακστάν, επίσης, έχουν εισέλθει πολλά στοιχεία του ζωροαστρισμού. Εκεί, η νύφη πριν παντρευτεί, στον προαύλιο χώρο του σπιτιού του γαμπρού, στον πολιτικό γάμο που προηγείται του θρησκευτικού, υπάρχει μια φωτιά, την οποία πηδάει τρεις φορές από πάνω σηκώνοντας το νυφικό. Ως γνωστό η φωτιά είναι στοιχείο του ζωροαστρισμού.

αλλότρια στοιχεία από το γνήσιο Ισλάμ, αφού λέει ότι μόνο έναν θεό πιστεύεις, και ότι δεν μπορείς να λατρέψεις έναν άνθρωπο. Ο Προφήτης δεν είναι θεάνθρωπος, είναι απλά ένας πολύ σημαντικός άνθρωπος. Εκτός από ιδρυτής μιας θρησκείας, είναι πατέρας, σύζυγος, πολεμιστής, δικαστής, πολιτικός διοικητής, πουθενά όμως δεν λέει το Κοράνι ότι είναι θεάνθρωπος. Ο Ουαχάμπ βλέποντας τα στοιχεία αυτά θεώρησε ότι είχαν ξεφύγει από τον μουσουλμανισμό (Πουρχαμζαβί 2017), (Britannica n.d.), (Islamdag 2010)

Θεμέλιο του Ουαχαμπισμού αποτελεί ο θεολόγος του Μεσαίωνα Ιμπν Ταϊμίγια και η Νομική Σχολή του νομικού Αχμάντ Ιμπν Χανμπάλ. Ο Ιμπν Ταϊμίγια (Ibn Taymiyyah 1263 – 1328) θεολόγος (αλή), ο οποίος μελετούσε το Κοράνι και τη Σούννα (παράδοση του Προφήτη), υπήρξε και ο αγαπημένος θεολόγος και εμπνευστής του Οσάμα Μπιν Λάντεν. Αυτός υποστήριξε κάτι εξαιρετικά καινοτόμο: δεν υπάρχουν απλά Μουσουλμάνοι και μη Μουσουλμάνοι, όπως ήταν μέχρι τότε η διαίρεση του κόσμου, υπάρχουν καλοί Μουσουλμάνοι και κακοί Μουσουλμάνοι. Αυτό το είπε γιατί τον 13^ο αιώνα η Δαμασκός και οι γύρω περιοχές της Συρίας ήταν υπό την κατοχή των Μογγόλων του Τζένγκις Χαν και των απογόνων του, οι οποίοι δεν ήταν Μουσουλμάνοι, αλλά σαμανιστές, πίστευαν δηλαδή στα πνεύματα, είχαν μια θρησκεία λατρείας των προγόνων τους. Επειδή είχαν κυριαρχήσει στην Ευρασία, είχαν αρχίσει να υιοθετούν τα έθιμα και τη θρησκεία των κοινωνιών που κατέκτησαν. Είχαν γίνει λοιπόν Μουσουλμάνοι, αλλά δεν εφάρμοζαν πλήρως τη Σαρία, παρά εφάρμοζαν τους δικούς τους φυλετικούς νόμους (tribal). Ο Ιμπν Ταϊμίγια υποστήριξε ότι ναι μεν κυβερνούσαν υποτίθεται Μουσουλμάνοι ηγεμόνες, αλλά χωρίς να είναι καλοί Μουσουλμάνοι, αφού δεν εφάρμοζαν τη Σαρία και συνεπώς δεν εφάρμοζαν πλήρως το ισλαμικό δίκαιο. Με τον όρο «σαλάφ» περιγράφεται η περίοδος κατά την οποία ο Μωάμεθ και οι σύντροφοί του ζούσαν τον 7ο αιώνα στη Μεδίνα και χαρακτηρίζεται ως «αγνή» περίοδος. Η προσέγγιση αυτή προτάθηκε για πρώτη φορά από τον φανατικό θεολόγο, Ιμπν Ταϊμίγια, στις αρχές του 14ου αιώνα. Ο Ιμπν Ταϊμίγια πρότεινε, καταφερόμενος εναντίον σχεδόν όλων των ισλαμικών σεκτών και των προσεγγίσεών τους για την κατανόηση του Ισλάμ, την έννοια του αλ σαλάφ αλ σαλέχ - ακολουθώντας το μονοπάτι των δικαίων συντρόφων του προφήτη. Δηλαδή μόνο οι οπαδοί του, σαλαφιστές, ακολουθούν τους δίκαιους συντρόφους και αντιπροσωπεύουν επομένως, το αληθινό Ισλάμ, ενώ οι άλλοι μουσουλμάνοι όχι. Η στάση που τήρησε απέναντι σε

άλλες ισλαμικές προσεγγίσεις ήταν ο αφορισμός τους «τακφίρ» και ως εκ τούτου, κηρύσσει τζιχάντ εναντίον τους. Η θανάτωσή τους είναι πλέον επιτρεπτή ως μη πιστών μουσουλμάνων (Dekmejian P. Hrair 2003, 244- 246)

Οι εξτρεμιστικές απόψεις του Ιμπν Ταϋμίγια δεν είχαν απήχηση στην εποχή του, στις αρχές του 14ου αιώνα. Όμως στα μέσα του 18ου αιώνα ο ιεροκήρυκας Μωχαμέτ αλ Ουαχάμπι, ιδιαίτερα εμπνευσμένος από τα έργα του Ιμπν Ταϋμίγια, μπόρεσε να μετατρέψει το σαλαφισμό σε ένα πραγματικό αντιδραστικό κίνημα που είναι γνωστό ως «ουαχάμπι», προκειμένου να καθαρίσει το Ισλάμ, να επαναφέρει την έννοια του μονοθεϊσμού και του καθαρού – πιστού μουσουλμάνου. Μαζί με τους οπαδούς του άρχισαν να ασκούν το δόγμα τους, καταστρέφοντας ιερούς τάφους, κόβοντας δέντρα, καταστρέφοντας ναούς και λιθοβολώντας μέχρι θανάτου γυναίκες σε μικρές πόλεις στην έρημο της Αραβίας, τη Ναγίντ, και τελικά κατέστρεψαν το σπίτι της Άισα (τελευταία σύζυγος του Προφήτη)¹². Τρία σημαντικά γεγονότα βοήθησαν τον ουαχαμπισμό να επιβιώσει ως ένα εξτρεμιστικό δόγμα, αλλά και να εξαπλωθεί σε διεθνές επίπεδο ως ένα βαθμό. Το πρώτο γεγονός ήταν η συμμαχία μεταξύ των οπαδών του Ουαχάμπι και του Ιμπν Σαούδ - ιδρυτή του Οίκου των Σαούδ - στο χωριό Νταρίγια, όπου ο Ιμπν Σαούδ ήταν αρχηγός της μικρής φυλής του. Ο Ιμπν Σαούδ, ο οποίος έλπιζε να εξουσιάσει και τις γύρω φυλές στην περιοχή του, βρήκε στους οπαδούς του Ουαχάμπι την στρατιωτική δύναμη επιβολής που χρειαζόταν, προκειμένου να κατακτήσει περισσότερα εδάφη. Ο Ουαχάμπι, ο οποίος τότε καταδιωκόταν από τους Οθωμανούς για τις ακρότητες που είχε διαπράξει αυτός και οι οπαδοί του σε διάφορες περιοχές της οθωμανικής αυτοκρατορίας στη Ναγίντ, βρήκε υποστήριξη κοντά στον Ιμπν Σαούδ και την δυνατότητα να διαδώσει το δόγμα του μέσω της τζιχάντ κατά των «απίστων» μουσουλμάνων.

Ως αποτέλεσμα αυτής της συμμαχίας, διάφορες πόλεις της Αραβίας όπως το Ριάντ, η Ταέφ, η Μέκκα και η Μεδίνα, καθώς επίσης και πόλεις με σιιτική πλειοψηφία κατοίκων όπως η Αλ Άσα στην Αραβία και η Καρμπάλα του Ιράκ, υπέστησαν επανειλημμένα επιδρομές των Ουαχάμπι κατά τα τέλη του 19^{ου} αιώνα

---

¹² Έτσι, μπορεί να εξηγηθεί γιατί στις 5 Ιουλίου 2016, ο ISIS είχε βάλει βόμβα στο τέμενος του Προφήτη, στον τάφο του στη Μέκκα. Αυτό εξηγείται από το γεγονός, ότι ο Προφήτης πουθενά δεν έλεγε να τον λατρέψουν, καθώς θεωρούσε τον εαυτό του ως τελευταίο προφήτη, ως κήρυκα, πάντα όμως ως άνθρωπο, και όχι θεό.

και στις αρχές του 20ου αιώνα. Κάθε μία από αυτές τις επιδρομές επέφερε πολλές σφαγές από τις οποίες οι γυναίκες και τα παιδιά δεν εξαιρούνταν.

Το δεύτερο σημαντικό σημείο εδραίωσης του ουαχαμπισμού στη Σ. Αραβία ήταν η υποστήριξη της Βρετανικής Αυτοκρατορίας στον ουαχαμπισμό εναντίον του αντιπάλου της, της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Κατά συνέπεια, η Βρετανία υποστήριξε τους ουαχαμπιστές με οικονομικά και με στρατιωτικά μέσα κατά τη διάρκεια του Α Παγκοσμίου Πολέμου διώχνοντας τους Οθωμανούς το 1916 (εξέγερση του Λώρενς της Αραβίας).

Το τρίτο κρίσιμο σημείο εμπεριέχει πάλι την πολιτική της Μεγάλης Βρετανίας. Μετά τον Α Παγκόσμιο Πόλεμο, η βρετανική κυβέρνηση ευνόησε τις πιο συντηρητικές δυνάμεις στην Αραβική χερσόνησο, όπως αυτή του οίκου των Σαούδ και τους Ουαχάμπι συμμάχους τους. Η Βρετανία το 1932 απένειμε ουσιαστικά, στον οίκο των Σαούδ ένα κράτος, τη Σαουδική Αραβία (Ru.qaz 2020), (Kavkaz-uzel 2010)

Σήμερα η διδασκαλία του Μουχάμαντ αλ-Ουαχάμπ είναι χρηματοδοτούμενη από το κράτος και αποτελεί την επίσημη μορφή του σουνιτικού Ισλάμ στη Σαουδική Αραβία του 21ου αιώνα, αλλά και στο Κατάρ. Πηγή έμπνευσης πολλών τρομοκρατικών σουνιτικών οργανώσεων όπως η Αλ-Κάιντα και το Ισλαμικό Κράτος αποτελεί το κίνημα Ουαχάμπι και οι ακρότητες που διαπράττουν δικαιολογούνται από αυτές τις διδασκαλίες για το Ισλάμ.

ΑΔΕΛΦΟΙ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΙ (ΑΙΓΥΠΤΟΣ)

Ένα άλλο ισλαμιστικό κίνημα, το οποίο έδωσε νέα επαναστατική πνοή στο Ισλάμ είναι η «Μουσουλμανική Αδελφότητα» στην Αίγυπτο ή αλλιώς «Αδελφοί Μουσουλμάνοι». Η Αίγυπτος παίζει σημαντικότατο ρόλο στα εσωτερικά γίνεσθαι του Ισλάμ μέχρι και σήμερα, παρά την γενική αποδοχή των σαουδαραβικών πρωτείων. Από πολλούς αναλυτές μήτρα όλων των ισλαμιστικών οργανώσεων θεωρείται η Μουσουλμανική Αδελφότητα. Ιδρυτής της ήταν ο Χασάν αλ Μπάννα (1906 - 1949), υποστηρικτής του Αλ Γκαζαλί¹³, και θεωρείται και αυτός ως ένας

---

¹³ Ο Αμπού Χαμίτ Μουχάμαντ Ιμπν Μουχάμαντ Ατ-τούσι Αλ-Γκαζαλί ή Αλ-Γκαζαλί (1058 - 19 Δεκεμβρίου 1111), ήταν Πέρσης θεολόγος, νομικός, φιλόσοφος και μυστικιστής

από τους «προφήτες» αυτής της ιδεολογίας. Υπήρξε ένας λόγιος και μορφωμένος δάσκαλος, σε μια εποχή που η Αίγυπτος ήταν βρετανικό προτεκτοράτο, τυπικά ανεξάρτητο κράτος, αλλά στην πραγματικότητα οι Βρετανοί έλεγχαν τη διώρυγα του Σουέζ. Ο Χασάν αλ Μπάννα ίδρυσε μια μικρή οργάνωση το 1928, την «Al-Ikhwan Al-Muslimoon», που σημαίνει «Αδελφοί Μουσουλμάνοι», και είχε ως κεντρικό σύνθημα: η λύση βρίσκεται στο Ισλάμ, το Ισλάμ μπορεί να μας δώσει απαντήσεις σε όλα τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η κοινωνία. Οικοδόμησε έτσι μια νέα ιδεολογία. Μέχρι τότε το Ισλάμ ήταν μια θρησκεία που τη βίωναν στην καθημερινότητά τους οι Μουσουλμάνοι της Αιγύπτου, τηρώντας τους 5 πυλώνες του Ισλάμ, οι οποίοι είναι: Η ομολογία της πίστης, η προσευχή (5 για τους Σουνίτες, 3 για τους Σίιτες), το Ραμαζάνι με τη νηστεία του, η επίσκεψη στη Μέκκα (Χατζ) και η ελεημοσύνη (Ζακάτ).

Το σύνθημα της Μουσουλμανικής Αδελφότητας ήταν «Πιστοί αλλά Αδελφοί». Η ιδεολογία της οργάνωσης αναπτύχθηκε σε πέντε βασικά μέρη: «Ο Αλλάχ είναι ο στόχος μας, Το Κοράνι είναι το Σύνταγμα, Ο Προφήτης είναι ο ηγέτης μας, Τζιχάντ είναι ο δρόμος μας, Θάνατος για χάρη του Αλλάχ είναι η επιθυμία μας» (Lenta 2020), (Амита 2011), (Yusuf 2014).

Ο Χασάν αλ Μπάννα ίδρυσε την οργάνωσή του στην πόλη Ισμαηλία (Πορτ Σαΐντ), μια πόλη στο Δέλτα του Νείλου, το Μάρτιο του 1928, μαζί με έξι εργάτες της Εταιρείας της Διώρυγας του Σουέζ, ως σουνιτικό πανισλαμικό, θρησκευτικό, πολιτικό και κοινωνικό κίνημα. Ο μεγάλος του αντίπαλος ήταν οι εξής:

α. Οι Βρετανοί, τους οποίους κατηγορούσε ότι είναι ιμπεριαλιστές και διαφθείρουν τη μουσουλμανική κοινωνία της Αιγύπτου.

β. Ο βασιλιάς της Αιγύπτου, τον οποίο θεωρούσε ανάξιο.

γ. Οι εθνικιστές της Αιγύπτου, που ήθελαν να καταργήσουν τη μοναρχία και να φτιάξουν ένα αστικό καθεστώς.

δ. Το κομμουνιστικό κόμμα της Αιγύπτου, λίγο αργότερα προς τη δεκαετία του '30, που παρεμπιπτόντως ήταν ένα κόμμα που απευθυνόταν κυρίως σε Ευρωπαίους, γι αυτό και σημαίνοντά του στελέχη ήταν Έλληνες και Ιταλοί. Πολύ αργότερα, όταν ο Νάσσερ θα αποδεκατίσει την ελληνική κοινότητα, θα το κάνει

γιατί θεωρούσε ότι οι Έλληνες δεν ήταν αρκετά νομοταγείς στο κράτος και φλέρταραν και με άλλες ιδεολογίες. Ο Χασάν αλ Μπάννα συγκρούστηκε με το αιγυπτιακό κράτος και τελικά δολοφονήθηκε το 1949 (Dekmejian P. Hrair 2003, 142-148).

Η δεύτερη ηγετική μορφή της μουσουλμανικής αδελφότητας στη δεκαετία του '60 είναι ο Σαγίντ Κουμπ (Sayid Qutb 1906 - 1966)¹⁴, ο οποίος αποτελεί τον θεωρητικό του κινήματος και δολοφονήθηκε το 1966. Υπάρχει μια μεγάλη διαφορά μεταξύ του Χασάν αλ Μπάννα και του Κουμπ, που είναι ο πολιτικός αρχηγός, αυτός που συγκρότησε το κόμμα, με βάση το κυρίαρχο μοντέλο επαναστατικού κόμματος της εποχής, που ήταν το λενινιστικό. Ο Λένιν υποστήριξε ότι η εργατική τάξη είχε απολέσει την ταυτότητα και τη συνείδησή της και χρειαζόταν ένα κόμμα επαγγελματιών επαναστατών, ώστε να τους εμφυσήσει ταξική συνείδηση. Την ίδια φιλοσοφία ανέπτυξε και ο Χασάν αλ Μπάννα, αλλά με θρησκευτική χροιά: οι Μουσουλμάνοι είχαν ξεχάσει ότι είναι Μουσουλμάνοι. Γι'αυτό το λόγο θα έπρεπε να δημιουργηθεί μια οργάνωση επαναστατική, ώστε να οδηγηθεί ο ισλαμικός κόσμος σωστά. Συγκρότησε κατ'αυτόν τον τρόπο το κόμμα.

Ο μεγάλος θεωρητικός όμως ήταν ο Σαγίντ Κουμπ, ο οποίος εξέδωσε πολλά βιβλία, ένα εκ των οποίων και πιο γνωστό είναι το «Ορόσημα» (αποτελεί ένα από τα αγαπημένα βιβλία της Αλ Κάιντα). Ο Σαγίντ Κουμπ ήταν δάσκαλος και πολύ αγαπητή προσωπικότητα των ισλαμιστών (έχει σημασία ότι οι δάσκαλοι πρωτοστατούν σε αυτά τα κινήματα, όπως για παράδειγμα στον Ελληνικό Εμφύλιο την κατήχηση του Δημοκρατικού Στρατού την έκαναν κυρίως δάσκαλοι στην Ελλάδα της δεκαετίας του '40, διότι οι δάσκαλοι ήταν μορφωμένοι, ενώ ο απλός λαός ήταν αμόρφωτος, δεν καταλάβαινε και δεν μπορούσε να διαβάσει). Μετέβηκε τη δεκαετία του '40 στην Αμερική με υποτροφία, όπου επηρεάστηκε πάρα πολύ η σκέψη του, καθώς μέχρι εκείνη την περίοδο ήταν άραβας εθνικιστής και δεν είχε στο μυαλό του ότι το Ισλάμ μπορεί να αναπτυχθεί ιδεολογικά, ότι μπορεί να γίνει μια επαναστατική ιδεολογία. Ήταν σχεδόν ένας εκκοσμικευμένος Μουσουλμάνος. Στην Αμερική υφίσταται πολιτισμικό σοκ, καθώς επηρεάστηκε πάρα πολύ από τις γυναίκες της Αμερικής. Η κοινωνία που προερχόταν ήταν αυστηρά συντηρητική και πατριαρχική, όπου οι γυναίκες έπαιζαν έναν δευτερεύοντα ρόλο, κυρίως εντός

¹⁴ Ο Σαγίντ Κουμπ (9 Οκτωβρίου 1906 – 29 Αυγούστου 1966) ήταν Αιγύπτιος συγγραφέας και ποιητής, Ισλαμιστής θεωρητικός και ηγετικό στέλεχος της Μουσουλμανικής Αδελφότητας.

της οικίας. Στην Αμερική μετά το Β' Π.Π. είχε συντελεστεί μια φεμινιστική επανάσταση, καθώς όταν έφευγαν οι Αμερικανοί να πολεμήσουν στα μέτωπα του πολέμου, η θέση της γυναίκας άρχισε να εξυψώνεται. Η γυναίκα άρχισε να βρίσκει δουλειά, να εργάζεται στα εργοστάσια παραγωγής βομβών, να καπνίζει, να πίνει και μετά, όταν επέστρεφαν οι άνδρες άρχισε να διαμορφώνεται πλέον μια σχέση ισότητας. Επέλεγε αυτή τον σύντροφό της. Έχοντας υποστεί σοκ, άρχισε να γράφει εναντίον της Δύσης, συγκρότησε μια εχθρική στάση απέναντί της, λέγοντας ότι είναι διεφθαρμένη, γιατί μετατρέπει τις γυναίκες σε σκεύος ηδονής και γιατί δεν έχει ηθική. Κάποιοι που έχουν μελετήσει τον Σαγίντ Κουμπι λένε ότι στην Αμερική βίωσε την απόρριψη. Εκείνος ήταν ένας Άραβας από τη Μεσόγειο και η Αμερική ήταν μια διαιρεμένη φυλετικά κοινωνία, όπου ο ορισμός του έγχρωμου ήταν: μία σταγόνα αίμα «μαύρου» σε κάνει «μαύρο».

Στην Αμερική λοιπόν τον έβλεπαν ως έγχρωμο και συνεπώς βίωσε τον ρατσισμό και την απόρριψη. Υποστήριξε λοιπόν ότι το Ισλάμ δεν ήταν ρατσιστικό, το Ισλάμ δεν μιλούσε για φυλετισμό. Η σκέψη του ωρίμασε κάποια στιγμή. Με τον Νάσσερ, ο οποίος τελικά θα τον δολοφονήσει, για πολλά χρόνια ήταν φίλοι, όντας ο πνευματικός του. Όταν ο Νάσσερ έκανε την ιδιωτικοποίηση της διώρυγας του Σουέζ το 1956 είχε μιλήσει και με τον Σαγίντ Κουμπι, ο οποίος τον επισκεπτόταν στο σπίτι του. Κάποια στιγμή όμως χάλασαν οι σχέσεις τους, γιατί κατηγορήσε τον Νάσσερ ότι δεν ήταν καλός Μουσουλμάνος, αφού συμπεριφερόταν σοσιαλιστικά και συμμαχούσε με τη Σοβιετική Ένωση. Επίσης, υποστήριζε ότι όπως η περίοδος πριν την έλευση του Ισλάμ κατά το Κοράνι λεγόταν Τζαχιλίγια (άγνοια), έτσι και την περίοδο εκείνη διήγαγαν σε Τζαχιλίγια, δηλαδή δεν υπήρχε πραγματικό Ισλάμ και ήταν πολύ λίγοι αυτοί που βίωναν το Ισλάμ έτσι όπως έπρεπε. Συνεπώς, όλοι όσοι νόμιζαν ότι το βίωναν θεωρήθηκαν κακοί Μουσουλμάνοι και άξιζαν τον θάνατο (Dekmejian P. Hrair 2003, 162-168).

Τη δεκαετία του '60 αντίστοιχα στην Ευρώπη σημειώθηκαν τα γεγονότα του κόκκινου Μάη. Σημειώνεται δηλαδή μία επαναστατικότητα, η οποία σύμφωνα με το Σαγίντ Κουμπι μεταφράζεται με ισλαμικούς όρους. Η μουσουλμανική αδελφότητα θα εξελιχθεί, θα περάσει στην παρανομία με διαφορετική αντιμετώπιση από κάθε πρόεδρο της Αιγύπτου. Π.χ. ο Σαντάτ, ο διάδοχος του Νάσσερ, τους προσέγγισε, γιατί ήθελε να τους στρέψει εναντίον των κομμουνιστών. Τελικά όμως, όταν

υπέγραψε τη συμφωνία του Καμπ Ντέιβιντ¹⁵, τον εξόντωσαν. Ο Μουμπάρακ προσέγγισε τους μετριοπαθείς αδελφούς Μουσουλμάνους και κάποια στιγμή αποφάσισε να τους νομιμοποιήσει το 2000, αφήνοντάς τους να κατεβαίνουν στις εκλογές ως ανεξάρτητοι (Dekmejian P. Hrair 2003, 153-157), (Haгmetov 2017) .

Τελικά η Μουσουλμανική Αδελφότητα έγινε ίσως το σοβαρότερο πολιτικό κίνημα της Αιγύπτου με κατ' εκτίμηση δύο εκατομμύρια μέλη στο τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Η τεράστια επιρροή της ήταν σαφής, με περισσότερα από 2.000 παραρτήματα σε όλη τη χώρα και 2.000 κοινωνίες για φιλανθρωπικούς σκοπούς και κοινωνικές υπηρεσίες. Λειτουργούσε κλινικές υγείας, αθλητικούς συλλόγους, σχολεία και άλλα εκπαιδευτικά ιδρύματα, τζαμιά και ισλαμικά κέντρα, και είχε παρουσία 10.000 εθελοντών στρατιωτών στην Παλαιστίνη. Οι ιδέες της κέρδισαν οπαδούς σε όλο τον αραβικό κόσμο επηρεάζοντας και άλλες ισλαμικές ομάδες με το «μοντέλο του πολιτικού ακτιβισμού, την επαναστατικότητα σε συνδυασμό με το ισλαμικό φιλανθρωπικό έργο» (Dekmejian P. Hrair 2003, 145-174), (Yusuf 2014) .

Το 2012, έγινε το πρώτο δημοκρατικά εκλεγμένο πολιτικό κόμμα στην Αίγυπτο, αλλά θεωρείται τρομοκρατική οργάνωση από αρκετές κυβερνήσεις όπως του Μπαχρέν, της Αιγύπτου, της Ρωσίας, της Συρίας, της Σαουδικής Αραβίας και των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων. Ωστόσο, η Αδελφότητα επιμένει ότι είναι μια ειρηνική οργάνωση, επισημαίνοντας τις δημοκρατικές εκλογές στις οποίες συμμετείχε και την αναγκαστική παραίτηση της δια της βίας. Ο κορυφαίος ηγέτης της (Dr. Mohamed Badie) ανέφερε το 2014 ότι η Μουσουλμανική Αδελφότητα «καταδικάζει τη βία και τις βίαιες πράξεις» (Ikhwanweb 2014).

ΙΣΛΑΜΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ 1979 (IPAN)

Η σιϊτική «απάντηση» στο σουνιτικό επαναστατημένο Ισλάμ των Ουαχαμπιστών και των Αδελφών Μουσουλμάνων, αλλά και στην εδραίωση της πολιτικής έκφανσης του Ισλάμ, βρίσκεται στην Ισλαμική Επανάσταση του Ιράν το

¹⁵ Συμφωνία ειρήνης μεταξύ Αιγύπτου και Ισραήλ το 1979, η οποία δέσμευσε τις δυο χώρες να αναγνωρίσουν η μια την άλλη. Επίσης, έβαλε τέλος στην εμπόλεμη κατάσταση στην οποία βρίσκονταν Αίγυπτος και Ισραήλ από το 1948 ενώ το Τελ Αβίβ δεσμευόταν να αποσυρθεί από τη χερσόνησο του Σινά. Πέραν αυτών συμφωνήθηκε να αναγνωριστούν τα δικαιώματα των Παλαιστινίων και να διαλυθούν οι εβραϊκοί οικισμοί στα κατεχόμενα παλαιστινιακά εδάφη ενώ σε αντάλλαγμα τα ισραηλινά πλοία μπορούσαν να χρησιμοποιούν τη Διώρυγα του Σουέζ.

1979. Τα γεγονότα έλαβαν χώρα για την πτώση της ιρανικής μοναρχίας, της δυναστείας Παχλαβί (1925-79), και την εγκαθίδρυση της ισλαμικής δημοκρατίας στο Ιράν με ιδρυτή τον Αγιατολάχ Ρουχολάχ Χομεϊνί.

Το Ιράν τη δεκαετία του '70 στηρίζονταν κυρίως στην βιομηχανία του πετρελαίου. Η οικονομική αστάθεια που είχε κάνει την εμφάνισή της σε όλο τον κόσμο είχε αρνητικές επιπτώσεις στην οικονομία της χώρας, γεγονός το οποίο είχε αντίκτυπο στο βιοτικό επίπεδο των Ιρανών, παρά την προηγούμενη δεκαετία των «παχιών αγελάδων». Παράλληλα η δυσαρέσκεια για τη διακυβέρνηση του Σάχη (Μοχάμεντ Ρεζά Παχλαβί) οξύνονταν σε κοινωνικοπολιτικό επίπεδο.

Οι προσπάθειες του Σάχη για εκμοντερνισμό και «δυτικοποίηση» της χώρας, σε συνδυασμό με την διαφθορά, την σκληρή μυστική αστυνομία που ήλεγχε τα πάντα, καθώς και τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και φαινόμενα λογοκρισίας ήταν από τους κυριότερους λόγους για τους οποίους ξεσηκώθηκε ο κόσμος. Πολλοί ήταν εκείνοι που υποστήριζαν τις παραδοσιακές αξίες σε αντιδιαστολή με τον εκσυγχρονισμό και τις επιρροές από τον Δυτικό τρόπο ζωής που προώθησε η δυναστεία των Παχλαβί τα προηγούμενα χρόνια¹⁶ (Encyclopedia 2020)

Ο Αγιατολάχ Χομεϊνί (Ayatollah Khomeini 1902 – 1989) ήταν ένας σίιτης κληρικός που είχε εκπονήσει μια θεωρία, («Το κράτος του οδηγού»), το οποίο θύμιζε λίγο από την Πολιτεία του Πλάτωνα, τον Βασιλιά Φιλόσοφο. Υποστήριζε ότι θα έπρεπε να συγκροτηθεί στο κράτος του Ιράν, μια ισλαμική δημοκρατία, στην οποία επικεφαλής θα ήταν ένας ανώτατος κληρικός, ένας Αγιατολάχ¹⁷. Το μαύρο τουρμπάνι το φέρουν αυτοί που υποτίθεται ότι έχουν απευθείας σχέση με την οικογένεια του Προφήτη. Αποτυπώνοντας λοιπόν το κήρυγμά του για επιστροφή στις ρίζες του αληθινού Ισλάμ και την αναβίωση της ισλαμικής τάξης (διαδοχή του Μωάμεθ από απογόνους του), διαδίδει το μήνυμά του τη δεκαετία του '60 και του '70. Ο Σάχης τον εξόρισε, πιθανόν να πέρασε ένα σύντομο χρονικό διάστημα στην

¹⁶ Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι είχε απαγορευτεί στις γυναίκες το χιτζάμπ (παραδοσιακό κεφαλομάντιλο των μουσουλμάνων γυναικών, με το οποίο καλύπτουν τα μαλλιά και τον λαιμό). Επίσης οι γυναίκες είχαν δικαίωμα ψήφου, ο Σάχης στήριζε τα δικαιώματά τους, παρότρυνε τους πολίτες προς την υψηλή εκπαίδευση, ενώ στη χώρα γίνονταν μέχρι και καλλιστεία.

¹⁷ Είναι υψηλόβαθμος τίτλος που δίδεται σε σίιτες κληρικούς, οι οποίοι έχουν το «σημάδι» του Θεού και φορούν χαρακτηριστικό μαύρο τουρμπάνι.

Τουρκία (1964) και συγκεκριμένα στην Bursa και τελικά μετέβηκε στο Ιράκ. Κατόπιν εκδιώχθηκε από τον Σαντάμ Χουσεΐν το 1975, μετά την ήττα του Ιράκ στον σύντομο πόλεμο με το Ιράν και τελικά κατέληξε στο Παρίσι. Οι πρώτες αντιδράσεις ξεκίνησαν στα τέλη του 1977, με συγκεντρώσεις, διαμαρτυρίες και απεργίες. Ο εξόριστος, από το 1964, θρησκευτικός ηγέτης Αγιατολαχ Χομεϊνί, έγινε καθοδηγητής του διαμαρτυρούμενου πλήθους. Μέσω ηχογραφημένων ομιλιών και κειμένων που διοχετεύονταν και διαδίδονταν κρυφά ξεκίνησε να ανάβει η φλόγα της αλλαγής (Encyclopedia 2020).

Τον Ιανουάριο του 1978 ένα άρθρο στην εφημερίδα Eṯṯelā' āt της Τεχεράνης δυσφήμιζε τον Χομεϊνί. Αυτό στάθηκε η αφορμή για τον ξεσηκωμό χιλιάδων σπουδαστών στην πόλη Κομ από όπου το κύμα άρχισε να εξαπλώνεται. Παράλληλα, η δυσαρέσκεια για το Σάχη σε κοινωνικοπολιτικό επίπεδο διογκώθηκε, καθώς η αντιπολίτευση όπως το Εθνικό Μέτωπο (συνασπισμός κυρίως εθνικιστών και παραδοσιακών ισλαμιστών) ή το κομμουνιστικό κόμμα Τουντέχ είχαν περιθωριοποιηθεί ή τεθεί εκτός νόμου, με αποτέλεσμα να ταχθούν υπέρ του κηρύγματος του Χομεϊνί και υπέρ της ανατροπής του Σάχη, ενώ ολοένα περισσότερες φωνές υποστήριζαν την επιστροφή στις παραδοσιακές αξίες.

Περί τα μέσα του Φεβρουαρίου σημειώθηκαν βίαιες συγκρούσεις σε διάφορες πόλεις και ειδικά στη γενέτειρα του Αγιατολάχ, Σαριατμανταρί. Η κατάσταση έγινε πιο δύσκολη όταν τον Μάιο οργανώθηκαν διαδηλώσεις σε τέσσερις πόλεις, με αποτέλεσμα το θάνατο τουλάχιστον 22 διαδηλωτών. Ο θάνατος των διαδηλωτών έδωσε το έναυσμα για μεγαλύτερες συγκεντρώσεις διαμαρτυρίας. Επιπροσθέτως στις 19 Αυγούστου ένας εμπρησμός σε μεγάλο κινηματογράφο στην πόλη Αμπαντάν οδήγησε στο θάνατο 480 ανθρώπους με συνέπεια να ενταθεί ακόμα περισσότερο το κίνημα διαμαρτυρίας.

Ο Χομεϊνί ήταν εξόριστος, αλλά είχε το συντονισμό του όλου κινήματος απαιτώντας την παραίτηση του Σάχη. Στις 8 Σεπτεμβρίου 1978 ο στρατός άνοιξε πυρ κατά των διαδηλωτών στην πλατεία Τζαλέχ. Επίσημα οι νεκροί ήταν 87, αλλά αρκετοί παρατηρητές έκαναν λόγο για εκατοντάδες με τη συγκεκριμένη μέρα να χαρακτηρίζεται ως «Μαύρη Παρασκευή». Οι διαδηλώσεις συνεχίστηκαν με περισσότερη ένταση θέτοντας το καθεστώς σε πολύ δύσκολη κατάσταση. Οι αντιπολιτευόμενες δυνάμεις (εθνικιστές και κομμουνιστές), καθώς και οι ακραίες

ισλαμιστικές οργανώσεις υποστήριζαν φανατικά τον Αγιατολάχ Χομεϊνί. Στις 2 Δεκεμβρίου 1978 πάνω από δύο εκατομμύρια άνθρωποι διαδήλωσαν στην Τεχεράνη απαιτώντας την ανατροπή του Σάχη και την επιστροφή του Χομεϊνί από την Γαλλία (Medinaschool n.d.).

Στο τέλος του 1978 ο Σάχης διόρισε πρωθυπουργό τον Σαπούρ Μπαχτιάρ, που προερχόταν από την αντιπολίτευση, ο οποίος δεν κατάφερε να επιτύχει κάποιο συμβιβασμό με τον Χομεϊνί και με την αντιπολίτευση. Μετά από συνεχείς απεργίες και γενικό μπλακ άουτ που προκλήθηκε σε πολλές περιοχές, ο Σάχης μαζί με τα μέλη της οικογένειάς του αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν το Ιράν τον Ιανουάριο του 1979. Στη συνέχεια διαλύθηκε η μυστική αστυνομία από τον τότε πρωθυπουργό Μπαχτιάρ, ο οποίος κάλεσε πίσω στο Ιράν τον εξόριστο Χομεϊνί, ο οποίος επέστρεψε στη χώρα στις 1 Φεβρουαρίου 1979 κάτω από τη θερμή υποδοχή χιλιάδων λαού.

Αμέσως ο Χομεϊνί οργάνωσε ένα Επαναστατικό Συμβούλιο και μια Κεντρική Επιτροπή με σκοπό τον καθορισμό μιας μεταβατικής κυβέρνησης. Στις 4 Φεβρουαρίου του 1979 διόρισε πρωθυπουργό τον Μεχντί Μπαζαργκάν, παρά το γεγονός ότι ο Μπαχτιάρ βρισκόταν ακόμα στην εξουσία. Η προσωρινή κυβέρνηση του Μπαζαργκάν ανέλαβε τον έλεγχο της διοίκησης, της αστυνομίας και του στρατού, υπό τις προσταγές όμως του Επαναστατικού Συμβουλίου, το οποίο αποτελούνταν από 15 μέλη της εμπιστοσύνης του Χομεϊνί. Μεταξύ αυτών και ο Μπαζαργκάν, η πλειοψηφία των οποίων ανήκε στο χώρο των σκληροπυρηνικών κληρικών σύμφωνων με την ισλαμική ιδεολογία του Χομεϊνί. Η Επιτροπή αυτή εξελίχθηκε στο κυρίαρχο πολιτικό κέντρο της μετεπαναστατικής περιόδου

Κύριος στόχος ήταν η επιβολή ενός ισλαμικού κώδικα συμπεριφοράς και εμφάνισης. Επιτροπές θρησκευτικού χαρακτήρα άρχισαν να εκτελούν περιπολίες Παράλληλα παρόμοια δράση είχε η ανεπίσημη θρησκευτική πολιτοφυλακή, η οποία είναι γνωστή έως και σήμερα ως οι «Φρουροί της Επανάστασης» εφαρμόζοντας υπέρμετρη βία σε βαθμό που ξεπερνούσε και εκείνη κατά τη διακυβέρνηση του Σάχη. Στόχος τους ήταν να εκφοβίσουν όσους δεν ήταν κάτω από τον έλεγχο του Επαναστατικού Συμβουλίου και του Ισλαμικού Δημοκρατικού Κόμματος, που αποτελούσαν θρησκευτικές οργανώσεις πιστές στον Χομεϊνί (Encyclopedia 2020), (Medinaschool n.d.).

Οι κομμουνιστές του κόμματος Τουντέχ και οι εθνικιστές, μετά την ανατροπή του Σάχη προσπάθησαν να μπουν όλοι κάτω από την ομπρέλα του Χομεϊνί. Ο στόχος του νέου ηγέτη του Ιράν ήταν η κάθαρση της χώρας. Άρχισε σταδιακά με τη μέθοδο του «σαλαμιού», να εξοντώνει τους αντιπάλους του. Πρώτα εξουδετέρωσε τους φιλομοναρχικούς, όσους είχαν συνεργαστεί δηλαδή με τον Σάχη. Στη συνέχεια καταδίωξε τους εθνικιστές και στο τέλος απέμειναν οι αριστερών πεπειθήσεων. Αφού αφάνισε πρώτα τους αριστεριστές με την υποστήριξη του σταλινικού κόμματος Τουντέχ, στη συνέχεια του έμεινε μόνο το ίδιο το Τουντέχ, το οποίο εξολόθρευσε το 1982. Από το Φεβρουάριο του 1979 μέχρι τον Ιούνιο του 1981, εκτελέστηκαν 497 πολιτικοί αντίπαλοι του νέου καθεστώτος με τον αριθμό να αγγίζει τους 8.000 τον Ιούνιο του 1985. Ακόμα 2.800 φυλακισμένοι απαγχονίστηκαν το 1988 (Рычков n.d.),

Τελικά εδραιώθηκε στη χώρα η ισλαμική δημοκρατία μετά από δημοψήφισμα που διεξήχθη στις 1 Απριλίου 1979. Το πολίτευμα αυτό ενσωμάτωνε τη Σιιτική αρχή του «βελαγιάτ-ι φακίχ», δηλαδή της εξουσίας από τον κλήρο, που βρίσκει εφαρμογή στον θεσμό του Υπέρτατου Ηγέτη, στον οποίο δίνεται απόλυτη εξουσία επί όλων των μορφών της εξουσίας. Ο προσανατολισμός του νέου καθεστώτος ήταν προς την αυστηρή τήρηση των αρχών του θεοκρατικού κράτους και εχθρική στάση προς τη Δύση και ιδιαίτερα εναντίον των ΗΠΑ και του Ισραήλ ως συμμαχικό κράτος-δορυφόρο τους στη Μ. Ανατολή. Οι σχέσεις με τις ΗΠΑ χειροτέρευσαν ακόμα περισσότερο μετά την διπλωματική «κρίση των ομήρων», κατά την οποία περίπου 400 ισλαμιστές φοιτητές κατέλαβαν την αμερικανική πρεσβεία στην Τεχεράνη κρατώντας ομήρους για 444 ημέρες (4 Νοεμβρίου 1979 - 20 Ιανουαρίου 1981) (Рычков n.d.)

Ο Χομεϊνί παρέμεινε ο πολιτικός και θρησκευτικός ηγέτης του Ιράν από το 1979 ως το 1989, με τη χώρα να υιοθετεί έναν αυστηρά παραδοσιακό τρόπο ζωής, όπου τίποτα δεν είχε σχέση με όσα ζούσαν οι κάτοικοι τη δεκαετία του '70.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄: ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

ΙΡΑΝ – ΚΕΝΤΡΟ ΣΙΙΤΙΣΜΟΥ - ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ

Το Ιράν έχει πληθυσμό 84 εκατομμυρίων και είναι το μοναδικό κράτος στη Μέση Ανατολή με πλειοψηφία Σιιτών της τάξης του 90%. Στην Περσία μέχρι το 16^ο αιώνα μ. Χ. αναπτύχθηκε ο ζωροαστρισμός, αν και από τον 5^ο αιώνα μ. Χ. άρχισε σταδιακά να υποχωρεί λόγω της εξάπλωσης του χριστιανισμού (Νεστοριανή Εκκλησία). Με την κατάληψη των εδαφών του σημερινού Ιράν από τους Άραβες τον 7^ο αιώνα μ.Χ. ο ζωροαστρισμός άρχισε να συρρικνώνεται ταχύτερα, λόγω της εξάπλωσης του Ισλάμ. Ο Σιιτισμός έγινε η επίσημη θρησκεία του κράτους από το 1571μ.Χ., κι αποτελεί το μόνο Σιιτικό κράτος της Μέσης Ανατολής, το οποίο κυβερνάται από ένα καθαρά θεοκρατικό καθεστώς, καθώς την εξουσία κατέχουν σίιτες- ισλαμιστές κληρικοί. Διαθέτει αρκετά ισχυρή πολεμική μηχανή και ένα τεχνολογικό και επιστημονικό επίπεδο πολύ ανώτερο της Σαουδικής Αραβίας. Η οικονομία του στηρίζεται κυρίως στην παραγωγή και εκμετάλλευση του πετρελαίου, η οποία αποτελεί τον κύριο οικονομικό πόρο της χώρας. Το Ιράν κατέχει το 10% των παγκόσμιων αποθεμάτων πετρελαίου και 15% του φυσικού αερίου. Είναι ο 4ος κατά σειρά εξαγωγέας πετρελαίου στον κόσμο (en.wikipedia n.d.).

Επιπροσθέτως έχει αναπτύξει ένα αρκετά αξιόλογο πυρηνικό πρόγραμμα. Η αρχή του προγράμματος ξεκίνησε από το 1950 με τη βοήθεια των ΗΠΑ και χωρών της Δυτικής Ευρώπης, στα πλαίσια του προγράμματος «Ατομική Ενέργεια για την Ειρήνη». Μετά την Ισλαμική Επανάσταση το 1979, όλες σχεδόν οι διεθνείς συνεργασίες διακόπηκαν, αν και το 1981 η ηγεσία του Ιράν ανακοίνωσε τη συνέχιση του προγράμματος. Το 1990 η ΕΣΣΔ σύναψε συμφωνία με το Ιράν για τη δημιουργία ενός κοινού ερευνητικού οργανισμού και την παροχή επιστημονικού προσωπικού και τεχνογνωσίας στο Ιράν. Το 2011 εγκαινιάσθηκε ο πρώτος πυρηνικός αντιδραστήρας με την βοήθεια της ρωσικής κρατικής εταιρείας «ROSATOM», ενώ παράλληλα ο ΙΑΕΑ κατηγόρησε το Ιράν¹⁸ ότι χρησιμοποιούσε την πυρηνική ενέργεια για την κατασκευή βόμβας. Ο Οργανισμός επαναθεώρησε με νέα αναφορά τον Δεκέμβριο του 2015 αναφέροντας ότι δεν υπήρχαν επαρκή

---

¹⁸ Διεθνής Οργανισμός Ατομικής Ενέργειας (International Atomic Energy Agency)

στοιχεία για τις κατηγορίες αυτές (IAEA 2018). Η περίπτωση όμως της απόκτησης πυρηνικών όπλων από το Ιράν θα έδινε στη χώρα εντελώς διαφορετική θέση ισχύος στη Μ. Ανατολή και τεράστιο κύρος στην Ισλαμική Επανάσταση λόγω των επιτευγμάτων υψηλής τεχνολογίας (Μακρή 2012). Παρά τις προσπάθειες αυτές, η ζημιά που προκλήθηκε στο πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν από τον ιό Stuxnet¹⁹, προερχόμενος πιθανόν από ισραηλινά κέντρα κυβερνοπολέμου προκάλεσαν σημαντική καθυστέρηση στην ανάπτυξη του προγράμματος (Terill 2011, 12).

Το Ιράν αποτελεί μια από σημαντικότερες περιφερειακές δυνάμεις της Μέσης Ανατολής και θεωρείται ηγέτιδα δύναμη του Σιιτικού Ισλάμ, η οποία στηρίζει τα καθεστώτα του Ιράκ, της Συρίας αλλά και την Χεζμπολάχ του Λιβάνου (Μιχαηλίδης 2012, 107). Ύστερα από τα γεγονότα της Ισλαμικής Επανάστασης ουσιαστικά διέκοψε τις σχέσεις του με την Δύση, και απέκτησε εχθρικές σχέσεις με τις ΗΠΑ, αλλά και το Ισραήλ. Μετά το 1990 ανέπτυξε στενότερες σχέσεις με την Ρωσία, οι οποίες σταδιακά διαμορφώθηκαν σε συμμαχικές- εταιρικές στη σύγχρονη εποχή.

Η Επανάσταση του 1979 δεν επηρέασε μόνο την πολιτική και τις σχέσεις του Ιράν ως προς την Δύση, αλλά συγκλόνισε ολόκληρο τον ισλαμικό κόσμο. Οι ισλαμιστές επαναστάτες ξεκίνησαν προσπάθειες, ώστε να ανατρέψουν την κυρίαρχη ιδέα της εποχής, ότι δηλαδή το μέλλον της Μ. Ανατολής θα στηρίζονταν πάνω στο δυτικό μοντέλο. Για πολλούς «ορθόδοξους» σουνίτες ήταν παράξενο το γεγονός ότι το λανθασμένο δόγμα του σιιτισμού, ήταν αυτό το οποίο επανέφερε το Ισλάμ στο σωστό δρόμο της παράδοσης, κάτι που θεωρήθηκε ντροπιαστικό για το σουνιτισμό (Μάζης Ιωάννης 1992) (Τσιμπιρίδου 2008) . Οι σιίτες του Ιράν ανέτρεψαν τις «διεφθαρμένες» ιδέες για την πρόοδο βασισμένη στο δυτικό μοντέλο, σε αντίθεση με την Σ. Αραβία. Ο Χομείνι κατηγορήσε σκληρά την Σ. Αραβία και άλλους άραβες ηγέτες ως παρακμιακούς και ασεβείς επειδή ήταν πολύ στενοί σύμμαχοι των ΗΠΑ και όχι επειδή ήταν σουνίτες, γεγονός που είχε απήχηση σε όλο τον ισλαμικό κόσμο. Σε αυτό το σημείο αρχίζει να αναζωπυρώνεται η αντιπαλότητα με την Σ. Αραβία (Μάζης Ιωάννης 1992),

---

¹⁹ Ο ιός Stuxnet είναι ένας κακόβουλος ιός τύπου worm, ο οποίος ανακαλύφθηκε το 2010, αλλά πιστεύεται ότι είχε αναπτυχθεί από το 2005. Στόχευε τα συστήματα ελέγχου και δεδομένων του πυρηνικού προγράμματος του Ιράν και προκάλεσε μεγάλη βλάβη και καθυστέρηση στην ανάπτυξή του. Πιθανόν να προέρχεται από ισραηλινά ή αμερικανικά κέντρα κυβερνοπολέμου.

(Dekmejian P. Hrair 2003). Παρά τον ανταγωνισμό του Ιράν με την Σ. Αραβία, ο σημαντικότερος στρατιωτικός του αντίπαλος στην περιοχή για την επέκταση της επιρροής του είναι οι ΗΠΑ με το Ισραήλ και όχι η Σ. Αραβία (Terill 2011, 6). Γενικά επαναφέρει την επαναστατικότητα σε ένα «κοιμώμενο» Ισλάμ, γεγονός που αντιμετωπίζεται με συμπάθεια ακόμα και στους σουνιτικούς κύκλους. Κατά αντιστοιχία με το σύνθημα της Ρωσικής Επανάστασης «Προλετάριοι όλου του κόσμου ενωθείτε», με κέντρο φυσικά την Μόσχα, η Ισλαμική Επανάσταση προβάλλει το σύνθημα « Σίιτες όλου του κόσμου ενωθείτε», με κέντρο την Τεχεράνη. Δίνει θρησκευτική χροιά στην επανάσταση και όχι πολιτική, γι' αυτό και κατηγορήθηκε από πολλά αριστερά κόμματα παγκοσμίως ότι «έκλεψε» την επανάσταση από τα εργατικά χέρια. Εξάγει την επανάσταση υποστηρίζοντας ότι όλοι οι Σίιτες αποτελούν τους προλετάριους του κόσμου και μεταξύ 1982 και 1985 ιδρύεται η Χεζμπολάχ (Διεθνιστική Σοσιαλιστική Οργάνωση 2020).

Έκτοτε σηματοδοτείται μια περίοδος ανταγωνιστικής πολιτικής του Ιράν στη Μ. Ανατολή, με την υποστήριξη και δημιουργία οργανώσεων εντός διαφόρων χωρών του Κόλπου, σιιτικού θρησκευτικού προσανατολισμού, και όχι μόνο, και τον επηρεασμό των κυβερνήσεων και της πολιτικής των κρατών αυτών. Θεωρείται η βασική περιφερειακή δύναμη-προστάτης των σιιτών και η πάγια υποστήριξη προς οποιαδήποτε σιιτική ομάδα ή φράξια υποδηλώνει την δέσμευση του Ιράν απέναντι στον σιιτικό κόσμο (Terill 2011, 5). Μερικές από αυτές τις οργανώσεις είναι η Χεζμπολάχ (Κόμμα του Θεού), ο Ισλαμικός Ιερός Πόλεμος (-Τζιχάντ), η Ισλαμική Ελπίδα (Αμάλ) στο Λίβανο. Επίσης το Κόμμα της Ισλαμικής Πρόκλησης, οι Ταξιαρχίες Μπαντρ και Στρατός του Μαχντί στο Ιράκ, η Ισλαμική Επαναστατική Οργάνωση της Αραβικής Χερσονήσου στην Σ. Αραβία. Ισχυρότερη από όλες είναι η Χεζμπολάχ αν και η Αμάλ διατηρεί στενούς δεσμούς με την Συρία και το Ιράν και οι Ιρακινές σιιτικές οργανώσεις δεσμούς με τη Συρία, το Ιράν, το Λίβανο και τα κράτη του Περσικού Κόλπου και θεωρούνται ιδιαίτερα μαχητικές και ριζοσπαστικές (Dekmejian P. Hrair 2003, 132, 134).

Αφορμή για τον σχηματισμό της Χεζμπολάχ ήταν η ισραηλινή επέμβαση στο Λίβανο το 1982, ενώ η επίσημη ίδρυσή της ως πολιτική οργάνωση έγινε το 1985. Η ιδρυτική της πράξη στην πραγματικότητα είναι η επίθεση που έγινε το 1982 στη Βηρυτό εναντίον των Αμερικανών πεζοναυτών και μετά κατά των Γάλλων αλεξιπτωτιστών. Η Χεζμπολάχ ουδέποτε υποτίθεται πολέμησε στο

εσωτερικό του Λιβάνου εναντίον άλλων φραξιών, δηλαδή των Μαρωνιτών, των Σουνιτών, των Δρούζων. Στην πραγματικότητα είχε κάποιες αψιμαχίες με την άλλη σιιτική οργάνωση την Αμάλ. Μαχητές μουτζαχεντίν της οργάνωσης εντοπίστηκαν να πολεμούν εναντίον των Σέρβων κατά τον εμφύλιο πόλεμο της Βοσνίας (1992-1995). Σταδιακά η Χεζμπολάχ εισήλθε στο πολιτικό σύστημα του Λιβάνου, έφτιαξε κόμμα, δημιούργησε κοινωνικές οργανώσεις, ποτέ όμως δεν παρέδωσε τα όπλα και διατήρησε μια πολιτοφυλακή. Τη δεκαετία του 1990 η πολιτοφυλακή της είχε συνεχή εμπλοκή στον πόλεμο εναντίον του Ισραήλ στον νότιο Λίβανο. Η κύρια αποστολή της οργάνωσης εστιάζεται στον αγώνα εναντίον του Ισραήλ για την κατοχή εδαφών του Λιβάνου και του στρατού του νοτίου Λιβάνου, οι οποίοι ήταν χριστιανοί πολιτοφύλακες και ο τερματισμός της εμπλοκής οποιασδήποτε ιμπεριαλιστικής δύναμης στο Λίβανο. Όταν το Ισραήλ αποσύρθηκε οριστικά από το νότιο Λίβανο το 2000, αν και ζητήθηκε από τη Χεζμπολάχ να παραδώσει τα όπλα, αυτή δεν το έπραξε, με ανυπόστατες προφάσεις. Η οργάνωση το 2013 κατά τη διάρκεια του εμφυλίου στη Συρία άρχισε να διεισδύει στη χώρα με την αιτιολογία ότι προστατεύει σιιτικά χωριά από τους τζιχαντιστές του FSA²⁰ και του ISIS²¹. Κατά μία έννοια ως ανθρωπιστική επέμβαση και δεύτερον ότι προστατεύει κάποια σιιτικά τεμένη στη Δαμασκό. Σήμερα η Χεζμπολάχ έχει περίπου 4000 με 5000 ενόπλους μέσα στη Συρία και έχει χάσει τουλάχιστον 1000 με 1500 άτομα. Η συνολική δύναμη της οργάνωσης υπολογίζεται 30 με 40 χιλιάδες ενεργά μέλη και είναι εξοπλισμένη με 130.000 πυραύλους διαφόρων ειδών (Militaryarms.ru 2019). Στη σημαία της Χεζμπολάχ βλέπουμε το καλάζνικοφ, που είναι το σύμβολο της επαναστατικότητας, την υδρόγειο και από κάτω στα αραβικά ένα εδάφιο του Κορανίου που λέει ότι υπάρχει το Χιτζ Αλλάχ (το κόμμα του Αλλάχ) και το Χιτζ Σάιτα (το κόμμα του Σατανά) **(εικόνα 11)**. Όταν το Κοράνι λέει κόμμα, δεν εννοεί σύγχρονο πολιτικό κόμμα, εννοεί ομάδα, φράξια (Ru.qaz.wiki 2020). Η ηθική διάσταση της παροχής βοήθειας του Ιράν προς την Χεζμπολάχ είναι σημαντική, διότι θεωρείται ότι συμβάλλει στην διατήρηση της αξιοπρέπειας και της αντίστασης των Αράβων εναντίον της ισραηλινής επιθετικότητας και μια μεγάλη μερίδα πληθυσμού στο Λίβανο θεωρεί το Ιράν ως σύμμαχο και την Χεζμπολάχ ως

---

²⁰ Free Syrian Army – Οι επονομαζόμενοι «μετριοπαθείς» αντικαθεστωτικοί στη Συρία.

²¹ Islamic State of Iraq and Syria- Η σκληροπυρηνική τζιχαντιστική οργάνωση που εμφανίσθηκε στο Ιράκ το 2013.

αντιστασιακή αγωνιστική ομάδα και όχι ως τρομοκρατική. Η αδράνεια της Σ. Αραβίας στα ζητήματα της Παλαιστίνης και του Λιβάνου έχουν προκαλέσει τον σκεπτικισμό και πολλές φορές τη δυσαρέσκεια κατά της πολιτικής του Ριάντ (Terill 2011, 4). Τελικά αποτελεί το «μακρύ» χέρι του Ιράν στη Μ. Ανατολή ή είναι μια σιπική οργάνωση που ξεφεύγει απλώς από τα όρια του Λιβάνου;

Η περιφερειακή δράση του Ιράν δεν περιορίζεται μόνο στην υποστήριξη σιπικών οργανώσεων, αλλά και σουνιτικών, όπως για παράδειγμα της παλαιστινιακής Χαμάς. Το Ιράν έχει αναπτύξει στενές σχέσεις με την Χαμάς από το 1979, σε αντίφαση με τις σουνιτικές ρίζες της. Χρησιμοποιεί αυτή την οργάνωση όχι με θρησκευτικά κίνητρα, αλλά σαν ένα εργαλείο εναντίον του Ισραήλ, με το Ιράν να παίζει το ρόλο της ενοποιούσας δύναμης του Ισλάμ. Η προσπάθεια του Ιράν φαινομενικά είναι να καταστρέψει ή να περιορίσει το Ισραήλ στο όνομα του Ισλάμ, γεγονός που καθιστά δυσχερέστερη τη θέση της Σ. Αραβίας στον Αραβικό κόσμο. Προσπαθεί να καθοδηγήσει τον αγώνα του ενωμένου Ισλάμ υπό τη σημαία του Ιράν εναντίον του Ισραήλ, πίσω από το οποίο κρύβονται οι ΗΠΑ. Συνεπώς η υποστήριξη της σουνιτικής Χαμάς δεν γίνεται για θρησκευτικούς λόγους, αλλά για την ενδυνάμωση της περιφερειακής του θέσης (Terill 2011, 2,5,6)

Βασικό μέρος της πολιτικής του είναι η δημιουργία επιρροής σε τοπικές αραβικές σιπικές κοινότητες, η δημιουργία εσωτερικών ισχυρών αντιπολιτεύσεων στο εσωτερικό των αραβικών κρατών και κατ'επέκταση η αποτροπή ανάπτυξης στρατιωτικών δεσμών των αραβικών χωρών με την Δύση (Terill 2011, 20).

Σ. ΑΡΑΒΙΑ – ΚΕΝΤΡΟ ΣΟΥΝΙΤΙΣΜΟΥ - ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ

Στην απέναντι όχθη βρίσκεται η Σαουδική Αραβία με πληθυσμό 19 εκατομμυρίων. Η πλειοψηφία του πληθυσμού της είναι Σουνιτική (84%). Το 13% του πληθυσμού της είναι Σίιτες συγκεντρωμένοι κυρίως στις ανατολικές πετρελαϊκές περιοχές κοντά στο Κουβέιτ και γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο το ποσοστό αυτό των Σιιτών αποτελεί μη αμελητέα δύναμη. Το πολίτευμα της χώρας είναι η απόλυτη μοναρχία με την δυναστεία των Σαούδ να επιβιώνει για περισσότερο από 100 χρόνια. Η τύχη της δυναστείας των Σαούδ είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τον «ορθόδοξη» σουνιτική έκφραση του ουαχαμπισμού, αφού η ανάδειξη της δυναστείας στην κεντρική Αραβία το 1744, ένωσε τις δυνάμεις της με

τον διάσημο μουσουλμάνο λόγιο και ιμάμη, τον Μοχάμεντ Ιμπν Αλ Ουαχάμπ, ώστε να δημιουργήσουν με αλληλοβοήθεια μία νέα πολιτική οντότητα. Αυτή η συμμαχία του 18ου αιώνα αποτελεί και τη βάση της σημερινής δυναστείας της Σαουδικής Αραβίας. Η χώρα γενικότερα δεν απασχόλησε ιδιαίτερα την Δύση, εκτός από την Βρετανική Αυτοκρατορία κατά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, η οποία αναζωπύρωσε τον αραβικό εθνικισμό εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Τα δρώμενα στην περιοχή της αραβικής χερσονήσου δεν είχαν οικονομικό αντίκτυπο παρά μόνο μετά την ανακάλυψη τεράστιων κοιτασμάτων πετρελαίου το 1938 στην ανατολική Αραβία, γεγονός που σηματοδότησε το αυξημένο ενδιαφέρον της Δύσης. Αναπτυξιακά προγράμματα ξεκίνησαν μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και το 1949 η εξόρυξη του πετρελαίου ήταν σε πλήρη ανάπτυξη. Την εκμετάλλευση των πετρελαίων ανέλαβε η αραβοαμερικανική εταιρεία Amoco. Οικονομική ευημερία επικράτησε σε όλη τη χώρα, ενισχύοντας παράλληλα τη διεθνή εικόνα του βασιλείου (Энциклопедия "Всемирная История" n.d.).

Η οικονομία της Σαουδικής Αραβίας βασίζεται στο πετρέλαιο, από το οποίο προέρχεται περίπου το 75% των εσόδων του προϋπολογισμού και το 90% των εξαγωγών. Η πετρελαιοβιομηχανία αποτελεί περίπου το 30 με 40% του ονομαστικού ΑΕΠ της Σαουδικής Αραβίας και τα αποθέματα πετρελαίου αποτελούν το ένα πέμπτο των επιβεβαιωμένων αποθεμάτων παγκοσμίως. Το πετρέλαιο εκτός από άφθονο, βρίσκεται και υπό πίεση και κοντά στην επιφάνεια της Γης, με αποτέλεσμα η εξόρυξή του να είναι φθηνότερη και πιο επικερδής στη Σαουδική Αραβία σε σχέση με πολλά άλλα μέρη στον κόσμο (Τζέντα 2007, 4-5) (en.wikipedia 2020).

Η γεωπολιτική και γεωστρατηγική θέση της Σ. Αραβίας στην περιοχή της Μ. Ανατολής είναι ιδιαίτερα σημαντική και ορθώς θεωρείται μία από τις περιφερειακές δυνάμεις της Μ. Ανατολής. Αν και η Αίγυπτος είναι η πολυπληθέστερη Αραβική χώρα στη Μ. Ανατολή (περίπου 100 εκατομμύρια πληθυσμός) και παίζει αναμφίβολα ιδιαίτερο ρόλο στα γίνεσθαι του ισλαμικού κόσμου, η Σ. Αραβία ανέκαθεν διατηρούσε τα πρωτεία ως πρωτοπόρος και καθοδηγητής του Ισλάμ και της εφαρμογής του ορθόδοξου δόγματος. Η καταγωγή άλλωστε του Προφήτη και το προσκύνημα (Χατζ) στη Μέκκα, και στην Μεδίνα αποτελούν έναν από τους πέντε βασικούς πυλώνες της Ισλαμικής πίστης και σίγουρα έχουν ένα σοβαρό ψυχολογικό αντίκτυπο σε ολόκληρο τον μουσουλμανικό κόσμο.

Η κατάκτηση και η κατοχή της αραβικής χερσονήσου από τους Οθωμανούς για πολλά χρόνια ²², εμπόδισε την χώρα να αναπτυχθεί τεχνολογικά, πολιτικά και κοινωνικά κατά τα πρότυπα της ευρωπαϊκής Δύσης μετά την Αναγέννηση. Το κίνημα του ουαχαμπισμού σε συνδυασμό με την συμμαχία του με την δυναστεία των Σαούντ αποτέλεσε την προσπάθεια των Αράβων να αποσχισθούν από τον οθωμανικό ζυγό, να αναβιώσουν τον αραβικό εθνικισμό και την ορθή εφαρμογή του Ισλάμ. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα η χώρα να παραμείνει για πολλά χρόνια τεχνολογικά υποανάπτυκτη, με μεγάλα ποσοστά αναλφαβητισμού και κοινωνικά οπισθοδρομική. Ιδεολογικά όμως συγκέντρωνε τα βλέμματα όλου του μουσουλμανικού κόσμου αυτοπροσδιοριζόμενη ως ο θεματοφύλακας του «ορθόδοξου» Ισλάμ, του σουνιτικού δόγματος. Παρά τις όλες προσπάθειες δεν κατόρθωσε να δημιουργήσει ένα ισλαμικό κράτος με θρησκευτική διακυβέρνηση κατά τα πρότυπα τις πρώιμης περιόδου του Ισλάμ την εποχή του Μωάμεθ και των τεσσάρων πρώτων χαλίφηδων – διαδόχων του (Britannica n.d.), (Васильев 1982).

Αυτό που δεν κατάφερε η σουνιτική Σ. Αραβία, το πέτυχε το σιιτικό Ιράν με την εγκαθίδρυση ισλαμικής δημοκρατίας με την Ιρανική Επανάσταση το 1979. Με την ίδρυση ενός θεοκρατικού κράτους οι «αιρετικοί» σίιτες υπέδειξαν το σωστό δρόμο σε όλο το Ισλάμ, ντροπιάζοντας την Σ. Αραβία και δημιουργώντας πολλά ερωτηματικά για το αξιόπιστο του σουνιτικού δόγματος. Πολλοί μουσουλμάνοι υπέρμαχοι της ισλαμικής παράδοσης επικρότησαν τις πολιτικές πρωτοβουλίες του Ιράν αρχίζοντας να δημιουργούν έντονη ανησυχία στη Σ. Αραβία. Έκτοτε η αντιπαράθεση μεταξύ αυτών των δύο περιφερειακών δυνάμεων οξύνεται κατακόρυφα και δημιουργεί μια περαιτέρω ρήξη στις εύθραυστες ισορροπίες της Μ. Ανατολής με τη μορφή οικονομικών πολέμων, τρομοκρατίας, πολιτικής αναταραχής και πολέμων διά αντιπροσώπων .

Αποτέλεσμα αυτού του περιφερειακού ανταγωνισμού είναι η δημιουργία πληθώρας ισλαμιστικών οργανώσεων πολλές από τις οποίες υποστηρίζει άτυπα η Σ. Αραβία. Σύμφωνα με εκτιμήσεις ο αριθμός των ισλαμιστικών οργανώσεων που

---

²² Στις αρχές του 16ου αιώνα, ο Οθωμανός Σουλτάνος Σελίμ Α΄ κατέκτησε τις ακτές της Ερυθράς θάλασσας και του περσικού κόλπου και διεκδίκησε την κυριαρχία της ενδοχώρας. Ο βαθμός ελέγχου αυτών των εδαφών διαφοροποιούνταν τους επόμενους τέσσερις αιώνες, ανάλογα με την ισχύ της κεντρικής εξουσίας της αυτοκρατορίας.

δρουν στη Μ. Ανατολή κυμαίνεται από 175 έως 300. Το 80% των οργανώσεων αυτών είναι σουνιτικού δόγματος, γεγονός που αντικατοπτρίζει την πλειοψηφία του μουσουλμανικού κόσμου σε σουνίτες. Εντός της Σ. Αραβίας δραστηριοποιούνται σχετικά λίγες τέτοιες οργανώσεις (7 στο σύνολο), σε σχέση με τις 40 που δραστηριοποιούνται στην Αίγυπτο, 13 στο Ιράκ, 15 στη Ιορδανία και 12 στη Συρία. Παρ'όλα αυτά η Σ. Αραβία υποστηρίζει ένα μεγάλο μέρος αυτών των οργανώσεων και «παράγει» ιδεολογία, δημιουργώντας ένα διεθνή δεσμό μεταξύ τους ως κέντρο του σουνιτικού Ισλάμ. Δεν είναι τυχαίο για παράδειγμα ότι στον σοβιετικό πόλεμο του Αφγανιστάν (1979-1989) ένας από τους πιο ένθερμους μουτζαχεντίν εναντίον των σοβιετικών ήταν ο Σαουδάραβας Οσάμα Μπιν Λάντεν, ο μετέπειτα Νο 1 τρομοκράτης παγκοσμίως. Επίσης ένας από τους κυριότερους πολέμαρχους των Τσετσένων αυτονομιστών κατά τους δύο τσετσενικούς πολέμους (1994-1996 και 1999-2001) ήταν ο επίσης Σαουδάραβας Χατάμπ.

Κυριότερες από αυτές τις οργανώσεις είναι η Οργάνωση του Τζιχάντ, οι Επιζώντες της Πυράς, το Ισλαμικό Απελευθερωτικό Κόμμα, η Ισλαμική Ένωση, η Εταιρεία του Αναθέματος και της Εγίρας (al-Takfir wal-Hijrah), η Μουσουλμανική Εταιρεία Αναθέματος (Jama'at al-Muslimun lil-Takfir) στην Αίγυπτο. Επίσης η Σαλαφιγιούν, η Αδελφότητα στη Σ. Αραβία. Το Ισλαμικό Απελευθερωτικό Κόμμα, η Μουσουλμανική Αδελφότητα και η Ένοπλη Εμπροσθοφυλακή των Ιερών Μαχητών στη Συρία. Η Χαμάς και ο Ισλαμικός Τζιχάντ στη Γάζα/Δυτική Όχθη. Η ιδεολογία και η δράση πολλών από αυτές τις οργανώσεις δεν εμπεριέχουν τον ριζοσπαστισμό και την τρομοκρατία, αλλά αποτελούν πολιτικές κινήσεις αν και πολλές από αυτές έχουν κηρυχθεί εκτός νόμου στις χώρες που δραστηριοποιούνται. Όσο μεγαλύτερος ο αριθμός των μελών μιας οργάνωσης, τόσο πιο νόμιμη είναι η δράση της, ενώ όσο λιγότερα είναι τα μέλη της, τόσο πιο μαχητική εμφανίζεται με ριζοσπαστικοποιημένη και ακραία δράση. Ύστερα από την αποτυχημένη προσπάθεια της Σ. Αραβίας να εμπνεύσει και να επιβληθεί στον ισλαμικό κόσμο η αντιπαράθεση με το Ιράν οξύνθηκε ακόμα περισσότερο. Το δόγμα του ουαχαμισμού ως απάντηση στην ιρανική επανάσταση αναβίωσε στη χώρα οδηγώντας την στην αυστηρή παράδοση και τον συντηρητισμό. Πολλές από τις σουνιτικές οργανώσεις χρηματοδοτούνται από την Σ. Αραβία σε μια προσπάθειά της να εδραιώσει την επιρροή της στις χώρες του Κόλπου, αλλά και στην ευρύτερη περιοχή (Dekmejian P. Hrair 2003, 113-132).

ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΗ

Στη σύγχρονη εποχή η αντιπαράθεση των δύο χωρών έχει πάρει πολυδιάστατη μορφή, δημιουργώντας ένα μωσαϊκό συγκρούσεων, εμφυλίων και επαναστάσεων στη Μ. Ανατολή και σε αριθμό αφρικανικών χωρών. Αναμφίβολα σημαντικότερο αν όχι το βασικό αίτιο της αντιπαράθεσης μεταξύ Ιράν και Σ. Αραβίας είναι το θρησκευτικό σχίσμα των σιιτών – σουνιτών. Πέρα όμως από τις θρησκευτικές διαφορές, οι οποίες σίγουρα παίζουν σημαντικότατο ρόλο στις πλατιές λαϊκές μάζες, υπάρχουν και άλλες αιτίες, πολιτικές, κοινωνικές, στρατιωτικές και οικονομικές, που οδηγούν στην αντιπαλότητα τις δύο περιφερειακές δυνάμεις.

Η Σ. Αραβία είναι μια χώρα με «παραδοσιακή» απόλυτη μοναρχία, ενώ το Ιράν εμφανίζεται ως μια ισλαμική «δημοκρατία», η οποία πηγάζει από την επαναστατικότητα και την οποία προσπαθεί να εξαγει σε όλη τη Μ. Ανατολή. Η θέση των δύο χωρών στον άξονα συντηρητισμού και ριζοσπαστικότητας (**εικόνα 4**), είναι αντιδιαμετρικά αντίθετες (Dekmejian P. Hrair 2003, 137) Αντίθετα στο πεδίο του ισλαμισμού και της κοσμικοδοξίας βρίσκονται στην ίδια θέση γεγονός που καταδεικνύει ότι και οι δύο χώρες προσπαθούν να ηγηθούν του ισλαμικού κόσμου, αλλά από διαφορετικό πρίσμα, η μεν Σ. Αραβία μέσα από το παραδοσιακό Ισλάμ, το δε Ιράν μέσα από το πολιτικό Ισλάμ.

Ένας άλλος πολιτικός παράγοντας ο οποίος δημιουργεί ανασφάλεια στη Σ. Αραβία είναι η ισλαμική «δημοκρατία» του Ιράν. Το μοναρχικό πολίτευμα βλέπει με καχυποψία την ιρανική «δημοκρατία», διότι εμφανίζει ότι το Ισλάμ με την έννοια της δημοκρατίας είναι συμβατά (Okruhlik n.d., 123). Ο πραγματικός φόβος της μοναρχίας όμως είναι η ανατροπή της με επαναστατικό τρόπο κατά το παράδειγμα του Ιράν. Σε συνδυασμό με το παραπάνω η πολιτισμική επίδραση της Δύσης τη δεκαετία του '70 και στις δύο χώρες οδήγησε σε αδιέξοδο και η μοναδική λύση ήταν η επιστροφή στο Ισλάμ. Η Ιρανική Επανάσταση ήταν ακριβώς η προσπάθεια του Ιράν να αποτιναχθεί η Δύση και συγκεκριμένα οι ΗΠΑ (Dekmejian P. Hrair 2003, 69). Αντίθετα η Σ. Αραβία δεν έπραξε τούτο, αλλά εναπόθεσε ως εγγυητή της ασφάλειάς της, όπως και όλου του Κόλπου, στις ΗΠΑ, γεγονός που δεν επιθυμεί το Ιράν. Η Σ. Αραβία βλέπει το Ιράν ως απειλή για την επέκταση της επανάστασης σε όλη την περιφέρεια, την οποία αντιστοιχίζει με το διεθνή

κομμουνισμό, όπως τη χαρακτήρισε ο υπουργός εξωτερικών της Σ. Αραβίας, Σουλτάν (Okruhlik n.d., 129).

Περαιτέρω όξυνση των σχέσεων των δύο χωρών προκάλεσε η κατάληψη του Μεγάλου Τζαμιού στη Μέκκα στις 20 Νοεμβρίου 1979 από τον Ουχαϊμάν Αλ Ουτάιμπι και τους οπαδούς του, η οποία επέφερε κύμα διαδηλώσεων σιιτών στη Σ. Αραβία, ιδιαίτερα στις ανατολικές επαρχίες και προκάλεσε τις κατηγορίες εναντίον του Ιράν για υποκίνηση. Το Ιράν ζήτησε δημόσια την παραίτηση του Σαούντ το 1981, ενώ το 1987 400 με 500 ιρανοί προσκυνητές στη Μεδίνα σκοτώθηκαν από τις δυνάμεις ασφαλείας της Σ. Αραβίας με την κατηγορία της κατοχής όπλων και εκρηκτικών. Οι διπλωματικές σχέσεις των δύο χωρών διακόπηκαν το 1988 (Okruhlik n.d., 116).

Τη δεκαετία του '90 έγινε μια προσπάθεια αναθέρμανσης των σχέσεων των δύο χωρών μετά τον πόλεμο Ιράν – Ιράκ και τον Α΄ Πόλεμο του Κόλπου κατά τον οποίο συνέπλευσαν οι δύο χώρες με την αμερικανική επέμβαση εναντίον της επιθετικότητας του Σαντάμ. Με την εκλογή του Μωχάμεντ Χατάμι στο Ιράν το 1997 αποκαταστάθηκαν μερικώς οι διπλωματικές σχέσεις των δύο χωρών και υπογράφησαν διμερές συμφωνίες για την συνεργασία στον οικονομικό τομέα και στις μεταφορές, όπως αυτή της ίδρυσης της Ενωμένης Οικονομικής Επιτροπής, την απευθείας αεροπορική σύνδεση Τεχεράνης – Ριάντ και της Ενωμένης Βιομηχανικής Επιτροπής κεφαλαίου ύψους 15 εκατομμυρίων \$. Προσπάθεια συνεργασίας έγινε και στον τομέα του καθορισμού των τιμών του πετρελαίου το 1999 η οποία επέφερε και αρκετά κέρδη με την αύξηση της τιμής του. (Okruhlik n.d., 118-119)

Σημείο τριβής αποτέλεσε επίσης οι διαφορές του Ιράν με τη Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα για τα τρία νησιά του Κόλπου, Αμπού Μούσια, Μεγάλου Τούνμπ και μικρού Τούνμπ. Η διαφορά αυτή προκάλεσε τη Σ. Αραβία να παίξει το ρόλο του διαμεσολαβητή ως παραδοσιακός εταίρος των ΗΑΕ και των ΗΠΑ ως εγγυητής ασφαλείας, γεγονός που προκάλεσε τις αντιδράσεις τις Τεχεράνης (Okruhlik n.d., 129).

Οι αποτυχημένοι πόλεμοι στο Αφγανιστάν το 2001 και στο Ιράκ το 2003 προκάλεσαν την αύξηση της περιφερειακής ισχύος του Ιράν έναντι της Σ. Αραβίας.

Παρά την οικονομική άνθιση της Σ. Αραβίας λόγω της αύξησης των τιμών του πετρελαίου, η χώρα αντιμετωπίζει αρκετά εσωτερικά προβλήματα κυρίως κοινωνικών αντιθέσεων, αναφαλβητισμού και διαφθοράς. Με την δημιουργία ενός εξωτερικού εχθρού, του Ιράν, επιτυγχάνεται σημαντικά ο αποπροσανατολισμός της εσωτερικής κοινής γνώμης από τα εσωτερικά ζητήματα (Beck 2020, 7). Η εγκαθίδρυση της φιλοσιπτικής κυβέρνησης του Μαλίκι στο Ιράκ το 2004 μετά την πτώση του Σαντάμ και ο φόβος προσέγγισής της από το Ιράν με κίνδυνο την συνεργασία Ιράν-Ιράκ για τη διαμόρφωση των εξαγωγών του πετρελαίου των χωρών του Κόλπου αποσταθεροποιούν ακόμα περισσότερο την Σ. Αραβία (Terill 2011, 67, 71).

Το αναπτυσσόμενο πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν από το 2006 και η δυνατότητα δημιουργίας πυρηνικού όπλου αρχίζει να δημιουργεί πλέον σοβαρό δίλημμα ασφαλείας στην Σ. Αραβία. Η ανάγκη επέμβασης των ΗΠΑ στην περιοχή ως εγγυήτρια της ασφάλειας της Σ. Αραβίας φαίνεται μονόδρομος και σε συνδυασμό με την απροθυμία της Αμερικής να επέμβει καθιστά ακόμα πιο δύσκολη την εξωτερική πολιτική της Σ. Αραβίας. Η εξέλιξη δε του πυρηνικού προγράμματος του Ιράν θα προσέδιδε πολύ μεγαλύτερο κύρος στην Ισλαμική Επανάσταση. Το γεγονός αυτό θα καθιστούσε ακόμα δυσχερέστερη τη θέση της Σ. Αραβίας στον ισλαμικό κόσμο ως ηγέτιδα περιφερειακή δύναμη (Beck 2020, 6).

Η αυξανόμενη επιρροή του Ιράν στις χώρες του Κόλπου (Ιράκ, Συρία, Μπαχρέιν, Ομάν, Υεμένη) ανησυχεί ακόμα περισσότερο την Σ. Αραβία με τον κίνδυνο εσωτερικής αποσταθεροποίησης του μοναρχικού καθεστώτος. Το Ιράν μάλιστα έχει ξεκινήσει και την προσέγγιση των πρώην σοβιετικών δημοκρατιών, οι οποίες είναι μουσουλμανικές, προκειμένου να διευρύνει την γεωπολιτική του επιρροή και προς τα βόρεια, διεκδικώντας μερίδιο κυρίως από την Τουρκία, αλλά και την Ρωσία. Το πρόσφατο άνοιγμα του ιρανικού προξενείου στην Γεωργία το 2016 δείχνει ακριβώς αυτή την προσπάθεια να προσεγγίσει τη χώρα σε αντίθεση με την διείσδυση του NATO και των ΗΠΑ σε αυτήν (Kjartansson 2011, 8).

Περεταίρω αναζωπύρωση της αντιπαράθεσης μεταξύ Ιράν και Σαουδικής Αραβίας αποτέλεσε η εκτέλεση 47 ανθρώπων στη Σαουδική Αραβία, μεταξύ των οποίων και του γνωστού για τη δράση του σίιτη κληρικού Νιμρ αλ Νιμρ στις 2 Ιανουαρίου 2016. Η εκτέλεση του σίιτη κληρικού προκάλεσε θρησκευτικές

αντιδράσεις στις περισσότερες χώρες του μουσουλμανικού κόσμου. Συγκεκριμένα, ο 56χρονος σείχησ αλ Νιμρ ήταν από τους πλέον φανατικούς υπέρμαχους των δικαιωμάτων των 2 εκατομμυρίων καταπιεσμένων σιιτών που ζουν στη Σαουδική Αραβία. Η εκτέλεσή του και με τον τρόπο που διαπράχθηκε, ήταν μια προειδοποίηση προς το Ιράν για οποιαδήποτε προσπάθεια υπονόμησης του καθεστώτος και είχε ως επακόλουθο την διακοπή εντελώς των διπλωματικών σχέσεων των δύο χωρών και την δημιουργία ενός ψυχροπολεμικού κλίματος μεταξύ τους (Μαριτίνα n.d., 1,2).

Εξετάζοντας πιο ενδελεχώς τη θρησκευτική διαμάχη μεταξύ Σαουδικής Αραβίας και Ιράν εκτός από τα πολιτικά αίτια, θα διαπιστώσουμε κυρίως και οικονομικές αντιπαραθέσεις ιδιαίτερα στις περιοχές που διαμένει το σιιτικό στοιχείο στη Σαουδική Αραβία και οι αραβόφωνοι πληθυσμοί στο Ιράν (**Εικόνα 5**). Συμπτωματικά σε αυτές τις περιοχές εντοπίζονται τα μεγαλύτερα κοιτάσματα πετρελαίου και φυσικού αερίου γύρω από τον Περσικό Κόλπο (**Εικόνα 6**), οι οποίες συμπίπτουν με τα γεωγραφικά σύνορα μεταξύ τους. Το γεγονός αυτό κάνει περισσότερο κατανοητό τα βαθύτερα αίτια της αντιπαράθεσης και των συγκρουόμενων συμφερόντων στην περιοχή. Αν λάβουμε υπόψη ότι οι δύο χώρες αποτελούν τους μεγαλύτερους εξαγωγείς πετρελαίου παγκοσμίως και η παραγωγή του αποτελεί το βασικότερο και κρισιμότερο πυλώνα της οικονομίας τους. Η κατακόρυφη πτώση της τιμής του πετρελαίου στα 30 δολάρια το βαρέλι τον Ιανουάριο και αρχές Φεβρουαρίου 2020 λόγω υπερπροσφοράς, έχει οδηγήσει σε έναν νέο οικονομικό ανταγωνισμό πετρελαϊκής παραγωγής εντός ΟΠΕΚ. Οι δύο χώρες αδυνατούν εντός ΟΠΕΚ να επιβάλουν πλαφόν στην παραγωγή βαρελιών ημερησίως και σε συνδυασμό με τη στροφή της διεθνούς αγοράς σε οικολογικές μορφές ενέργειας και την απομάκρυνση από τα ορυκτά καύσιμα (Συμφωνία Παρισίου²³), είχε ως συνέπεια τη μεγάλη μείωση των κρατικών εσόδων και την οικονομική κρίση να φαντάζει επικείμενη, η οποία θα οδηγήσει σε επακόλουθες κοινωνικές αναταραχές στο εσωτερικό τους (Μαριτίνα n.d., 4-6).

---

²³ Αφορά στη συμφωνία από τη Διάσκεψη για την Κλιματική Αλλαγή στις 12 Δεκεμβρίου 2015.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

ΠΟΛΕΜΟΙ ΔΙΑ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ (ΥΕΜΕΝΗ, ΜΠΑΧΡΕΙΝ, ΙΡΑΚ, ΛΙΒΑΝΟΣ, ΣΥΡΙΑ)

Οι συγκρούσεις στην Μέση Ανατολή μοιράζονται ένα κοινό στοιχείο: Την αντιπαλότητα μεταξύ του Ιράν και της Σαουδικής Αραβίας. Για πολλά χρόνια, αυτή η αντιπαλότητα έχει οξύνει την βία σε περιοχές που ήδη σπαράσσονται από τον πόλεμο, και δημιούργησε νέα πεδία μάχης όπου υπήρχε σχετική ειρήνη προηγουμένως. Επίσης οι περιφερειακές οργανώσεις στην Μ Ανατολή, όπως ο Αραβικός Σύνδεσμος φάνηκαν αδύναμοι στο να διαχειριστούν τις συγκρούσεις. Για παράδειγμα το GCC (Gulf Cooperation Council), το οποίο έδειχνε κάπως αποτελεσματική οργάνωση στη Μ. Ανατολή, απέτυχε παντελώς στην διαχείριση της κρίσης του Κατάρ το 2017 (Beck 2020, 9). Το Ιράν και η Σαουδική Αραβία προσπαθούν να καθιερώσουν την υπεροχή τους σε πρόσφατα αποσταθεροποιημένες χώρες, με αποτέλεσμα να προκληθούν πόλεμοι μέσω αντιπροσώπων. Ο όρος αυτός γνωστός και ως «proxy war» ή ως «πόλεμος δια πληρεξουσίων», έχει την έννοια ενός πολέμου που υποκινείται από μια ή και περισσότερες μεγάλες δυνάμεις οι οποίες όμως, δεν εμπλέκονται στον πόλεμο αυτό. Σύμφωνα με μια μελέτη του ερευνητικού Ινστιτούτου New America, με τίτλο «Το μέλλον του πολέμου», «ο πόλεμος διά των αντιπροσώπων, proxy, έχει την έννοια της απευθείας ή κατά πλάγιο τρόπο ανάθεσης πολεμικών και άλλων πράξεων, μέσω τρίτων οργανωμένων ή άτακτων ομάδων, οι οποίες βρίσκονται εκτός της συνταγματικής τάξης ενός κράτους που βρίσκεται σε εμπόλεμη κατάσταση». Συνήθως οι «proxy wars» αποτελούν τις χειρότερες μορφές πολέμων. Όπου επεμβαίνουν ξένες δυνάμεις στην έκβαση ενός εμφύλιου πολέμου, αυτός συνήθως γίνεται πιο αιματηρός, αναζωπυρώνεται και αποκτά μεγαλύτερη διάρκεια. Η αντιπαλότητα μεταξύ του Ιράν και της Σαουδικής Αραβίας, εκφράζεται σε σχέσεις επιρροής και ισχύος στην περιοχή, οι οποίες εξωτερικεύονται με «proxy wars» σε χώρες όπως η Υεμένη, το Μπαχρέιν, το Ιράκ, το Λίβανο και η Συρία. Αυτό δεν σημαίνει απαραίτητα ότι το Ιράν επιδιώκει πόλεμο με τη Σαουδική Αραβία. Οι δύο χώρες είναι γεωγραφικά τόσο κοντά, και τα ύδατα ανάμεσά τους έχουν τόσο μεγάλη στρατηγική σημασία, ώστε όλος ο πλανήτης θέλει να αποφύγει μια τέτοια σύγκρουση, λόγω του τεράστιου οικονομικού και

ενεργειακού αντίκτυπου που θα είχε παγκοσμίως. Το Ιράν το γνωρίζει, όπως και η Σαουδική Αραβία διαμορφώνοντας κατάλληλα την εξωτερική τους πολιτική και επιβάλλοντας τα εθνικά τους συμφέροντα.

YEMENH

Η Υεμένη είναι μια χώρα 29 περίπου εκατομμυρίων κατοίκων και βρίσκεται στο νότιο τμήμα της αραβικής χερσονήσου. Συνορεύει στα βόρεια με την Σ. Αραβία με μήκος συνόρων 700 χλμ. Το 62% του πληθυσμού της είναι σουνίτες, ενώ το 37% είναι σίιτες. Θεωρείται από τις φτωχότερες αραβικές χώρες. Η Υεμένη μέχρι το τέλος του Ψυχρού Πολέμου ήταν διαιρεμένη στο νότιο τμήμα της ως Λαϊκή Δημοκρατία της Υεμένης με ένα κομμουνιστικό καθεστώς, ενώ το βόρειο τμήμα της (Αραβική Δημοκρατία της Υεμένης 1962-1990) συμπορεύτηκε με τη Δύση. Το 1990 τα δύο κράτη ενώθηκαν. Από το 1978 έως το 2011 πρόεδρος, της Βόρειας Υεμένης αρχικά και της ενωμένης Υεμένης μετέπειτα, υπήρξε ο στρατηγός Αλί Αμπντουλάχ Σαλέχ.

Με το ξέσπασμα της Αραβικής Άνοιξης το 2011 παραιτήθηκε και η εξουσία πέρασε στον Αντιπρόεδρο της κυβέρνησης Άμπντ αλ Ράμπτ Μανσούρ αλ Χάντι. Η θρησκευτική ομάδα- κίνημα των Χούτι που εκπροσωπεί τους σίιτες της χώρας οργάνωσε διαδηλώσεις εναντίον της κυβέρνησης Χάντι. Ταυτόχρονα, το Σουνιτικό Ισλαμικό κόμμα Islah διοργάνωσε αντιδιαδηλώσεις κατά των Χούτι, οι οποίες σταδιακά εξελίχθηκαν σε ανοιχτές συγκρούσεις (wikipedia n.d.) Αφετηρία του εμφυλίου πολέμου αποτέλεσε ο Ιανουάριος του 2015 όταν οι δυνάμεις των Χούτι κατέλαβαν την πρωτεύουσα Σαναά και απαίτησαν την παραίτηση της κυβέρνησης του Χάντι. Τον Μάρτιο του 2015, κατόπιν πρόσκλησης της επίσημης κυβέρνησης της Υεμένης, η Σαουδική Αραβία εξαπολύει με την υποστήριξη άλλων εννέα αραβικών χωρών²⁴ αεροπορικές επιθέσεις με την ονομασία «Αποφασιστική Καταιγίδα» (Decisive Storm) εναντίον θέσεων των Χούτι, κυρίως στα σύνορα μεταξύ Σαουδικής Αραβίας και Υεμένης, με σκοπό την αποκατάσταση της κυβέρνησης Χάντι (naftemporiki.gr 2015). Οι Χούτι ενισχύονται από το Ιράν, το οποίο τους προσφέρει οικονομική, στρατιωτική και τεχνική βοήθεια τόσο λόγω της

²⁴ Στην επίθεση συμμετείχαν όλα τα μέλη του Συμβουλίου Συνεργασίας του Κόλπου (Σ. Αραβία, Μπαχρέιν, Κουβέιτ, Κατάρ, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα), πλην του Ομάν, ενώ τη στηρίζουν το Σουδάν, η Αίγυπτος, το Μαρόκο, η Ιορδανία και το Πακιστάν.

κοινής θρησκείας, σίιτες (οι σίιτες βέβαια της Υεμένης είναι πενταδιστές σε σχέση με τους δωδεκαδιστές του Ιράν), όσο και επειδή προσπαθεί να αναδειχθεί σε κυρίαρχη δύναμη στη Μέση Ανατολή, και προβαίνουν σε αντίποινα καταστρέφοντας συνοριακά φυλάκια και χωριά της Σαουδικής Αραβίας (Terill 2011, 22). Η ιρανική υποκίνηση βέβαια της επιχείρησης των ανταρτών, παρόλο που είναι ευρέως γνωστή και θεωρείται δεδομένη και αδιαμφισβήτητη, πραγματοποιείται σε ένα ανεπίσημο πλαίσιο. Η θρησκευτική διαμάχη έλαβε τελικά τη μορφή εμφύλιας σύρραξης. Στην πραγματικότητα, η σύγκρουση στο σύνολό της υποκινείται από τις Περιφερειακές Δυνάμεις της Σαουδικής Αραβίας και του Ιράν. Έκτοτε το κράτος της Υεμένης παραμένει χωρίς κυβέρνηση, εγκαταλελειμμένο στα χέρια των ανταρτών, χωρίς καμία μορφή ελέγχου ή περιορισμού. Μέσα σε αυτό το χάος στη χώρα εμφανίστηκαν και θύλακες τρομοκρατίας. Συγκεκριμένα, υπάρχει μακρόχρονη παρουσία της Al-Qaeda, η οποία έχει μετεξελιχθεί σε παρακλάδι του Ισλαμικού Κράτους (ISIS) και έχει επωφεληθεί σημαντικά από την κατάρρευση της χώρας. Έτσι, η τρομοκρατική οργάνωση έχει καταφέρει να ελέγξει μια σημαντική περιοχή γύρω από την πόλη Μουκάλλα. Μάλιστα η κυβέρνηση των Η.Π.Α χαρακτηρίζει τον κλάδο της Al Qaeda στην Υεμένη ως ένα από τα πιο επικίνδυνα τρομοκρατικά παρακλάδια που έχει ενισχυθεί από το χάος που επικρατεί (Dekmejian P. Hrair 2003, 356-360).

ΜΠΑΧΡΕΙΝ

Το Μπαχρέιν είναι μια μικρή νησιωτική χώρα που βρίσκεται ανάμεσα στο Κατάρ και την Σ. Αραβία. Έχει πληθυσμό 1.700.000 κατοίκους εκ των οποίων το 72% είναι σίιτες και το 28% σουνίτες. Εξαιτίας της γειτνίασής του με την Σ. Αραβία, αλλά και του μοναρχικού πολιτεύματος, έχει προσελκύσει το ενδιαφέρον του Ριάντ. Λόγω της σιιτικής πλειοψηφίας του πληθυσμού του, αποτελεί εν δυνάμει περιφερειακό «στόχο» του Ιράν. Ανέκαθεν το Ιράν είχε βλέψεις για το Μπαχρέιν και επί Σάχη και μετά την Ισλαμική Επανάσταση του 1979 αξιώνοντας την επανένωση της μικρής χώρας λόγω ιστορικών δεσμών, έστω και με την βία. Η μοναρχία που κυβερνά είναι σουνιτική και κατά συνέπεια δημιουργεί δυσaréσκεια στους πολυπληθέστερους σιιτικούς κύκλους, από τους οποίους μεγάλο μέρος είναι Πέρσες σίιτες (Ατζάμ, Χουγουάλα) (el.wikipedia n.d.)

Το 1981 συνελήφθησαν στο Ντουμπάι 73 άτομα, τα οποία όπως αποδείχθηκε ήταν μέλη της οργάνωσης «Ισλαμικό Μέτωπο για την απελευθέρωση του Μπαχρέιν», που είχε έδρα την Τεχεράνη. Αυτοί σχεδίαζαν πραξικόπημα στο Μπαχρέιν, για το οποίο υπεύθυνο φερόταν το Ιράν. Το Μπαχρέιν αντιμετωπίζει ταραχές από το 2011 που συνδέονται με τις διαμαρτυρίες σιιτών, οι οποίοι αξιώνουν μια πραγματική συνταγματική μοναρχία στη χώρα. Οι κυβερνητικές δυνάμεις ενισχύονται με στρατό από τη Σαουδική Αραβία τον οποίο επίσημα κάλεσε η μοναρχία (1000 στρατιώτες από Σ. Αραβία και 500 αστυνομικοί από ΗΑΕ). Το Ιράν έχει κατηγορηθεί ως υποκινητής της εξέγερσης της σιιτικής πλειονότητας στο Μπαχρέιν για την ανατροπή της σουνιτικής και φιλοσαουδαραβικής κυβέρνησης της χώρας. Η συμμαχία των Σουνιτών ηγεμόνων προσπαθεί να καταστείλει τις εξεγέρσεις των Σιιτών, ενώ η αντιπολίτευση χαρακτηρίζει «δυνάμεις κατοχής» τις στρατιωτικές δυνάμεις των Σαουδαράβων. Η διαμάχη έχει εξελιχθεί σε θρησκευτικό πόλεμο μεταξύ Σουνιτών και Σιιτών Αράβων, αλλά και σε πόλεμο δι'αντιπροσώπων μεταξύ των δύο περιφερειακών δυνάμεων (Terill 2011, 24-33) (Dekmejian P. Hrair 2003, 292-293).

ΙΡΑΚ

Το Ιράκ βρίσκεται στο κέντρο της Μεσοποταμίας ανάμεσα από τους ποταμούς Τίγρη και Ευφράτη. Συνορεύει με την Συρία, Τουρκία, Ιορδανία, Σ. Αραβία, Ιράν, Κουβέιτ. Ο πληθυσμός του είναι περίπου 40 εκατομμύρια κάτοικοι. Το 34% από αυτούς είναι σουνίτες, ενώ το 63% είναι σιίτες. Στο Ιράκ βρίσκονται οι πιο ιερές τοποθεσίες των σιιτών, η πόλη Νατζάφ και Καρμπάλα. Η οικονομία του εξαρτάται αποκλειστικά από την εξόρυξη πετρελαίου, το οποίο όμως το εξάγει ακατέργαστο και γι'αυτό αν και πλούσια χώρα θεωρείται υποανάπτυκτη (el.wikipedia n.d.).

Το Ιράκ μετά την μεταπολεμική Γερμανία είναι η χώρα που έχει βιώσει την εμπόλεμη κατάσταση για τα περισσότερα χρόνια κατά τον 20^ο – 21^ο αιώνα. Ο πόλεμος Ιράν – Ιράκ (1980-1988), ο Α΄ Πόλεμος του Κόλπου (1990-1991), ο Β΄ Πόλεμος του Κόλπου (2003) ήταν από τις σημαντικότερες συρράξεις που εμπλόκηκε η χώρα. Παράλληλα συνέβησαν και εσωτερικά πραξικοπήματα όπως αυτό του 1963 και η δικτατορία του Σαντάμ Χουσεΐν 1979. Μετά την πτώση του το 2003, η χώρα βρίσκεται σε ένα διαρκή εμφύλιο πόλεμο μέχρι σήμερα με την

συμμετοχή διαφόρων στρατιωτικών οργανώσεων εντόπιων ή υποκινούμενων από ξένες δυνάμεις, καθώς και πλήθος τρομοκρατικών οργανώσεων όπως η Αλ Κάιντα από το 1989 και το Ισλαμικό Κράτος από το 2013.

Καθοριστικός υπήρξε ο ρόλος του κόμματος Μπάαθ όταν κατέλαβε την εξουσία το 1968, με τις σοσιαλιστικές του κατευθύνσεις ενάντια στην σιιτική θρησκευτική ηγεσία και τον παραγκωνισμό των σιιτών από τα κέντρα εξουσίας αν και αποτελούσαν την πλειοψηφία της χώρας. Η θέση των σιιτών στο Ιράκ κατέστη ακόμα πιο επισφαλής με το καθεστώς του Σ. Χουσεΐν, όπου πλέον η ανώτερη εξουσία της χώρας συγκεντρώθηκε στα χέρια της σουνιτικής ιεραρχίας από το Τικρίτ (γενέτειρα του Χουσεΐν), επικεντρωμένη γύρω από τον Σ. Χουσεΐν. Ως συνέπεια των παραπάνω παρατηρείται ανάδυση του σιιτικού φονταμενταλισμού και προσέγγιση των σιιτών προς το Ιράν ως το πολιτικό αντίβαρο για την σουνιτική ολιγαρχία της χώρας. Αυτές οι στενές σχέσεις των ιρακινών σιιτών με το Ιράν κατέστησαν το Ιράκ έναν «εύκολο» στόχο για την ιρακινή επιρροή. Μια πληθώρα ομάδων και οργανώσεων εμφανίστηκαν, οι οποίες εκπροσωπούσαν την σιιτική αντίσταση στην εξουσία του Μπάαθ και οι οποίες είχαν στενότερες σχέσεις με το Ιράν (Hizb al Fatimi, Hizb al-Da'wah al Islamiyyah) (Dekmejian P. Hrair 2003, 227). Η ιρακινή σιιτική εξέγερση που σημειώθηκε τον Ιούνιο του 1979 με την υποκίνηση του Χομεινί, καταπνίγηκε από το καθεστώς του Χουσεΐν με μαζικές συλλήψεις και εξορίες (Dekmejian P. Hrair 2003, 225-227).

Η επικράτηση των σιιτών το 2006 με την εκλογή της κυβέρνησης Μαλίκι με την υποστήριξη των αμερικανικών δυνάμεων, μπορούμε να αναφέρουμε ότι αποτέλεσε τη «ρεβάνς» των σιιτών του Ιράκ εναντίον των σουνιτών. Το Ιράν βρήκε την ευκαιρία να αυξήσει την επιρροή του στο Ιράκ. Ιδιαίτερη ανησυχία προκάλεσε στο Ιράν ο εξοπλισμός των ιρακινών ενόπλων δυνάμεων με δυτικό εξοπλισμό από τις αμερικανικές και τις βρετανικές δυνάμεις. Για την Τεχεράνη το Ιράκ είναι μια χώρα μείζονος στρατηγικής σημασίας καθώς αποτελεί το πέρασμα προς την Συρία, τον Λίβανο και εν τέλει την Μεσόγειο Θάλασσα και αποτελεί ζωτικό κομμάτι τού επιδιωκόμενου «σιιτικού τόξου» που θέλει να δημιουργήσει η Ισλαμική Δημοκρατία (Terill 2011, 66, 69, 70).

Η επιρροή του Ιράν επί του Ιράκ αυξήθηκε με την χρηματοδότηση και στήριξη των φιλικά προς αυτό προσκείμενων σιιτικών κομμάτων και οργανώσεων.

Ωστόσο, η ιρανική επιρροή μεγιστοποιήθηκε με την εμφάνιση και στήριξη της «σιιτικής πολιτοφυλακής». Ο θάνατος στις 3 Ιανουαρίου 2020 του ιρανού στρατιωτικού ηγέτη, υποστράτηγου και διοικητή των ειδικών δυνάμεων Αλ-Κουντς των Φρουρών της Επανάστασης για επιχειρήσεις εκτός του Ιράν, Κασέμ Σολεϊμανί, ύστερα από επίθεση με drones των ΗΠΑ στη Βαγδάτη, καταδεικνύει ακριβώς το μέγεθος της επέμβασης του Ιράν στην εσωτερική κατάσταση του Ιράκ. Αυτή η έντονη επιρροή του Ιράν στο πολιτικό, πολιτισμικό (μέσω της θρησκείας) και κυρίως στο στρατιωτικό γίνεσθαι του Ιράκ οδήγησε στην εμφάνιση ενός νέου ιρακινού εθνικιστικού κινήματος στο κράτος της Μεσοποταμίας. Αυτό το κίνημα αποτελείται, κυρίως από τους Σίίτες (Зинин 2017)

Την κατάσταση έχει επιδεινώσει η έμμεση ή άμεση παρέμβαση της Σαουδικής Αραβίας²⁵, η οποία δεν αντιμετωπίζει θετικά τη ίδρυση μιας δημοκρατίας στο Ιράκ, με κύριο σκοπό την αποτροπή του πλήρους ελέγχου της χώρας από το Ιράν. Αποτέλεσμα των παραπάνω, οι πολίτες βιώνουν ένα αδιέξοδο και κυρίως οι Σουνίτες του Βορρά (McMillan 2006, 10-11), (Никитин 2013).

ΛΙΒΑΝΟΣ

Ο Λίβανος είναι μια παραθαλάσσια χώρα, η οποία συνορεύει βόρεια και ανατολικά με τη Συρία και νότια με το Ισραήλ. Ο πληθυσμός του είναι περίπου 6.825.000 κατοίκους αποτελώντας ένα πολυσύνθετο μωσαϊκό θρησκείων. Το 27% είναι σουνίτες, που κυριαρχούν στις παραθαλάσσιες περιοχές, το 24% είναι σίίτες που κυριαρχούν στο νότο, το 20% Μαρωνίτες χριστιανοί, οι οποίοι αποτελούν και την κυρίαρχη πολιτική ομάδα της χώρας ως κυβέρνηση. Η ίδρυση του κράτους του Ισραήλ το 1948 και η μετατόπιση των 100.000 Παλαιστίνιων προσφύγων στο Λίβανο, άλλαξε τη δημογραφική ισορροπία υπέρ του μουσουλμανικού πληθυσμού. Ο Εμφύλιος Πόλεμος του Λιβάνου υπήρξε πολυετής πολεμική σύγκρουση την περίοδο 1975-1990. Οι μάχες μεταξύ των Μαρωνιτών και των παλαιστινιακών δυνάμεων ξεκίνησαν το 1975, ενώ αριστερές, αραβικές και μουσουλμανικές ομάδες του Λιβάνου συμμάχησαν αργότερα με τους Παλαιστίνιους (el.wikipedi

²⁵ Η παροχή διευκολύνσεων στις ΗΠΑ και στους συμμάχους της στους δύο πολέμους του Κόλπου το 1991 και 2003 υπήρξε καθοριστικής σημασίας. Επίσης υπάρχουν σημαντικές ενδείξεις για υποστήριξη εξτρεμιστών σουνιτών στο Ιράκ εναντίον της σιιτικής κυβέρνησης μετά την πτώση του Σαντάμ και της σιιτικής πολιτοφυλακής.

n.d.). Η Σ. Αραβία βοήθησε απροκάλυπτα την παλαιστινιακή σουνιτική οργάνωση Φατάχ με οικονομικά, αλλά και στρατιωτικά μέσα και προσωπικά τον ηγέτη της Γιασέρ Αραφάτ. Στον εμφύλιο ενεπλάκησαν και ξένες δυνάμεις όπως η Συρία και το Ισραήλ για την προάσπιση των δικών τους συμφερόντων στην περιοχή.

Το 1975-76 εμφανίστηκε το σιιτικό κίνημα «Αμάλ» του χαρισματικού κληρικού Μούσα αλ-Σαντρ. Η ισλαμιστική του ιδεολογία αμέσως προσέλκυσε πολλούς απογοητευμένους ανθρώπους και οι ένοπλες τάξεις της Αμάλ αυξήθηκαν τάχιστα. Η Αμάλ πολέμησε εναντίον σουνιτικών ομάδων όπως η PLO²⁶ και η Φατάχ²⁷. Μέσα από τις τάξεις της Αμάλ προέκυψε μια πιο σκληροπυρηνική ομάδα που ενώθηκε με σιιτικές ομάδες που πολεμούσαν το Ισραήλ, σχηματίζοντας την οργάνωση Χεζμπολλάχ, γνωστή επίσης ως Κίνημα Αντίστασης. Έως και σήμερα παραμένει η πιο ισχυρή και οργανωμένη δύναμη του Λιβάνου. Οι αρχικοί στόχοι της Χεζμπολλάχ εμπνεόμενοι από την επανάσταση του Αγιατολάχ Χομεϊνί στο Ιράν περιελάμβαναν την αντίσταση στην ισραηλινή κατοχή του Λιβάνου και εγκαθίδρυση ισλαμικού σιιτικού κράτους .

Υπήρχε επίσης κατά τη διάρκεια του εμφυλίου σημαντική βοήθεια από το Ιράν στις σιιτικές φατρίες, την Αμάλ και τη Χεζμπολλάχ. Οι δυνάμεις της εκπαιδεύτηκαν και οργανώθηκαν από το Ιρανικό Σώμα των Φρουρών της Επανάστασης. Οι εντάσεις μεταξύ Σουνιτών και Σιιτών παραμένουν μέχρι σήμερα. Η Σ. Αραβία διατηρεί σχέσεις με τις παλαιστινιακές οργανώσεις Φατάχ και Χαμάς (σύμφωνα με τις ΗΠΑ η Χαμάς θεωρείται τρομοκρατική οργάνωση και παρακλάδια της Φατάχ, Abu Nidal Organization και Al-Aqsa Martyrs Brigade, επίσης τρομοκρατικές οργανώσεις), αλλά ταυτόχρονα διατηρεί σχέσεις και με το Ισραήλ (DW 2017). Από την άλλη πλευρά το Ιράν πέραν της υποστήριξης που παρέχει στις σιιτικές οργανώσεις χρηματοδοτεί και την σουνιτική Χαμάς εναντίον του Ισραήλ, προσπαθώντας να φανεί ως ηγέτιδα δύναμη του ισλαμικού κόσμου υποστηρίζοντας τους Παλαιστίνιους εναντίον του Ισραήλ (Dekmejian P. Hrair 2003, 304-318).

²⁶ Palestine Liberation Organization (Οργάνωση για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης).

²⁷ Είναι πολιτικο-στρατιωτική οργάνωση των Αράβων Παλαιστίνιων που ιδρύθηκε το 1958 από Παλαιστίνιους παλαίμαχους των αραβο-ισραηλινών συγκρούσεων του 1948 και 1956.

ΣΥΡΙΑ

Η Συρία θεωρείται σήμερα ως ένα από τα πιο “αποτυχημένα” κράτη του κόσμου σπαρασσόμενη από ένα αιματηρό εμφύλιο πόλεμο από το 2011, ο οποίος δεν φαίνεται δυστυχώς να λήγει στο άμεσο μέλλον. Ο πληθυσμός της χώρας ανέρχεται σε 17,5 εκατομμύρια κατοίκους. Το 76% είναι σουνίτες, το 11% σίιτες (κυρίως αλαουίτες), 10% χριστιανοί διαφόρων δογμάτων και το υπόλοιπο 3% άλλων θρησκειών. Η οικονομία της χώρας βασίζεται κυρίως στην εξόρυξη και διύληση πετρελαίου, αλλά και σε βιομηχανικά και γεωργικά προϊόντα. Θεωρείται ένα από τα πλούσια κράτη της Μ. Ανατολής, με σχετικά υψηλό βιοτικό επίπεδο και κοντά στον άξονα της κοσμικοδοξίας, το οποίο σημαίνει ότι πρόκειται για ένα από τα πιο φιλελεύθερα κράτη²⁸ της Μ. Ανατολής (**εικόνα 4**). Από το 1963 κυβερνάται από το Αραβικό Σοσιαλιστικό Κόμμα Μπάαθ και από το 1964, ανέλαβε με πραξικόπημα η αριστερή πτέρυγα του κόμματος Μπάαθ. Την εξουσία συγκέντρωσε ο Υπουργός αμύνης, Χαφέζ αλ Άσαντ, όταν έγινε πρόεδρος το 1971 και μετά τον θάνατό του το 2000 ανέλαβε την ηγεσία ο γιός του Μπασάρ αλ Άσαντ. Η οικογένεια Άσαντ ανήκει στην θρησκευτική ομάδα των αλαουιτών, τοποθετώντας σε νευραλγικές θέσεις πολιτικής και στρατιωτικής εξουσίας αλαουίτες και χριστιανούς²⁹ παραμερίζοντας από τις θέσεις εξουσίας την πλειοψηφία του συριακού λαού, τους σουνίτες. Τα προηγούμενα χρόνια επί διακυβέρνησης Άσαντ υπήρξαν προσπάθειες για ανατροπή του καθεστώτος, όπως αυτή του 1981 -1982 στη Χάμα, αλλά χωρίς κανένα αποτέλεσμα (el.wikipedia n.d.).

Από τον Μάρτιο του 2011 στη Συρία βρίσκεται σε εξέλιξη μια εμφύλια διαμάχη. Ο πόλεμος έχει τις απαρχές του στην εξέγερση που ξέσπασε στη Συρία στο πλαίσιο της Αραβικής Άνοιξης με την υποκίνηση Δυτικών Δυνάμεων. Η συριακή κυβέρνηση ανέπτυξε τον στρατό και κατέστειλε με πολύ βίαιο τρόπο την εξέγερση, με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν ένοπλες ομάδες της αντιπολίτευσης, ο επονομαζόμενος Ελεύθερος Συριακός Στρατός (Free Syrian Army). Η εξέγερση μετατράπηκε σε εμφύλιο πόλεμο ανάμεσα στις κυβερνητικές δυνάμεις, τον

²⁸ Η έννοια του φιλελεύθερου κράτους έχει την έννοια των θρησκευτικών, πολιτιστικών και κοινωνικών ελευθεριών και όχι των αρχών της δημοκρατίας.

²⁹ Οι αλαουίτες γενικά, αλλά και προσωπικά ο πρόεδρος Άσαντ διατηρούν άριστες σχέσεις με τη χριστιανική κοινότητα.

Συριακό Αραβικό Στρατό (Syrian Arabian Army) και τις ένοπλες ομάδες της αντιπολίτευσης.

Η Συρία μετατράπηκε στο κατ'εξοχήν θέατρο επιχειρήσεων αυτού που αποκαλείται πόλεμος διά αντιπροσώπων. Στο έδαφος της Συρίας συγκρούονται οι ΗΠΑ, οι οποίες τάσσονται εναντίον της Ρωσίας, τα σουνιτικά θεοκρατικά κράτη της Σαουδικής Αραβίας και του Κατάρ, τα οποία είναι εναντίον του σιϊτικού θεοκρατικού κράτους του Ιράν και της Χεζμπολάχ και η Τουρκία εναντίον των Αράβων εθνικιστών λόγω της προσπάθειας αποκατάστασης της οθωμανικής κυριαρχίας στη Συρία όπως ήταν πριν από τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο και η αποτροπή δημιουργίας κουρδικού κράτους στα βόρεια σύνορα της Συρίας με την Τουρκία. Έκτοτε έχουν εμπλακεί στον πόλεμο σε διαφορετικές χρονικές περιόδους διάφορες στρατιωτικές οργανώσεις, παραστρατιωτικές ομάδες, τρομοκρατικές οργανώσεις, τακτικοί στρατοί, άτακτοι πολιτοφύλακες, οι οποίες εξυπηρετούν διαφορετικά συμφέροντα, δημιουργώντας την εικόνα απόλυτου χάους στη χώρα. Παρακάτω αναφέρονται μερικές από τις μεγαλύτερες στρατιωτικές αντίπαλες παρατάξεις που δραστηριοποιούνται στη Συρία:

- **Συριακός Αραβικός Στρατός (SAA)**, οι κυβερνητικές δυνάμεις, οι οποίες υποστηρίζονται από τη Ρωσία και το Ιράν.

- **Ελεύθερος Συριακός Στρατός (FSA)**, είναι οι αντικαθεστωτικές δυνάμεις, οι οποίες υποστηρίζονται από τις ΗΠΑ, Σ. Αραβία, Κατάρ.

- **SDF** είναι συμμαχία Κούρδων της Συρίας και Αράβων, που υποστηρίζονται από τις ΗΠΑ

- **Χεζμπολάχ**, η οποία υποστηρίζεται από το Ιράν

- **Φρουροί της Επανάστασης**, οι οποίοι υποστηρίζονται από το Ιράν.

- **Το μέτωπο Αλ Νούσρα**, το παρακλάδι της Αλ Κάιντα στην Συρία που υποστηρίζεται από το Κατάρ και τη Σ. Αραβία.

- **Ισλαμικό Κράτος της Συρίας και του Ιράκ (ISIS)**, η νεοσύστατη τρομοκρατική οργάνωση που εμφανίστηκε το 2013 στο Ιράκ και εξαπλώθηκε στη Συρία, υποστηριζόμενη από το Κατάρ, την Σ. Αραβία και πιθανώς την Τουρκία³⁰.

- **Πεσμεργκά**, ο κουρδικός απελευθερωτικός στρατός του Ιράκ

- **Τακτικός Ιρακινός Στρατός**

- **YPG**, κουρδικό απελευθερωτικό κίνημα της Συρίας.

- **Τουρκομάνοι αντάρτες**, οι οποίοι υποστηρίζονται από την Τουρκία.

- **Ρωσικός Στρατός**, κυρίως ειδικές δυνάμεις, αεροπορία και στρατιωτικοί σύμβουλοι

- **Αμερικανικός Στρατός**

- **Ισραηλινές Δυνάμεις** κυρίως αεροπορικές.

- **SLAVONIC CORPUS**, η ρωσική μισθοφορική στρατιωτική εταιρεία από το 2013

- **WAGNER**, η ρωσική μισθοφορική στρατιωτική εταιρεία από το 2017.

- **Στρατός της Κατάκτησης (Jaish al-Fatah)**, είναι μια οργάνωση που υποστηρίζεται από πλήθος μικρότερων σουνιτικών ισλαμιστικών οργανώσεων και την Αλ Νούσρα (News.mail.ru 2016) (Слободяи 2019) (Семенов 2020).

Αν και είναι φανερό ότι ο πόλεμος που διαδραματίζεται στη Συρία έχει ξεπεράσει το περιφερειακό επίπεδο και ουσιαστικά είναι παγκόσμιος πόλεμος σε μικρογραφία, οι κύριοι δρώντες είναι το Ιράν αλλά και η Σαουδική Αραβία, οι οποίοι ανταγωνίζονται για μια περιφερειακή ηγεμονία. Η Συρία αποτελούσε ανέκαθεν πεδίο συγκρούσεων για τη Σ. Αραβία και το Ιράν, ακόμη μετά την άνοδο του κόμματος Μπάαθ και των αλαουιτών στην εξουσία και την σύναψη στενών σχέσεων του καθεστώτος Άσαντ με το Ιράν από το 1973, με τον Σάχη και

³⁰ Η CIA υπολόγιζε ότι το 2014 το Ισλαμικό Κράτος διέθετε 31.000 έμπειρους μαχητές, από τους οποίους 12.000 προέρχονται από 74 χώρες. Συγκεκριμένα, από την περιοχή των Βαλκανίων, Βόσνιοι αλλά και Αλβανοί τζιχαντιστές έχουν καταταχθεί στις τάξεις του Στρατού της Κατάκτησης (Army of Conquest ή Jaish al-Fatah (JaF)).

μετέπειτα με τον Χομεϊνί. Οι δυο βασικοί αντίπαλοι, ο SAA και ο FSA, οι οποίοι άρχισαν να πολεμούν μεταξύ τους το 2011 είναι εξίσου εξουθενωμένοι από τον πόλεμο και πρακτικά δεν διαθέτουν τους πόρους για να συνεχίσουν να πολεμούν. Ωστόσο, και οι δυο πλευρές έχουν αρκετές ξένες δυνάμεις πρόθυμες να τους στηρίξουν, ώστε να συνεχίζουν τον πόλεμο (DW 2020)

Η κάθε μία ξεχωριστά από τις παραπάνω δυνάμεις έχει τους δικούς της λόγους που συμμετέχει στην σύγκρουση της Συρίας και τα δικά της συμφέροντα να προασπιστεί. Το Ιράν βασίζεται επάνω στην αλαουιτική κυβέρνηση υπό την ηγεσία του προέδρου Άσαντ και αυξάνει σταδιακά την υποστήριξή της. Η Τεχεράνη πιστεύεται ότι δαπανά δισεκατομμύρια δολάρια το χρόνο για να ενισχύσει τον Άσαντ, παρέχοντας στρατιωτικούς συμβούλους και επιδοτούμενα όπλα, καθώς και πιστωτικά κονδύλια αλλά και μεταφορές πετρελαίου. Οι μαχητές του ισλαμιστικού σιιτικού κινήματος της Χεζμπολλάχ του Λιβάνου, έχουν επίσης παράσχει σημαντική υποστήριξη, στο πεδίο μάχης, στην συριακή κυβέρνηση από το 2013. Για την Σαουδική Αραβία κύριος στόχος είναι η απομάκρυνση του Άσαντ και κατ' επέκταση η αποδυνάμωση του Ιράν. Η Σ. Αραβία αντιμετώπισε εξ' αρχής εχθρικά το καθεστώς Άσαντ. Η Συρία όπως και το Ιράν προέβαλλαν τη «δημοκρατία»³¹ και την επαναστατικότητα σε αντίθεση με το συντηρητικό σαουδαραβικό μοναρχικό καθεστώς. Η Συρία αποτελούσε ζωντανό παράδειγμα σε όλους τους μουσουλμάνους πολίτες, ότι το Ισλάμ μπορεί να συνυπάρξει με την κοσμικοδοξία και μάλιστα οι κοινωνικές ελευθερίες των Σύριων ήταν αρκετά υψηλότερες από αυτές των πολιτών της Σ. Αραβίας (Черняк 2015) (Sputniknews 2015).

ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ

Στο σύγχρονο περιβάλλον ασφαλείας, η μεγαλύτερη συμβατική απειλή για την παγκόσμια ασφάλεια είναι αναμφισβήτητα η τρομοκρατία. Ιδιαίτερα δε η ισλαμική τρομοκρατία, η οποία πηγάζει κυρίως από τη Μ. Ανατολή και η περιφερειακή αντιπαράθεση του Ιράν και της Σ. Αραβίας τροφοδοτεί με ανεξέλεγκτους ρυθμούς την κατάσταση αυτή, παράλληλα με τους «proxy wars». Η

---

³¹ Το Ιράν μετά το 1979 προέβαλε στο μουσουλμανικό κόσμο ότι στο κράτος του υφίσταται μια δημοκρατία εντός του Ισλάμ, προερχόμενη από την επανάσταση, η οποία κατήργησε τη μοναρχία. Η άποψη αυτή βέβαια δεν είναι ευρέως αποδεκτή σε παγκόσμια κλίμακα.

ένταση και δυναμική του φαινομένου αυτού έχει επεκταθεί πέραν των γεωγραφικών ορίων της Μ. Ανατολής και αγγίζει πλέον όλη την Ευρώπη, αλλά και την μακρινή Αμερική. Για την καλύτερη κατανόηση της ισλαμικής τρομοκρατίας θα πρέπει να αναλύσουμε τη γενικότερη διάσταση της τρομοκρατίας, τα χαρακτηριστικά του φονταμενταλιστή ισλαμιστή, καθώς και την ριζοσπαστικοποίηση που υφίσταται, τα οποία αποτελούν και τη γενεσιουργό της αιτία.

Η τρομοκρατία δεν αποτελεί σύγχρονο φαινόμενο και ανέκαθεν ιστορικά αντιμετωπίζονται πρόσωπα ή ολόκληρες ομάδες ως τρομοκρατικές. Η ίδια η έννοια του τρομοκράτη συγχέεται πολύ εύκολα με την έννοια του επαναστάτη, ανάλογα με το πρίσμα του παρατηρητή-ερευνητή που θα την εξετάσει. Τα ιστορικά παραδείγματα είναι πάρα πολλά. Μερικά από τα πιο χαρακτηριστικά είναι αυτό του «ληστή» Βαραββά, ο οποίος για τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία αντιμετωπιζόταν ως τρομοκράτης ενώ για τους Εβραίους ως μαχητής της ελευθερίας, με αποτέλεσμα να επιλεχθεί η απελευθέρωσή του από τον εβραϊκό λαό αντί για τον Ιησού Χριστό. Αντίστοιχα η Βασιλεία του Τρόμου με τον Ροβεσπιέρο κατά την Γαλλική Επανάσταση, η κόκκινη τρομοκρατία κατά την Ρωσική Επανάσταση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα από την Ελληνική ιστορία αποτελούν οι «κλέφτες» το 1821, οι οποίοι για την Οθωμανική Αυτοκρατορία θεωρούνταν τρομοκρατικές ομάδες, ενώ για το ελληνικό έθνος ως εθνικός απελευθερωτικός στρατός.

Η τρομοκρατία στη Μ. Ανατολή έχει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και έχει λάβει πλέον τεράστιες διαστάσεις. Κρίνεται σκόπιμο να σκιαγραφήσουμε τα χαρακτηριστικά του φονταμενταλιστή και του ριζοσπάστη, διότι θεωρούνται τα κύρια στοιχεία, τα οποία συνθέτουν το φαινόμενο της τρομοκρατίας, αλλά και είναι ευρέως αποδεκτό ότι χαρακτηρίζουν τα κράτη της Σ. Αραβίας και του Ιράν, τα οποία εξετάζονται στην παρούσα εργασία.

Τα βασικά χαρακτηριστικά του φονταμενταλιστή – ζηλωτή όπως προκύπτουν από την ψυχοκοινωνική μελέτη και την εμπειρική παρατήρηση είναι τα εξής: η αλλοτρίωση, η οποία αφορά στην απόρριψη του νεωτερισμού και τον διαχωρισμό του ατόμου από την κοινωνία, προσπαθώντας να αποκτήσει νέα ταυτότητα μέσα στην φονταμενταλιστική οργάνωση. Ο δογματισμός με τον οποίο αφοσιώνεται πλήρως στην νέα του πίστη. Το αρχικό αίσθημα κατωτερότητας που

τον διακατέχει εξαιτίας του διαχωρισμού του από την κοινωνία, το οποίο μετατρέπεται σε επιθετική ανωτερότητα όταν εισέλθει στους κόλπους της οργάνωσης. Η επιθετικότητα που επιδεικνύουν εναντίον αυτών που θεωρούν «απίστους»³² και η αυταρχικότητα των κηρυγμάτων τους. Η παράνοια με την οποία αντιμετωπίζει ακόμα και τα καθημερινά συμβάντα, πίσω από τα οποία κρύβονται οι «δυνάμεις του κακού» και τείνει να προσάπτει σε ανθρώπους και θεσμούς κακές προθέσεις. Η συνωμοτική στάση, η οποία είναι αποτέλεσμα της κρατικής καταστολής που υπόκεινται τέτοια άτομα και συνεπάγεται την ίδρυση μυστικών οργανώσεων. Το υψηλό αίσθημα ιδεαλισμού και η πεποίθησή τους για το ορθό της πίστης τους. Τέλος εφαρμόζει απόλυτη υπακοή στον Αλλάχ, τον Προφήτη και τους «χαρισματικούς» ηγέτες του εφαρμόζοντας λιτότητα, πειθαρχία και ετοιμότητα για μάχη και θυσία (Dekmejian P. Hrair 2003, 72-74).

Σε ότι αφορά στην ριζοσπαστικοποίηση είναι μια ψυχολογική διαδικασία, η οποία δεν αφορά την σχιζοφρένεια ή γενικά ψυχολογικές ασθένειες. Ριζοσπαστικοποίηση σημαίνει ότι ένας φυσιολογικός άνθρωπος, όχι ένας σχιζοφρενής, ξαφνικά κάποιο γεγονός λαμβάνει χώρα στη ζωή του, κάτι συμβαίνει μέσα του και υιοθετεί ακραίες απόψεις. Τί συνιστά κάθε φορά ακραία άποψη και ακραία πράξη, είναι διαφορετική για την κάθε κοινωνία, αλλά γενικά υπάρχει μια αντικειμενικότητα. Η ριζοσπαστικοποίηση πάντως ενέχει ψυχολογικά κίνητρα, όπου το άτομο βιώνει κάτι που είναι τόσο σημαντικό, για να αλλάξει τις απόψεις του. Αυτό μπορεί να συντελεστεί σε ατομικό επίπεδο, ριζοσπαστικοποιούνται όμως και οι ομάδες και οι κοινωνίες. Στη Συρία για παράδειγμα εκεί που συνυπήρχαν όλοι ειρηνικά, ξαφνικά σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο υπάρχει ριζοσπαστικοποίηση, υπάρχει υιοθέτηση εξτρεμιστικών απόψεων και ο ένας επιτίθεται στον άλλο, στη βάση της εθνότητας και της θρησκείας. Ριζοσπαστικοποίηση, δεν σημαίνει απλά υιοθέτηση ακραίων απόψεων, αλλά η σκέψη για περαιτέρω δράση, δηλαδή μια πολιτικοποίηση της θρησκείας. Από εκεί που η θρησκεία είναι μία ιδεολογική υπόθεση, μία οργάνωση ή ένας θρησκευτικός ηγέτης, πολιτικοποιεί τη θρησκεία. Για παράδειγμα έναν βαθιά θρησκευτικό όρο όπως αυτό του τζιχάντ (η εσωτερική πάλη του πιστού για να γίνει καλύτερος

---

³² Αυτή η επιθετικότητα είναι ιδιαίτερα σκληρή σε ομόθρησκους οι οποίοι θεωρούνται αιρετικοί ή αποστάτες. Είναι πολύ πιθανόν για ένα ισλαμιστή τρομοκράτη να συγχωρέσει έναν χριστιανό, αλλά αδύνατον να γίνει αυτό για έναν μουσουλμάνο, τον οποίο τον θεωρεί αποστάτη. Επομένως γίνεται κατανοητό το τεράστιο μίσος μεταξύ σουνιτών και σιιτών.

μουσουλμάνος), ένας επιτήδειος ιμάμης, ο πνευματικός ηγέτης, τον αλλοιώνει, τον πολιτικοποιεί, τον διευρύνει και τον μεταφράζει ως ανάγκη για πόλεμο και τιμωρία των απίστων.

. Το Ισλάμ δεν υπήρξε κρατική θρησκεία, όπως για παράδειγμα ο χριστιανισμός, αλλά το ίδιο το Ισλάμ είναι κράτος. Δημιουργήθηκε ως κράτος από τον ίδιο τον Προφήτη. Για παράδειγμα έχει τεράστια διαφορά να κατηγορήσει ένας θρησκευτικός ηγέτης έναν πολιτικό ότι είναι διεφθαρμένος, ανίκανος ή προδότης και διαφορετικά να τον κατηγορήσει ότι είναι αμαρτωλός. Στη δεύτερη περίπτωση ένας όρος, ο οποίος είναι βαθιά θρησκευτικός, ξαφνικά εισέρχεται στο πολιτικό λεξιλόγιο, με όλη την ένταση και την βαρύτητα που έχει. Η ριζοσπαστικοποίηση λοιπόν προϋποθέτει μια πολιτικοποίηση της θρησκείας.

Η υιοθέτηση εξτρεμιστικών απόψεων δεν σημαίνει απαραίτητα πέρασμα στη δράση, αλλά υπάρχει ένας μηχανισμός που την οδηγεί σε αυτή. Η ριζοσπαστικοποίηση λοιπόν δεν προβλέπεται χρονικά και τελικά να είναι μια βαθιά προσωπική απόφαση, λειτουργία ή αντίδραση. Οι κύριες αιτίες της ριζοσπαστικοποίησης είναι :

- Τα προσωπικά βιώματα του καθενός.
- Τα πολιτικά γεγονότα
- Η δύναμη της αγάπης (για παράδειγμα η παρενόχληση της οικογένειας.
- Η διολίσθηση, δηλαδή η πτώση του πιστού και η επαναφορά του, για παράδειγμα σε μία φυλακή, στην «ορθή» κατεύθυνση
- Η Κοινωνική αναγνώριση (Βασιλάκη 2017) (Μ.Ρ. 2018)

Τα δύο αυτά στοιχεία του φονταμενταλισμού και της ριζοσπαστικοποίησης είναι αυτά που συνθέτουν το προφίλ της τρομοκρατίας. Τα κύρια αίτια που οδηγούν τους πληθυσμούς της Μ. Ανατολής στην οδό της τρομοκρατίας είναι:

Η αποικιοκρατία και το έντονο **δουλεμπόριο**, τα οποία πραγματοποιήθηκαν (κυρίως στις αφρικανικές χώρες) από την τεχνολογικά προηγμένη Δύση.

Το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο των λαών της Μ. Ανατολής, το οποίο υποβοηθάει στη μη ορθολογική κρίση.

Το επίσης χαμηλό βιοτικό επίπεδο, το οποίο οδηγεί στην απόγνωση

Η τεράστια τεχνολογική διαφορά με την Δύση

Η υποβοήθηση από τις παγκόσμιες Μεγάλες Δυνάμεις, αλλά και τις Περιφερειακές Δυνάμεις στις εξτρεμιστικές ομάδες για την επίτευξη πολιτικών και γεωστρατηγικών στόχων.

Οι χώροι στρατολόγησης των τρομοκρατών είναι:

- **Τα τζαμιά** αν και πλέον στη Δυτική Ευρώπη επιτηρούνται και μάλιστα η επιτήρηση γίνεται από τους ίδιους τους μουσουλμάνους (αυτοεπιτήρηση).
- **Χώροι κοινωνικής συνεστίασης** όπως τα γυμναστήρια, όπου συγκεντρώνεται η νεολαία.
- **Πανεπιστήμια**, όπου υπάρχουν φοιτητικοί σύλλογοι.
- **Φυλακές**
- **Κυβερνοχώρος**, ο οποίος πλέον είναι και ο πιο διαδεδομένος χώρος αυτοριζοσπαστικοποίησης (Ντόρα Γιαννάκη 2017) (Meduza 2016).

Σε αυτό το σύνθετο και πολύπλοκο φαινόμενο της τρομοκρατίας στη Μ. Ανατολή, το Ιράν και η Σ. Αραβία δραστηριοποιούνται και στο χώρο αυτό με την υποστήριξη διαφόρων ισλαμιστικών οργανώσεων με σκοπό την επίτευξη περιφερειακής ισχύος. Είναι γνωστή η επιρροή του Ιράν στη Χεζμπολάχ μέσω της πλούσιας οικονομικής και υλικής βοήθειας που διοχετεύεται στο Λίβανο διαμέσου της Συρίας. Η μεγάλη αυτή οργάνωση αναγνωρίζεται από τις περισσότερες χώρες της Δύσης και το Ισραήλ ως τρομοκρατική, αν και είναι από τις πιο σημαντικές πολιτικές οργανώσεις του Λιβάνου, λειτουργεί ως δίκτυο εκπαίδευσης για τους Λιβανέζους, διαθέτει το δικό της τηλεοπτικό σταθμό και διατηρεί βουλευτές στο κοινοβούλιο και εκπροσώπους στο υπουργικό συμβούλιο του Λιβάνου. Έχει δική της ένοπλη πολιτοφυλακή και παράλληλα στρατιωτικό σκέλος που υποστηρίζεται επίσης από το Ιράν ως αποτροπή για την ισραηλινή επιθετικότητα (Terill 2011, 55-57).

Ένας από τους τρόπους που το Ιράν ασκεί την επιρροή του στο Ιράκ είναι μέσω διαφόρων σιιτικών οργανώσεων πολιτοφυλακής, οι οποίες εμπλέκονται σε τρομοκρατικές ενέργειες εναντίον αμερικανικών και ιρακινών σουνιτικών στρατευμάτων. Αυτές οι πολιτοφυλακές ονομάζονται «Ειδικές Ομάδες» και η σημαντικότερη από αυτές είναι το Σώμα των Φρουρών της Επανάστασης. Άλλη σημαντική οργάνωση είναι ο Στρατός του Μαχντί, δυνάμεως 60.000 ανδρών, η πολιτοφυλακή του ιρακινού κινήματος «Sadr», το οποίο έλαβε οικονομική βοήθεια και στρατιωτικές προμήθειες από την Τεχεράνη το 2007. Το συγκεκριμένο κίνημα ελέγχει και μια άλλη οργάνωση πολιτοφυλακής, την «Ταξιαρχική Ημέρα της Υποσχέσεως» με δύναμη 5000 ανδρών περίπου. Ο Sadr ανακοίνωσε ανοιχτά ότι μετά τον Δεκέμβριο του 2011 τα αμερικανικά στρατεύματα που θα παρέμεναν στο Ιράκ θα αποτελούσαν στόχο για τις δυνάμεις του, απειλή την οποία έκανε πράξη. Άλλες πολιτοφυλακές που υποστηρίζονται από το Ιράν στο Ιράκ και έχουν πραγματοποιήσει επιθέσεις εναντίον αμερικανικών και σουνιτικών ιρακινών στρατευμάτων είναι η «Asaib al Haq» με δύναμη 1100 άνδρες και το «Kata'ib Hezbollah» (Κόμμα της Ταξιαρχίας του Θεού). Το Ιράν έχει προμηθεύσει αυτές τις οργανώσεις με αρκετά αποτελεσματικά όπλα, όπως τηλεκατευθυνόμενοι πύραυλοι, με τα οποία εκτελούν επιθέσεις (Terill 2011, 73-75).

Αντίστοιχα και η Σ. Αραβία υποστηρίζει άλλοτε φανερά και άλλοτε υπογείως εξτρεμιστικές σουνιτικές οργανώσεις ως αντίβαρο της ιρανικής σιιτικής πολιτικής, με σκοπό την επίτευξη περιφερειακής ισχύος έναντι του Ιράν. Από τον σοβιετικό πόλεμο του Αφγανιστάν υπήρξε απροκάλυπτα η βοήθειά της προς τους Μουτζαχεντίν-Ταλιμπάν εκπαιδεύοντας και εξοπλίζοντάς τους, εξυπηρετώντας παράλληλα και τα συμφέροντα των ΗΠΑ εναντίον της ΕΣΣΔ. Πολλοί Σαουδάραβες πολέμησαν στο πλευρό των Ταλιμπάν με σημαντικότερο τον μετέπειτα αρχηγό της Αλ Κάιντα Οσάμα Μπιν Λάντεν. Αργότερα στους δύο τσετσενικούς πολέμους με το νεοσύστατο κράτος της Ρωσικής Ομοσπονδίας πάλι υπήρξε στρατιωτική και οικονομική βοήθεια προς τους Τσετσένους αυτονομιστές από την Σ. Αραβία και πάρα πολλοί Σαουδάραβες μουτζαχεντίν κατατάχτηκαν στις τάξεις των Τσετσένων. Χαρακτηριστικό είναι τα παράδειγμα των Σαουδαράβων Ίμπν αλ

Χατάμπ και του Αμπού αλ Ουαλίντ³³, οι οποίοι ήταν από τους σημαντικότερους πολέμαρχους και ιδεολογικοί καθοδηγητές των Τσετσένων και εμφανιζόταν δίπλα από τους σημαντικότερους ηγέτες της Τσετσενίας, Καντύροβ³⁴, Μπασάγιεφ και Τερμιμπουλάτωβ (Варавин 2019) (Зайцев 2011).

Επιπλέον ένας από τους μεγαλύτερους φόβους της Σ. Αραβίας μετά την ήττα του Σαντάμ το 1991 ήταν η πιθανή εμφάνιση ενός ενεργοποιημένου αντισαουδικού σιιτικού καθεστώτος στο Ιράκ με επικεφαλής φιλοϊρανούς πολιτικούς. Σε αυτό το πλαίσιο υποστήριξε όλες τις σουνιτικές οργανώσεις στο Ιράκ προκειμένου να αποτρέψει την ιρανική επιρροή. Η Αλ Κάιντα, αλλά και αργότερα οι τακφιστές του ISIS στηρίζουν το ιδεολογικό τους υπόβαθρο στις αρχές και διδασκαλίες του ουαχαμισμίου της Σ. Αραβίας. Ο τρόπος που έδρασαν στα εδάφη του Ιράκ, αλλά και της Συρίας κυρίως εναντίον των φιλοϊρανικών σιιτικών οργανώσεων καταδεικνύει την εμπλοκή της Σ. Αραβίας. Τέλος είναι σχεδόν βέβαιο ότι παρασχέθηκε στρατιωτική βοήθεια της Σ. Αραβίας προς τους αντικαθεστωτικούς του FSA εναντίον του αλαουιτικού και φιλοϊρανικού καθεστώτος του Άσαντ. Ως υποτιθέμενοι «επαναστάτες» στη χώρα τους ο FSA το 2011 είχε μόνο πρόσβαση σε συριακό στρατιωτικό εξοπλισμό, ο οποίος ήταν εξ'ολοκλήρου ρωσικός. Αποδείχθηκε τελικά ότι χρησιμοποίησαν μεγάλες ποσότητες δυτικού εξοπλισμού (Α-Τ και Α/Α όπλα, τυφέκια, πυροβόλα) και οι μοναδικές γειτονικές χώρες που διαθέτουν τέτοιο εξοπλισμό είναι η Τουρκία, το Κατάρ και η Σ. Αραβία (BBC News 2013) (Взгляд 2012), (Nasr 2012), (Асадов 2015).

Τα παραπάνω επιβεβαιώνει ο Σαντάμ Αλ Τζάμαλ³⁵, **(εικόνα 12)** ο οποίος σε συνέντευξή του το 2016 αναφέρει ότι η ομάδα που διοικούσε στον FSA «Αλ

³³ Διετέλεσαν διοικητές του Ισλαμικού Συντάγματος στην Τσετσενία ή αλλιώς των Αράβων Μουτζαχεντίν της Τσετσενίας, μια στρατιωτική Μονάδα που οργανώθηκε και εξοπλίστηκε με σαουδαραβικά κεφάλαια.

³⁴ Η πρώτη διακήρυξη Ισλαμικού Κράτους στα πρότυπα του ISIS, έγινε από τον Ασμάντ Καντύροβ το 1994. Μετέπειτα με τη λήξη του Β' Τσετσενικού Πολέμου διορίστηκε Πρόεδρος της Τσετσενίας και μετά τη δολοφονία του το 2004 του απονεμήθηκε το παράσημο του «Ήρωα της Ρωσικής Ομοσπονδίας» από τον ίδιο τον Β. Πούτιν.

³⁵ Ο Σαντάμ αλ Τζάμαλ πριν το 2011 ήταν Σύριος έμπορος ναρκωτικών, την περίοδο 2011 – 2013 διοικητής Μονάδος του Ελεύθερου Συριακού Στρατού (FSA) των «μετριοπαθών» αντικαθεστωτικών και από το 2013 προσχώρησε στις τάξεις του ISIS ως υψηλόβαθμο στέλεχος. Ήταν υπεύθυνος για την εκτέλεση δια πυράς του Ιορδανού πιλότου Maaz al-Kassasbeh που

Άφγαντ» χρηματοδοτούνταν αρχικά από το Κατάρ και στη συνέχεια από την Σ. Αραβία. (Telegraph 2017), (<https://en.deirezzor24.net> 2016) Επιπλέον αναφέρει ότι τις συναντήσεις του FSA παρακολουθούσαν αντιπρόσωποι μυστικών υπηρεσιών της Σ. Αραβίας, του Κατάρ, της Ιορδανίας, καθώς και των ΗΠΑ, της Βρετανίας και της Γαλλίας. Σε μία τέτοια συνάντηση στην Άγκυρα ο αναπληρωτής υπουργός Άμυνας της Σ. Αραβίας, Σαλμάν Μπιν Σουλτάν, ζήτησε από όλους τους ηγέτες των αντικαθεστωτικών της Συρίας να του εκθέσουν ανάγκες σε όπλα, πυρομαχικά και χρήματα (Patrick Cockburn 2014, 80,114), (WORDPRESS 2019). Επιπλέον γίνεται απόλυτα κατανοητό ότι οι διάφορες οργανώσεις είτε ονομάζονται επαναστατικές, είτε τρομοκρατικές αποτελούν συγκοινωνούντα δοχεία.

ΕΜΠΛΟΚΗ Μ. ΔΥΝΑΜΕΩΝ (ΗΠΑ – Σ. ΑΡΑΒΙΑ, ΡΩΣΙΑ – ΙΡΑΝ)

Μετά τη λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου διαμορφώθηκε ένα κλίμα ανταγωνισμού μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων ΗΠΑ και ΕΣΣΔ, γνωστό στην ιστορία ως «Ψυχρός Πόλεμος». Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου οι δύο υπερδυνάμεις ποτέ δεν αναμετρήθηκαν στρατιωτικά ευθέως μεταξύ τους υπό το φόβο μια πυρηνικής καταστροφής, αλλά αυτό έγινε σε εδάφη άλλων κρατών με γνωστότερες συρράξεις τον πόλεμο της Κορέας (1950-1953), τον πόλεμο του Βιετνάμ (1960-1975) και τον σοβιετικό πόλεμο στο Αφγανιστάν (1979-1989). Η πτώση της ΕΣΣΔ το 1991 σήμανε το τέλος του Ψυχρού Πολέμου με αδιαφιλονίκητο νικητή τις ΗΠΑ. Πολιτικοί αναλυτές ανέφεραν ότι η μεταψυχροπολεμική περίοδος θα αποτελούσε το τέλος της ιστορίας, σηματοδοτώντας κατ'αυτό τον τρόπο την αλλαγή του τότε γνωστού κόσμου σε μια νέα εποχή παγκόσμιας κυριαρχίας με επίκεντρο τις ΗΠΑ (Fukuyama 1992). Έκτοτε οι Ηνωμένες Πολιτείες και το ΝΑΤΟ άρχισαν να διεισδύουν δυναμικά στην Ευρώπη (διάλυση Γιουγκοσλαβίας, πόλεμοι Κροατίας – Βοσνίας – Κοσόβου), αλλά και στην Μ. Ανατολή (πόλεμος του Κόλπου 1991, κατάληψη του Ιράκ το 2003, πόλεμος στο Αφγανιστάν το 2001), χωρίς ουσιαστικά να έχουν ισάξια αντίπαλη δύναμη. Το νέο κράτος της Ρωσικής Ομοσπονδίας, ανήμπορο να αντιτάξει οποιαδήποτε ανύψωση, αντιμετωπίζοντας σοβαρότατα εσωτερικά προβλήματα και προσπαθώντας να εδραιώσει την εσωτερική του κυριαρχία

συνελήφθη από το ISIS το 2015 και συγκλόνησε την παγκόσμια κοινή γνώμη. Το 2016 αιχμαλωτίστηκε από το συριακό στρατό.

ενεπλάκη σε δύο αιματηρότατους πολέμους τον Α΄ Τσετσενικό Πόλεμο (1994-1996) και τον Β΄ Τσετσενικό Πόλεμο (1999-2009). Από το 2000 όμως η Ρωσία έχει σταδιακά ανακάμψει και έχει κάνει δυναμικά την επανεμφάνισή της στο παγκόσμιο προσκήνιο. Σήμερα δε παίζει πλέον πρωταγωνιστικό ρόλο στα δρώμενα της Μ. Ανατολής, ενώ αντίθετα οι ΗΠΑ δείχνουν σημάδια απροθυμίας να αντιπαρατεθούν περαιτέρω, αποσύροντας στρατιωτικές δυνάμεις και παρέχοντας στρατηγικό χώρο στη Ρωσία. Πέραν αυτού έχουν εμφανιστεί νέες αναδυόμενες δυνάμεις όπως η Κίνα και η Ινδία, οι οποίες αξιώνουν μερίδιο επιρροής στα παγκόσμια δρώμενα. Η νέα διαμορφωθείσα κατάσταση έχει δημιουργήσει συνθήκες για νέο Ψυχρό Πόλεμο, αυτή τη φορά με θέατρο πολέμου τη Μ. Ανατολή και πρωταγωνιστές περιφερειακές δυνάμεις όπως τη Σ. Αραβία και το Ιράν.

Οι ΗΠΑ και η Σαουδική Αραβία έχουν αναπτύξει για περισσότερο από 70 χρόνια μία σχέση αλληλεξάρτησης με βάση κυρίως τα οικονομικά συμφέροντα και των δύο χωρών, αλλά και θέματα, που αφορούν στην επιρροή και ασφάλεια στη Μέση Ανατολή. Τα κύρια «όπλα» που διαθέτουν οι δύο χώρες προκειμένου να διατηρούν αυτή τη σχέση είναι το πετρέλαιο για τη Σ. Αραβία και η πώληση οπλικών συστημάτων για τις ΗΠΑ. Βέβαια τα πλεονεκτήματα αυτά αποτελούν ταυτόχρονα και αδύνατο σημείο και για τις δύο χώρες, λειτουργώντας ως «αχίλλειο πτέρνα» αφού η οικονομία και των δύο εξαρτάται σημαντικά από τα παραπάνω. Η Σ.Αραβία είναι από τους σημαντικότερους εξαγωγείς σε πετρέλαιο και η ισχυρότερη φωνή στον ΟΠΕΚ. Καλύπτει περίπου το 30% της παγκόσμιας ζήτησης και είναι σαφές πως έχει καθοριστική επιρροή στις τιμές του πετρελαίου, κάτι το οποίο λαμβάνουν σοβαρά υπόψη οι ΗΠΑ. Παράλληλα οι εξαγωγές πετρελαίου αποτελούν την σημαντικότερη πηγή εσόδων (30 με 40% επί του ΑΕΠ) για τα κρατικά ταμεία της χώρας και οποιαδήποτε αναταραχή θα επηρέαζε δυσμενέστατα την οικονομία της χώρας (Naftemboriki.gr 2018) (Ελλάδα 2007).

Αντίστοιχα οι ΗΠΑ είναι ο κύριος εξαγωγέας όπλων προς τη Σ. Αραβία και ο εγγυητής ασφάλειας της χώρας και της ευρύτερης περιοχής. Τυχόν διακοπή των αμερικανικών εξοπλιστικών προγραμμάτων θα αποσταθεροποιούσαν σημαντικά την περιφερειακή θέση της Σ. Αραβίας έναντι του Ιράν. Παράλληλα η ακύρωση παραγγελιών οπλικών συστημάτων θα είχε σημαντικό αντίκτυπο στην οικονομία, αλλά και στο ποσοστό ανεργίας των ΗΠΑ, αφού η αμυντική βιομηχανία κατέχει σημαντικό μερίδιο της οικονομίας της. Επιπροσθέτως το κενό που θα

δημιουργούνται στα εξοπλιστικά προγράμματα της Σ. Αραβίας θα καλύπτονταν από άλλες ανταγωνιστικές αγορές όπως της Ρωσία και της Κίνας, γεγονός που αποτελεί από τις μεγαλύτερες φοβίες των ΗΠΑ (Naftemporiki.gr 2018).

Πάγια πολιτική των ΗΠΑ στη Μ. Ανατολή είναι η δημιουργία ενός σουνιτικού τόξου αμερικανικών συμφερόντων με βάση τη Σ. Αραβία, το Κατάρ, τα ΗΑΕ και την Τουρκία. Έχοντας την εμπειρία του Βιετνάμ, αλλά και τους πρόσφατους πολέμους στο Ιράκ και το Αφγανιστάν αντιλαμβάνονται τον αρνητικό πολιτικό αντίκτυπο που έχει στην αμερικανική κοινωνία η συσσώρευση νεκρών στρατιωτών τους. Άρχισαν λοιπόν να χρηματοδοτούν και να εφοδιάζουν με τα πιο σύγχρονης τεχνολογίας οπτικά συστήματα, εκτός από τις συμμαχικές χώρες τους και παραστρατιωτικές οργανώσεις και εξτρεμιστικές ομάδες, υπό την κάλυψή τους, οι οποίες θα μετέφεραν στο πεδίο των μαχών τον ανταγωνισμό της εξωτερικής τους πολιτικής. Παραδείγματα υπάρχουν αρκετά όπως αυτό των Ταλιμπάν Μουτζαχεντίν εναντίον των σοβιετικών στον σοβιετο-αφγανικό πόλεμο, τους εξεγερθέντες της Αραβικής Άνοιξης στην Β. Αφρική και ιδιαίτερα στην Λιβύη με την πτώση του Καντάφι και στον συριακό εμφύλιο πόλεμο με τους αντικαθεστωτικούς του FSA. Η πολιτική των ΗΠΑ στη Μ. Ανατολή είναι πολλές φορές αντιφατική και δημιουργεί ερωτηματικά. Διαχρονικά από τη δημιουργία του το κράτος των ΗΠΑ αποτέλεσε υπέρμαχο των δημοκρατικών ελευθεριών και διεξήγαγε πολέμους στο όνομα της δημοκρατίας. Παρά το γεγονός αυτό, στη Μ. Ανατολή έχει συνάψει συμμαχίες με αραβικές χώρες με καθεστώτα απόλυτα μοναρχικά, ενώ με το Ιράν, μια ισλαμική (κατ'όνομα) «δημοκρατία», έχει έντονα εχθρικές σχέσεις. Προσπαθώντας να αποτρέψουν το σιιτικό τόξο Ιράν-Συρία- Λίβανος, το οποίο εξυπηρετεί κυρίως ρωσικά συμφέροντα δεν διστάζουν να συνεργαστούν και να εξοπλίσουν σουνιτικά μοναρχικά καθεστώτα, ακόμα και τρομοκρατικές οργανώσεις. Μετά την 11η Σεπτεμβρίου 2001 οι ΗΠΑ κήρυξαν τον «παγκόσμιο πόλεμο κατά της τρομοκρατίας» με κύριο αντίπαλο την Αλ Κάιντα, οργάνωση έντονα σουνιτικής απόχρωσης, αλλά και άλλες μικρότερες οργανώσεις ως επί το πλείστο σουνιτικές. Σε αντίθεση με τα παραπάνω στο Ιράκ μετά την πτώση του Σαντάμ το 2003, κατά την Αραβική Άνοιξη στη Β. Αφρική το 2011 και κατά την εξέγερση στη Συρία συνεργάστηκαν και εξόπλισαν σουνίτες αντάρτες και την Αλ Κάιντα (Αλ Νούσρα στη Συρία) επειδή υπήρχε σύμπλευση των συμφερόντων τους. Παραδόξως όμως στο Ιράκ υποστήριξαν την άνοδο στην εξουσία της σιιτικής

κυβέρνησης Μαλίκι, κάτι το οποίο υποστήριξε και το Ιράν (DREAZEN 2014). Και παλιότερα έχει παρατηρηθεί οι ΗΠΑ να χρησιμοποιούν τον ισλαμισμό εναντίον της τότε αντιπάλου τους ΕΣΣΔ, παρέχοντας υποστήριξη στους Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν. Συγκεκριμένα το 1992 η εφημερίδα «The Independent» έπλεκε εγκώμια στον «αντι-σοβιετικό πολεμιστή της ελευθερίας» Μπιν Λάντεν, ενώ λίγα χρόνια μετά κατέστη ο Νο 1 καταζητούμενος τρομοκράτης παγκοσμίως³⁶ (εικόνα 7) (An Anti-Soviet Warrior on the road to peace 1993). Οι εχθρικές χώρες στη Μ. Ανατολή για τις ΗΠΑ (Ιράν, Συρία), περιλαμβάνουν σιιτικά καθεστώτα με φιλορωσική εξωτερική πολιτική, όπως και το Αφγανιστάν ως χώρα-πηγή τρομοκρατίας.

Από την άλλη πλευρά η Ρωσία είχε ανέκαθεν εχθρικές σχέσεις με το σουνιτικό Ισλάμ είτε λόγω εσωτερικών προβλημάτων ασφαλείας, είτε εξωτερικών απειλών. Η αρχή των συγκρούσεων εντοπίζεται με την επέκταση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας το 15^ο αιώνα προς τη Ν. Ρωσία και στη συνέχεια κατά τη διάρκεια των ρωσοτουρκικών πολέμων³⁷. Επίσης εσωτερικά προβλήματα με σουνιτικές φυλές του Καυκάσου (Τσερκέζοι, Τσετσένοι, Τσουβάσοι, Μπασκίροι κ.α.), αλλά και στα ανατολικά της Ρωσικής Αυτοκρατορίας (Ουζμπέκοι, Τάταροι, Κιργίζοι) οδήγησαν σε συνεχείς συρράξεις γνωστές με την ονομασία «Καυκασιανοί Πόλεμοι» (1817 -1864). Στη σύγχρονη εποχή οι συγκρούσεις των Ρώσων με τους Σουνίτες αντάρτες στο Αφγανιστάν (Ταλιμπάν), με τους Σουνίτες Τσετσένους αυτονομιστές στο Νταγκεστάν (1994-1996 και 1999-2000), καθώς και η εσωτερική τσετσενική τρομοκρατία [θέατρο «Ντουμπρόβκα» στη Μόσχα (23 Οκτωβρίου 2002) , σχολείο στο Μπεσλάν (1 Σεπτεμβρίου 2004)κ.α.] έχουν αφήσει ανεξίτηλα σημάδια στην ρωσική κοινή γνώμη.

Προσπαθώντας να αποκτήσει λόγο στο σημαντικότερο γεωστρατηγικό θέατρο της Μ. Ανατολής η Ρωσία προσέγγισε τα σιιτικά καθεστώτα, τα οποία είναι εχθρικά προσκείμενα προς τις σουνιτικές μοναρχίες λόγω σύμπραξης τους με τις

³⁶ Στις ημέρες μας προκάλεσε τεράστια εντύπωση η συμφωνία μεταξύ Ταλιμπάν – ΗΠΑ στις 29 Φεβρουαρίου 2020 στο Αφγανιστάν, προκειμένου να απεμπλακούν τα αμερικανικά στρατεύματα από την χώρα, αν και οι ΗΠΑ είχαν δηλώσει πάγια πως δεν υπάρχει χώρος για διαπραγματεύσεις με τρομοκράτες.

³⁷ Η Ρωσία αναμετρήθηκε 13 συνολικά φορές με την Οθωμανική Αυτοκρατορία και έχασε δύο φορές. 1568-1570, 1570-1572, 1676-1681, 1686-1700, 1710-1711, 1735-1739, 1768-1774, 1787-1792, 1806-1812, 1828-1829, Κριμαϊκός Πόλεμος 1853-1856, 1877-1878, Α΄ΠΠ 1914-1917.

ΗΠΑ. Σύναψε συμμαχίες στρατιωτικού, οικονομικού, αλλά και πολιτικού χαρακτήρα με τα σιιτικά καθεστώτα, δημιουργώντας ένα σιιτικό τόξο ρωσικών συμφερόντων (Ιράν- Συρία-Λίβανος). Στο τόξο αυτό έχει αρχίσει να διεισδύει και η Κίνα κυρίως οικονομικά, λόγω του κοινού εχθρού με την Ρωσία, τις ΗΠΑ. Με το καθεστώτς Άσαντ στη Συρία η Ρωσία έχει συνάψει σχέσεις σε επίπεδο συμμαχίας ήδη επί ΕΣΣΔ, από το 1980 (Dekmejian P. Hrair 2003, 205). Η συμμαχία αυτή επικεντρώνεται σε αμοιβαίες οικονομικές συμφωνίες και παροχή στρατιωτικής βοήθειας προς τη Συρία. Ως ανταλλάγματα η συριακή κυβέρνηση παρέχει την άδεια για λειτουργία μεγάλων ρωσικών στρατιωτικών βάσεων στο έδαφος της (Tartus, Hmeimim, Latakia), γεγονός που προσδίδει δυνατότητα ισχυρής στρατιωτικής παρουσίας της Ρωσίας στην Αν. Μεσόγειο.

Παράλληλα η Ρωσία ανέπτυξε στενές σχέσεις με το Ιράν υποστηρίζοντας τεχνικά, αλλά και πολιτικά το πυρηνικό του πρόγραμμα (ενεργοποίηση ρωσικών εταιρειών, διαγγέλματα στον ΟΗΕ για το δικαίωμα του Ιράν για το πρόγραμμα και εναντίωση στην επιβολή κυρώσεων). Από τις σημαντικότερες εξελίξεις στις διμερείς σχέσεις ήταν η επέκταση της συνεργασίας για την ειρηνική χρήση της ατομικής ενέργειας. Στις 11 Νοεμβρίου 2014, η Ρωσία και το Ιράν υπέγραψαν το πρωτόκολλο διακρατικής συμφωνίας του 1992, το οποίο περιλαμβάνει την συνεργασία για την κατασκευή οκτώ WWER³⁸ εργοστασίων πυρηνικών αντιδραστήρων, καθώς και ένα συμβόλαιο για τη δημιουργία του Β΄ σταδίου του εργοστασίου πυρηνικής ενέργειας Bushehr, μεταξύ 2-4 αντιδραστήρων. Παράλληλα η Ρωσία αποτελεί τον κύριο πάροχο στρατιωτικού υλικού, αλλά και τεχνολογίας στο Ιράν (Μακρή 2012). Η οικονομική συνεργασία μεταξύ τους είναι στενή και υπήρξαν συμφωνίες για τον καθορισμό των τιμών του πετρελαίου και φυσικού αερίου. Το 2007 προτάθηκε από την Ρωσία η δημιουργία ενός «ΟΠΕΚ» φυσικού αερίου ανάμεσα στη Ρωσία, Ιράν και Βενεζουέλα με συμμετοχή της Αλγερίας και της Αιγύπτου, γεγονός που σημαίνει ότι πάνω από το 60% της παγκόσμιας παραγωγής θα συγκεντρωνόταν σε αυτόν τον άτυπο οργανισμό. Το καρτέλ αυτό θα είχε τη δυνατότητα διαχείρισης των τιμών και μάλιστα από εχθρικές χώρες προς τις ΗΠΑ και γενικότερα την Δύση. (Christian Science Monitor 2007) Η Ρωσία με τέτοιες πρακτικές έχει εξασφαλίσει την ενεργειακή εξάρτηση της

---

³⁸ Water – Water Energy Reactor: πυρηνικός αντιδραστήρας πεπλεγμένου ύδατος ρωσικής σχεδίασης, ο οποίος χρησιμοποιεί νερό σε υψηλή πίεση σαν ψυκτικό και επιβραδυντή.

ΕΕ, της Κίνας αλλά και των περιφερειακών της χωρών. Τελικά με την συνεργασία του εταίρου-συμμάχου της στη Μ. Ανατολή, του Ιράν, κατάφερε να δημιουργήσει έναν σιιτικό άξονα Ιράν – Ιράκ – Συρία – Λίβανο, τον οποίο οι ΗΠΑ δεν μπόρεσαν να αποτρέψουν. Σε αυτές τις σχέσεις αμοιβαίου συμφέροντος έχουν υπάρξει και περίοδοι επιδείνωσης, όπως για παράδειγμα η απόφαση της Τεχεράνης να παρέχει ενέργεια στη Λευκορωσία το 2017 ακριβώς τη στιγμή που η Ρωσία περιέκοψε την παροχή αερίου στη χώρα, το οποίο μπορεί να αμφισβητήσει πλήρως τη ρωσική πρωτοκαθεδρία σε θέματα ενέργειας, τα οποία αποτελούν εθνική στρατηγική της Ρωσίας. Η συγκεκριμένη εκβιαστική πολιτική αποτελεί προσφιλή τακτική της ρωσικής διπλωματίας των αγωγών, όπως συνέβη και στην ουκρανική κρίση του φυσικού αερίου το 2006 και 2009 (Para Poda 2020).

Θα ήταν αφελές από τον εκάστοτε μελετητή να μην θεωρηθεί ως βασική αιτία του εμφυλίου πολέμου στη Συρία, αν όχι η σημαντικότερη, το ζήτημα της διοχέτευσης υδρογονανθράκων από τη Μ. Ανατολή προς την ΕΕ. Ο σουιτικός αγωγός, ο οποίος σχεδιάστηκε να ξεκινήσει από το Κατάρ (South Pars/North Dome submarine Shanjah) και να διασχίσει την Σ. Αραβία, Ιορδανία, Συρία, Τουρκία με προορισμό την Ευρώπη διεκόπη το 2009 από τον πρόεδρο της Συρίας Άσαντ, υποστηρίζοντας έτσι τα ρωσικά συμφέροντα και την περαιτέρω εξάρτηση της ΕΕ. Αντίθετα το 2011 σχεδιάστηκε ο εναλλακτικός αγωγός σιιτικών συμφερόντων «South Pars» με την υποστήριξη της Ρωσίας διαμέσου του Ιράν – Ιράκ – Συρίας (εικόνα 8), με προορισμό την Αν. Μεσόγειο και την Ευρώπη (Βασίλειος Γκρέκας 2018). Την ίδια χρονιά «συμπτωματικά» ξέσπασε ο εμφύλιος πόλεμος στην Συρία. Συστηματικά η Ρωσία απέφυγε την αποστολή τακτικών ρωσικών στρατευμάτων στη χώρα, έχοντας ως γνώση την εμπειρία του σοβιετικού πολέμου στο Αφγανιστάν, τους πολέμους της Τσετσενίας, και τις αποτυχημένες επεμβάσεις των Αμερικανών στη Μ. Ανατολή (Αφγανιστάν, Ιράκ), γνωρίζοντας ότι η Μ. Ανατολή αποτελεί έναν «βάλτο», όπου όποιος μπει είτε δεν βγαίνει, είτε «βουλιάζει». Αντί αυτού απέστειλε ειδικές δυνάμεις με συγκεκριμένες αποστολές συλλογής πληροφοριών, αποστολών στοχοποίησης και εκπαίδευσης του συριακού στρατού, καθώς και μισθοφόρους ιδιωτικών εταιρειών ασφαλείας. Στόχος της Ρωσίας δεν είναι η επιβολή ηγεμονίας της στη Μ. Ανατολή, αλλά η κατοχύρωση των συμφερόντων της.

Ουσιαστικά, οι βασικοί γεωπολιτικοί «άξονες σύγκρουσης» στην Μέση Ανατολή σχετίζονται με τον ανταγωνισμό ισχύος που υφίσταται σε παγκόσμιο επίπεδο μεταξύ της Δύσης και της Ανατολής. Σε περιφερειακό επίπεδο τα συμφέροντα του Δυτικού στρατοπέδου εκφράζονται από τις ΗΠΑ, το ΝΑΤΟ και τις σουνιτικές δυνάμεις όπως είναι η Τουρκία, η Σαουδική Αραβία, το Κατάρ αλλά και το Ισραήλ. Από την άλλη, το στρατόπεδο της Ανατολής σχετίζεται περισσότερο με τις σιιτικές δυνάμεις, κυρίως το Ιράν, το καθεστώς Άσαντ της Συρίας, την κεντρική κυβέρνηση της Βαγδάτης στο Ιράκ και την Χεζμπολάχ του Λιβάνου, με την υποστήριξη της Ρωσίας αλλά και της Κίνας. Οι δύο στρατιωτικές υπερδυνάμεις αντιλαμβάνονται τις μεγάλες απώλειες σε περίπτωση εμπλοκής των δικών τους στρατευμάτων εκμεταλλεύονται τους πολέμους μέσω αντιπροσώπων, οι οποίοι δεν έχουν τόσο μεγάλο πολιτικό και οικονομικό κόστος. Επίσης δεν επιθυμούν την συνταύτιση Ιράν – Σ. Αραβίας, διότι θέλουν να υποθάλπουν τις εντάσεις στην περιοχή. Η ρωσική πολιτική στη Μ. Ανατολή θέλει ένα Ιράν ισχυρό και απειλητικό, αλλά εγκλωβισμένο από τις κυρώσεις και μια Σ. Αραβία εξαντλημένη από τον περιφερειακό ανταγωνισμό και ανήμπορη να ικανοποιήσει ενεργειακά την Δύση. Συνεπώς μέσα από την αντιπαράθεση των δύο χωρών απομένουν ως μοναδική αξιόπιστη ενεργειακή λύση για την Ευρώπη και την Κίνα τα ρωσικά ενεργειακά αποθέματα (Para Poda 2020).

Οι ΗΠΑ προκειμένου να αναδιατάξουν τις γεωπολιτικές ισορροπίες, προστατεύοντας συμμάχους τους (Ισραήλ, Σαουδική Αραβία) δημιούργησαν επιπλέον αποσταθεροποίηση, έκρηξη της ισλαμιστικής τρομοκρατίας, κύματα προσφύγων κλπ., αφήνοντας πίσω τους μια σειρά από “αποτυχημένα” κράτη. Εντούτοις, στη Συρία μετά την επιτυχή στρατιωτική επέμβαση της Ρωσίας το καθεστώς Άσαντ δεν ανετράπη, αλλά αντιθέτως ισχυροποιήθηκε περισσότερο. Μαζί με τον Άσαντ κέρδισε φυσικά και η Ρωσία, η οποία εδραίωσε τη θέση της στη χώρα, εξασφάλισε το μέλλον των ναυτικών της βάσεων στην Ανατολική Μεσόγειο, και αύξησε έτσι τη γεωπολιτική της επιρροή στη Μέση Ανατολή. Στους χαμένους συμπεριλαμβάνεται η Σαουδική Αραβία και οι ΗΠΑ, που φαίνεται πως έχουν περάσει σε μια φάση αναδίπλωσης από τη Μέση Ανατολή, παρά τις όποιες «μάχες οπισθοφυλακής» συνεχίζουν να δίνουν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄:

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗ ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ

Αναμφίβολα η Μ. Ανατολή έχει μετατραπεί τον 21^ο αιώνα στην σημαντικότερη περιοχή συγκρούσεων παγκοσμίως. Παρά τις παρεμβάσεις του ΟΗΕ, του ΝΑΤΟ και γενικότερα των ισχυρών δυνάμεων οι συγκρούσεις δεν φαίνεται να υποχωρούν, αλλά αντιθέτως κλιμακώνονται. Δυστυχώς οι συνεχείς πόλεμοι μειώνουν ακόμα περισσότερο το ήδη χαμηλό βιοτικό επίπεδο των λαών της περιοχής, με αποτέλεσμα την διόγκωση του χάσματος μεταξύ Δύσης και Ανατολής. Αυτές οι συνθήκες διαμορφώνουν τις προϋποθέσεις ώστε τα τζιχαντιστικά κινήματα κάθε απόχρωσης (σιιτικά, σουνιτικά), να έχουν όλο και μεγαλύτερη απήχηση στον εξαθλιωμένο πληθυσμό της Μ. Ανατολής. Επιπλέον οι συνεχείς συγκρούσεις αναφλέγουν ακόμα περισσότερο το θρησκευτικό μίσος και καλλιεργούν το πνεύμα αντεκδίκησης (Patrick Cockburn 2014).

Ενώ στα τέλη του 20^{ου} αιώνα οι τζιχαντιστικές οργανώσεις ήταν σχετικά λίγες, συγκεκριμένες και στοχοποιημένες, το 2019 παρατηρείται ένα μωσαϊκό τέτοιων φονταμενταλιστικών εξτρεμιστικών οργανώσεων, διαφόρων θρησκευτικών ισλαμικών ρευμάτων, να δραστηριοποιούνται για αλληλοσυγκρουόμενα συμφέροντα, καθιστώντας την κατάσταση στη Μ. Ανατολή ανεξέλεγκτη. Οι συγκρούσεις αυτές είναι πολλές φορές ανεξάρτητες θρησκευτικού ρεύματος, αφού παρατηρούνται πολλές ενδοτζιχαντιστικές συγκρούσεις οργανώσεων με την ίδια ιδεολογία, γεγονός που καταδεικνύει σύγκρουση συμφερόντων. Χαρακτηριστικότερο παράδειγμα είναι αυτό του πολέμου ανάμεσα στο ISIS και την AL Nusra στη Συρία, παρά το γεγονός ότι πρόκειται για σουνιτικές οργανώσεις με ουσιαστικά τις ίδιες ιδεολογικές αντιλήψεις και σκοπούς, και οι δύο οργανώσεις ιδρύθηκαν από τον ίδιο ηγέτη, τον Abu Al Baghdadi. Ο αγώνας μεταξύ τους έγινε για την κατάληψη της εξουσίας στα συριακά εδάφη που είχε αποσπάσει το Ισλαμικό κράτος και όχι για θρησκευτικούς λόγους (Patrick Cockburn 2014), (Μάζης Ιωάννης 1992).

Η περιφερειακή αντιπαράθεση μεταξύ Ιράν και Σ. Αραβίας ως προστάτες σιιτών και σουνιτών αντίστοιχα, δείχνει να προκαλεί μεγαλύτερες αναφλέξεις. Αλλά και οι παρεμβάσεις των Μεγάλων Δυνάμεων για έλεγχο της κατανομής εξουσίας

στην περιοχή έγιναν χωρίς να ληφθούν υπόψη στο βαθμό που θα έπρεπε οι πολιτιστικές και θρησκευτικές διαφορές, καθώς και οι πολιτικές ισορροπίες που είχαν διαμορφωθεί μεταξύ των Αράβων. Αποτέλεσμα αυτού, ήταν να οξυνθούν ραγδαία οι θρησκευτικές διαφορές, να εμφανιστούν νέες φονταμενταλιστικές, τρομοκρατικές οργανώσεις με έντονο θρησκευτικό περίβλημα, οι οποίες στην προηγούμενη κατάσταση σχετικής ισορροπίας βρίσκονταν σε καταστολή.

Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της ισχυρής αντίστασης που αντιμετώπισαν οι αμερικανικές δυνάμεις το 2003 από τις ιρακινούς σίτες πολιτοφύλακες στη Νατζάφ και στη Μοσούλη, παρά τους διωγμούς που είχαν υποστεί από το σουνιτικό καθεστώς του Σαντάμ και την υποστήριξη που είχαν δεχθεί από την αμερικανική προπαγάνδα εναντίον του καθεστώτος. Η διατήρηση εστιών σύγκρουσης είναι σίγουρα συμφέρουσα για τις χώρες παραγωγής οπλικών συστημάτων αφού διατηρούνται ζωντανές οι αγορές και η ζήτηση. Σύμφωνα με το σχέδιο της Σ. Αραβίας σε συνεργασία με τους Αμερικάνους για τη δημιουργία «Νότιου Μετώπου» εναντίον του καθεστώτος Άσαντ με βάση την Ιορδανία, εξοπλίστηκε με δυτικό εξοπλισμό η «μετριοπαθής» υποτίθεται ταξιαρχία αντικαθεστωτικών «Γιαρμούκ» (εικόνα 13). Ωστόσο σε αρκετά βίντεο στο διαδίκτυο η ταξιαρχία αυτή μάχεται μαζί με την Al Nusra, δηλαδή φαίνεται ότι πολλά από τα όπλα αυτά κατέληξαν σε χέρια τρομοκρατών. Αρκετοί επίσης ιρακινοί αξιωματούχοι αναφέρουν ότι απέσπασαν όπλα υψηλής τεχνολογίας από τους μαχητές του ISIS, τα οποία προφανώς είχαν προμηθευτεί από χώρες του εξωτερικού. Τα παραπάνω επιβεβαιώνει η μαρτυρία του Σαντάμ Αλ Τζάμαλ, όπως προαναφέρθηκε στο Κεφάλαιο Δ΄ (Patrick Cockburn 2014, 80,114), (WORDPRESS 2019)

Πέραν του κερδοφόρου εμπορίου όπλων και πολλές φορές παράνομου, το οποίο διακινείται αυτή τη στιγμή στη Μ. Ανατολή, τα διάφορα κινήματα που δραστηριοποιήθηκαν είτε με θρησκευτική, είτε με εθνική απόχρωση, υποκινήθηκαν από τις ηγέτιδες δυνάμεις, προκειμένου να εξυπηρετηθούν τα ίδια συμφέροντα. Μετά την επίτευξη αυτών των επιδιώξεων, είτε εγκαταλείφθηκαν, είτε στοχοποιήθηκαν από τις μεγάλες δυνάμεις, με σκοπό την εξαφάνιση ή την αποδυνάμωσή τους. Χαρακτηριστικά τέτοια παραδείγματα είναι αυτό του Μπιν Λάντεν, ο οποίος θεωρούνταν ήρωας όταν πολεμούσε ως μουτζαχεντίν τους

σοβιετικούς στο Αφγανιστάν το 1980³⁹ και κατόπιν στοχοποιήθηκε ως τρομοκράτης για τις ΗΠΑ. Πιο πρόσφατο παράδειγμα είναι αυτό των Κούρδων, οι οποίοι αποτελούσαν τη μοναδική δύναμη, η οποία μπόρεσε να αντισταθεί στο Ισλαμικό Κράτος και υποστηρίχθηκε από τις ΗΠΑ και την Ρωσία. Όμως μετά την κατάρρευση του ISIS η Ρωσία σύναψε συμφωνίες με την Τουρκία για πωλήσεις όπλων και δημιουργία ζώνης ασφαλείας στις κουρδικές περιοχές της Συρίας και του Ιράκ αντίστοιχα, τις οποίες υποστήριξαν και οι ΗΠΑ με κοινές αμερικανο-τουρκικές και ρωσο-τουρκικές περιπολίες, αναγκάζοντας σε μετανάστευση μεγάλο αριθμό κουρδικών οικογενειών και σβήνοντας τα όνειρα για δημιουργία κουρδικού κράτους.

Όπως προαναφέρθηκε στο υποκεφάλαιο «ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ» η πλέον συμβατική παγκόσμια απειλή αποτελεί πλέον αυτό το φαινόμενο. Η αύξηση της τρομοκρατίας στην περιοχή της Μ. Ανατολής θεωρείται δεδομένη. Ενώ σε προηγούμενες δεκαετίες οι βομβιστικές επιθέσεις αυτοκτονίας σόκαραν την διεθνή κοινή γνώμη, μετά το συριακό εμφύλιο πόλεμο θεωρούνται κάτι συνηθισμένο και μάλιστα αποτελούν και ένα από τους τρόπους επιχειρησιακής σχεδίασης των τζιχαντιστικών οργανώσεων. Θεωρείται δεδομένη η ύπαρξη άφθονων «μαρτύρων του Αλλάχ», έτσι ώστε να χρησιμοποιούνται ως βασικό επιθετικό όπλο⁴⁰. Ενδεικτικά δίνεται ο αριθμός των βομβιστικών επιθέσεων στο Ιράκ από το 1982 έως το 2015 σε 1938 επιθέσεις με 20080 νεκρούς, με το 70% αυτών να έχουν σημειωθεί μετά το 2003 (<https://www.trackingterrorism.org> 2019). Το φαινόμενο αυτό των νέων ανθρώπων να μην υπολογίζουν την ζωή τους θα πρέπει να ανησυχήσει τη διεθνή κοινότητα κυρίως για τα αίτια που το προκαλεί. Η απάντηση θα πρέπει να αναζητηθεί στο μορφωτικό και βιοτικό επίπεδο αυτών των ανθρώπων, τα οποία βρίσκονται σε στενή αλληλεξάρτηση και οδηγούν τους ανθρώπους εύκολα στο θρησκευτικό μίσος. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η Δύση για να εξέλθει από τα οπισθοδρομικά χρόνια του Μεσαίωνα, της φανατικής θρησκοληψίας, διήγαγε την περίοδο της Αναγέννησης και του Διαφωτισμού. Κατόπιν ενστερνίστηκε τα ανθρωπιστικά ιδεώδη και συνεπεία αυτού επήλθε η πρόοδος και η αύξηση του βιοτικού επιπέδου. Το Ισλάμ δυστυχώς δεν έχει βιώσει ακόμα τη δική του Αναγέννηση. Αν η Δύση επιθυμεί πραγματικά να τερματιστούν

---

³⁹ **Εικόνα 7**

⁴⁰ **Εικόνα 9.**

οι συγκρούσεις και η ίδια να ζήσει σε πραγματική ασφάλεια θα πρέπει να σταματήσει να επεμβαίνει με κριτήρια συμφέροντος και ισχύος στη Μ. Ανατολή, αλλά με ειλικρινή διάθεση για βοήθεια.

Σε άμεση συνάρτηση με την απειλή τρομοκρατίας βρίσκεται και το μεγάλο μεταναστευτικό πρόβλημα που έχει προκύψει και πλέον λογίζεται ως ασύμμετρη απειλή για τη Δύση και κυρίως για την Ευρώπη. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι σύμφωνα με το Συριακό Παρατηρητήριο Ανθρωπίνων δικαιωμάτων (www.syriaht.com 2019), ο οκταετής εμφύλιος πόλεμος έχει στοιχίσει τη ζωή σε 570.000 ανθρώπους, 5.000.000 έχουν μεταναστεύσει στο εξωτερικό και 7.000.000 είναι εσωτερικοί μετανάστες. Αντίστοιχες μεταναστευτικές ροές εντοπίζονται από το Ιράκ – Αφγανιστάν και από τις Βορειοαφρικανικές χώρες. Το φαινόμενο κάλλιστα θα μπορούσε να θεωρηθεί ως μετακίνηση λαών αντίστοιχη με αυτή της πρώιμης περιόδου του Μεσαίωνα, με τον κίνδυνο της πληθυσμιακής αλλοίωσης να ελλοχεύει, ιδιαίτερα των μικρών κρατών όπως η Ελλάδα. Η πιο επικίνδυνη όμως πτυχή του φαινομένου της μετανάστευσης είναι η εισροή μαζί με τους εκτοπισμένους λόγω των πολεμικών συγκρούσεων και μαχητών από εξτρεμιστικές οργανώσεις. Χαρακτηριστικό είναι το κάλεσμα των αρχηγών του ISIS προς τους μαχητές τους, μετά την απώλεια του 80% των εδαφών τους στη Συρία-Ιράκ το 2017, για μεταφορά του πολέμου στο εσωτερικό της Δύσης υπό τη μορφή τρομοκρατικών χτυπημάτων. Αυτά τα στοιχεία συνεργαζόμενα με μουσουλμάνους πολίτες που ζουν στις χώρες της Δύσης και έχουν ασπαστεί εξτρεμιστικές απόψεις, θεωρούνται άκρως επικίνδυνα και χώρες όπως η Μ. Βρετανία, Γαλλία, ΗΠΑ, Γερμανία, Ρωσία, ως χώρες υψηλού κινδύνου.

Η σύγχρονη τεχνολογία και τα ΜΜΕ συμβάλλουν ακόμα περισσότερο στην παρακίνηση και στρατολόγηση τέτοιων ομάδων. Ιδιαίτερα το διαδίκτυο με τις τεχνολογικές δυνατότητες που το χαρακτηρίζουν είναι πολύ δύσκολο να ελεγχθεί και προσφέρει στους τρομοκράτες τη δυνατότητα για τη διαδικασία επιχειρησιακής σχεδίασης και εκτέλεσης τρομοκρατικών χτυπημάτων. Η καλλιέργεια του μίσους του ισλαμικού σχίσματος αναμένεται να αυξήσει την τρομοκρατία στο χώρο της Μ. Ανατολής και θα επεκταθεί στο χώρο της Ευρώπης όπως ήδη έχει συμβεί σε ευρωπαϊκές και αμερικανικές πόλεις (Λονδίνο, Παρίσι, Μόσχα, Ν. Υόρκη).

Μία άλλη πολύ σοβαρή επίπτωση στη Μ. Ανατολή, αλλά και ευρύτερα σε παγκόσμιο επίπεδο είναι η οικονομική αστάθεια, που προκαλείται από τους συνεχιζόμενους πολέμους. Η φύση του πολέμου από μόνη της είναι ανασταλτικός παράγοντας στην ανάπτυξη, ευθύνεται για την καταστροφή υποδομών και επιχειρήσεων, προκαλεί μείωση του εργατικού δυναμικού και κυρίως νέου λόγω απωλειών και μετανάστευσης. Η ανάκαμψη των οικονομιών των χωρών της Μ. Ανατολής που βρίσκονται σε εμπόλεμη κατάσταση εδώ και δεκαετίες είναι εξαιρετικά δύσκολο πρόβλημα. Η μεγάλη ανέχεια έχει ως φυσικό επακόλουθο την υψηλή διαφθορά των κρατικών φορέων των κυβερνήσεων, η οποία συμπαρασύρει σε ένα φαύλο κύκλο το σύνολο του πληθυσμού. Ακόμα και η εκμετάλλευση του πετρελαίου δεν γίνεται με ορθολογικό τρόπο, έτσι ώστε να συμβάλλει ουσιαστικά στην ανάπτυξη των χωρών αυτών. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα με το λαθρεμπόριο πετρελαίου που διεξάγει το Ισλαμικό Κράτος, με αποτέλεσμα τις μεγάλες διακυμάνσεις της τιμής του και κατά συνέπεια τις αναταράξεις στην παγκόσμια οικονομία⁴¹. (Rashid Ahmed 2001)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Εν κατακλείδι, ως κύρια αιτία της διαμάχης μεταξύ Ιράν- Σ. Αραβίας εντοπίζεται στις θρησκευτικές διαφορές μεταξύ των δύο κρατών, δηλαδή το σχίσμα σουνιτών - σιιτών. Μελετώντας την ιστορία και σκιαγραφώντας τις συγκρούσεις ανάμεσα στους σιίτες και τους σουνίτες, προκύπτει ότι αφορμή για την έναρξη του ρήγματος αποτέλεσε η διαφορετική θρησκευτική προσέγγιση. Το ερώτημα που ανακύπτει όμως είναι εάν η αναζήτηση της ανθρωπότητας για τη Θεία Φύση είναι δυνατόν να προκαλέσει τόσο αιματηρές συγκρούσεις. Ιστορικά σχεδόν σε όλες τις οργανωμένες θρησκείες παρουσιάστηκαν σχίσματα με χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτό της χριστιανικής κοινότητας μεταξύ καθολικών και ορθοδόξων. Ακόμα και η κατ'εξοχήν θρησκεία της αγάπης οδήγησε σε πολέμους, αιματηρές συγκρούσεις και σε εξτρεμιστικές συμπεριφορές, όπως για παράδειγμα αυτή της Ιεράς Εξέτασης. Είναι χαρακτηριστικό δε ότι σε πολλές περιοχές της Μ. Ανατολής, οι οποίες κατακτήθηκαν από τους σταυροφόρους, μέχρι και σήμερα οι μητέρες «τρομάζουν» τα παιδιά τους, προκειμένου να είναι υπάκουα, με την απειλή της επανεμφάνισης σταυροφόρου, γεγονός που υποδεικνύει την βαρβαρότητα και την

---

⁴¹ **Εικόνα 10**

σκληρότητα εκείνων των συγκρούσεων (Κοσμίνσκι Ε.Α. 1980, 287 -290). Εξετάζοντας λοιπόν την γένεση του ισλαμικού σχίσματος διαπιστώνουμε ότι δεν προκλήθηκε εξαιτίας θεολογικής αναζήτησης των αντιμαχόμενων οπαδών. Το «μήλο της έριδος» δεν ήταν η φύση του Θεού, του Αλλάχ, ή του Προφήτη του, ούτε η διδαχή του κορανίου. Η κύρια αιτία ήταν η διαδοχή του Μωάμεθ, δηλαδή η κληροδότηση της εξουσίας που συγκέντρωνε το πρόσωπό του. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνεται στο ότι η Σαρία, δηλαδή ο νόμος που επιβάλλει το Ισλάμ, δεν περιορίζεται μόνο σε θρησκευτικά ή πνευματικά θέματα, αλλά και σε οικονομικά, πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα, όπως ιδιοκτησίας, κληρονομιάς, γάμου, διαζυγίου, συμβόλαια, συμφωνητικά, εμπορικές και τραπεζικές συναλλαγές, επενδύσεις, δάνεια, υποθήκες, δηλαδή εκφάνσεις **κοσμικής εξουσίας**.

Όπως συμβαίνει σε κάθε σύγκρουση της ιστορίας, η θρησκεία δεν είναι παρά η αφορμή αντιπαράθεσης μεταξύ δύο χωρών και όχι η κυρίως αιτία. Οι λόγοι της αντιπαράθεσης δεν είναι μόνο ζήτημα θρησκευτικής ιδεολογίας, αλλά και πολιτικής επιρροής στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής με τη Σ. Αραβία και το Ιράν να επιδιώκουν μερίδιο. Η συνεργασία του σουνιτικού Ισλάμ με την Δύση και του σιιτικού με την Ανατολή, καθαρά για λόγους εξουσίας και συμφέροντος προκάλεσε αυτή την επιπλέον όξυνση της περιφερειακής αντιπαράθεσης και την έξαρση της αιματοχυσίας στην περιοχή, που συνεχίζεται μέχρι τις ημέρες μας.

Τα παραπάνω έρχεται να επιβεβαιώσει η ομιλία του προέδρου των ΗΠΑ ΤΖ. Μπους στις 29 Ιανουαρίου 2002 στο Κογκρέσο, όταν προσδιόρισε ως παγκόσμιο άξονα του κακού το Ιράκ, Ιράν και τη Β. Κορέα. Αργότερα προστέθηκε για τη Μ. Ανατολή και η Συρία μαζί με το Ιράκ και το Ιράν, στοχοποιώντας τις χώρες αυτές και κατηγορώντας τις είτε για κατοχή όπλων μαζικής καταστροφής (Ιράκ, Ιράν), είτε ως μη δημοκρατικά καθεστώτα (Συρία). Το ενδιαφέρον είναι ότι οι χώρες αυτές σύναψαν αμυντικές και οικονομικές συμφωνίες με τον στρατηγικό αντίπαλο των ΗΠΑ, την Ρωσία, και σταμάτησαν παράλληλα να υλοποιούν τις αγοραπωλησίες του παραγόμενου πετρελαίου με βάση το δολάριο. Στράφηκαν απεναντίας σε άλλα νομίσματα όπως το ευρώ, το ρούβλι ή το γιεν. Το γεγονός αυτό δημιούργησε πληθωρισμό στο νόμισμα των ΗΠΑ. Πέραν των παραπάνω διεκόπη ο σχεδιασμός της κατασκευής του αγωγού από το Κατάρ προς την

Ευρώπη, σε μια προσπάθεια της Δύσης για απεξάρτηση από το ρωσικό φυσικό αέριο και την περαιτέρω αποδυνάμωση της ρωσικής οικονομίας (Capital.gr 2007).

Η Σ. Αραβία επιδιώκει την εμπλοκή των ΗΠΑ εναντίον του Ιράν, διότι θα είχε όφελος από έναν πόλεμο Ιράν – ΗΠΑ, καθώς θα εξαλειφόταν ένας περιφερειακός αντίπαλος. Επίσης, επενέβη για την πτώση των φιλοϊρανικών σιιτικών κυβερνήσεων στο Ιράκ βοηθώντας σουνιτικές οργανώσεις όπως το ISIS. Ταυτόχρονα προσπάθησε μαζί με το Κατάρ να ρίξουν την φιλοϊρανική κυβέρνηση Άσαντ υποστηρίζοντας τον FSA και Al Nusra, για την αποτροπή του σιιτικού τόξου. Αντίθετα η επέμβαση του Ιράν στο Ιράκ έγινε για να αποτραπεί ο εξοπλισμός του με δυτικά όπλα. Με το σύγχρονο τρόπο επέμβασης των proxy wars, το Ιράν κατόρθωσε να διεισδύσει στη χώρα, κάτι το οποίο δεν κατάφερε να το πετύχει με τα όπλα στον πόλεμο Ιράν – Ιράκ. Φυσικά όλες αυτές οι επεμβάσεις δεν έγιναν χωρίς το αντίστοιχο όφελος, αφού σήμερα το Ιράν είναι ο μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος του Ιράκ και οι Ιρανοί είναι επίσης ένας από τους μεγαλύτερους επενδυτές στον κατασκευαστικό και βιομηχανικό τομέα του Ιράκ (Terill 2011, 75). Στη γενικότερη πολιτική του το Ιράν ανάμεσα στα θρησκευτικά και στα υλικά κριτήρια επιλέγει σίγουρα τα υλικά.

Το πρόβλημα των θρησκευτικών συγκρούσεων οξύνεται ακόμα περισσότερο από το μορφωτικό επίπεδο των λαών της Μ. Ανατολής. Αν και στην περιοχή της Μεσοποταμίας αναπτύχθηκαν αξιόλογοι πολιτισμοί και το επίπεδο επιστημών των Αράβων ήταν αρκετά υψηλό, η επαφή με το Ισλάμ και η κυριαρχή του σε αυτή την περιοχή έφερε τροχοπέδη στην πρόοδο. Σύμφωνα με τις αρχές του το Ισλάμ αποκλείει το γυναικείο πληθυσμό από πολλές κοινωνικές εκδηλώσεις και κατ'επέκταση από τη μόρφωση. Αλλά και στον ανδρικό πληθυσμό επιβάλλει αρκετούς περιορισμούς, με αποτέλεσμα ο πληθυσμός της Μ. Ανατολής να μην καταφέρει να ακολουθήσει την ραγδαία εξέλιξη του δυτικού κόσμου⁴² (UNICEF 2018) . Το έλλειμμα μόρφωσης κάνει τον απλό λαό ευάλωτο σε δοξασίες και διδαχές επίδοξων «πεφωτισμένων», καθιστά την καθοδήγησή του εύκολη και την αποδοχή για συμμετοχή σε εξτρεμιστικές ενέργειες απουσία λογικής.

---

⁴² Σύμφωνα με τη UNICEF 1 στα 5 αγόρια (20%) δεν πηγαίνουν σχολείο και 1,5 στα 5 κορίτσια(30%). Στη Συρία, Ιράκ, Υεμένη πριν το 2011 3 εκατομμύρια παιδιά δεν πήγαιναν στο σχολείο, ενώ το 2017 14,3 εκατομμύρια. Το ποσοστό έχει ανέβει στο 40% , δηλ. 2 στα 5 παιδιά δεν πηγαίνουν στο σχολείο.

Επιπροσθέτως, η κατώτερη τεχνολογία που υφίσταται στην Μ. Ανατολή σε σχέση με τη Δύση οδηγεί τους ανθρώπους σε μη ορθολογικές αντιλήψεις και στην επιστροφή τους σε μεταφυσικές – θρησκοληπτικές προσεγγίσεις για τη ζωή, αυξάνοντας τον θρησκευτικό φανατισμό. Οι συνεχείς συγκρούσεις επί συνεχόμενες δεκαετίες στη Μ. Ανατολή αλλά και στην Αφρική και Ασία έχουν φέρει τους λαούς σε τέτοιο επίπεδο φτωχοποίησης και εξαθλίωσης, όπου στρατολογούνται με τη μεγαλύτερη ευκολία υπό τη σημαία οποιουδήποτε δόγματος και είναι έτοιμοι να διαπράξουν ωμότητες και εγκλήματα πολέμου για μερικά χρήματα. Τα σύγχρονα παραδείγματα ξένων μισθοφόρων εξτρεμιστών από τους πολέμους στην Σερβία, Κόσοβο, Τσετσενία, Ουκρανία, Συρία, Ιράκ, Λιβύη είναι εκατοντάδες.

Οι συγκρούσεις δια αντιπροσώπων μεταξύ Σ. Αραβίας και του Ιράν είναι πολύ δύσκολο να σταματήσουν. Στην πραγματικότητα όπως προέκυψε από τα παραπάνω, οι κινητήριοι μοχλοί που καθορίζουν την διαμάχη τους είναι σχέσεις **εξουσίας** και **συμφέροντος**. Το θρησκευτικό πέπλο με το οποίο καλύπτονται είναι ένα εργαλείο για την ευκολότερη επίτευξή τους και την εκμετάλλευση της πλατιάς λαϊκής μάζας (Beck 2020, 5-6). Χαρακτηριστικό τέτοιο παράδειγμα είναι η εμφάνιση του Ισλαμικού Κράτους (ISIS), το οποίο πέραν της προσπάθειας αφύπνισης του σουνιτικού φανατισμού, εκμεταλλεύομενο τις θρησκευτικές εξτρεμιστικές προσεγγίσεις απαίτησε μέρος της εξουσίας στη Μ. Ανατολή (Patrick Cockburn 2014) . Παρατηρήθηκε ότι ακόμα και τα σκληροπυρηνικά στελέχη του ISIS, παρά τις πουριτανικές διδασκαλίες τους για την ορθόδοξη εφαρμογή του κορανίου και της Σαρίας, στην ιδιωτική τους ζωή επεδίωξαν το προσωπικό όφελος και την ικανοποίηση ατομικών τους συμφερόντων, όπως περιγράφει η Νάντια Μουράντ⁴³, κατά τις ημέρες της αιχμαλωσίας της από το ISIS (Murad 2018).

Η εκτίμηση είναι ότι θα συνεχιστούν οι συγκρούσεις για τον έλεγχο των υδρογονανθράκων στην περιοχή της Μ. Ανατολής, ο πόλεμος των αγωγών, το παράνομο και νόμιμο εμπόριο όπλων. Οι πρακτικές δε των μεγάλων δυνάμεων

⁴³ Η Νάντια Μουράντ ανήκει στην μικρή εθνολογική ομάδα των Γιαζίντι, που διαβιώνει γύρω από το όρος Σιντζάρ στο Β. Ιράκ. Το 2014 αιχμαλωτίστηκε από το ISIS και παρέμεινε ως σκλάβο του σεξ για 5 μήνες μαζί με τις υπόλοιπες γυναίκες του χωριού της. Κατόρθωσε να δραπετεύσει και να φτάσει αρχικά στην Γερμανία, στην Άγγλία και τελικά στις ΗΠΑ. Από τότε εργάζεται ως ακτιβίστρια για τα δικαιώματα των γυναικών και το 2018 τιμήθηκε με το Νόμπελ ειρήνης. Στο βιβλίο της περιέγραψε τις δραστηριότητες του ISIS, αλλά και τις εσωτερικές διαμάχες των Κούρδων Peshmerga.

να υποστηρίζουν εθνοτικές κοινότητες για την εξυπηρέτηση ιδίων συμφερόντων, δημιουργώντας ελπίδες για ευόδωση εθνικών προσδοκιών και κατόπιν εγκατάλειψή τους και σύναψη συμφωνιών με αντίπαλες χώρες δείχνει ακριβώς το μέγεθος της ψυχρής εκμετάλλευσης και δεν κάνει άλλο παρά να συντηρεί αυτό το κλίμα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι αυτό των Κούρδων, οι οποίοι έλαβαν σημαντική υποστήριξη από τις ΗΠΑ και την Ρωσία εναντίον του ISIS τον καιρό της παντοδυναμίας τους και την εγκατάλειψή τους στα συμφέροντα της Τουρκίας όταν εξαλείφθηκε η απειλή των τζιχαντιστών.

Γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι οι ζυμώσεις που διενεργούνται στη Μ. Ανατολή και κατ'επέκταση στο Ισλάμ αφορούν και επηρεάζουν και την Ελλάδα, κυρίως εξαιτίας της γεωγραφικής της θέσης. Είναι η χώρα «επαφής» μεταξύ του χριστιανικού δυτικού κόσμου και του μουσουλμανικού κόσμου, της Ασίας και της Αφρικής με την Ευρώπη. Επιπροσθέτως οι περισσότερες γειτονικές χώρες είναι μουσουλμανικές όπως: Αλβανία (60% σουνίτες και 5% μπεκτασήδες), Τουρκία (80% σουνίτες και 12% Αλεβίτες), Κόσοβο (95% σουνίτες), Βοσνία (50% σουνίτες), Αίγυπτος (65% σουνίτες). Αλλά και στο εσωτερικό της χώρας ζουν έλληνες υπήκοοι μουσουλμάνοι στο θρήσκευμα, οι οποίοι αποτελούν το 2% επί του συνολικού πληθυσμού. Συγκεκριμένα ο συνολικός μουσουλμανικός πληθυσμός είναι 103.000, εκ των οποίων 34.000 Πομάκοι, Ρομά 14700, Τουρκογενείς 50.000, οι περισσότεροι σουνίτες και περίπου 3.000 αλεβίτες (www.bbc.co.uk 2019), (Οι Μουσουλμάνοι της Ευρώπης 2020).

Η σημερινή πραγματικότητα της Ελλάδας μετά την μαζική άφιξη μεταναστών από τη Μ. Ανατολή με την έναρξη της «αραβικής άνοιξης», του εμφυλίου στην Συρία και το Ιράκ το 2011, καθιστά υπολογίσιμο τον μουσουλμανικό πληθυσμό (733000 περίπου) (<https://www.unhcr.org/gr> 2019), (630000 πρόσφυγες στην Ελλάδα 2020). Οι προβλέψεις για το μέλλον δεν δείχνουν μείωση των ροών αλλά αύξηση. Επομένως η προσέγγιση στα θέματα που αφορούν στο χειρισμό των θεμάτων σε σχέση με το Ισλάμ, χρειάζεται μεγάλη προσοχή.

Θεμελιώδη αρχή της εθνικής πολιτικής ως προς τις δύο περιφερειακές δυνάμεις, το Ιράν και τη Σ. Αραβία πρέπει να είναι η τήρηση ίσων αποστάσεων. Η επιλογή στρατοπέδου μονομερώς ελλοχεύει κινδύνους απομόνωσης της χώρας μας, καθώς και εμπλοκή σε περιφερειακά ζητήματα της Μ. Ανατολής. Βασικός

πυλώνας για την απόκτηση και διατήρηση διαύλου επικοινωνίας με τους μουσουλμανικούς πληθυσμούς είναι η αρχή του σεβασμού για την διαφορετική θρησκευτική επιλογή και η εφαρμογή του συντάγματος περί ανεξιθρησκείας. Κανένας άνθρωπος, όσο φανατικός και αν είναι δεν μπορεί να μείνει αδιάφορος μπροστά σε μια αξιοπρεπή αντιμετώπιση. Ο σεβασμός αυτός θα πρέπει να είναι αμοιβαίος. Σε καμία περίπτωση δεν θα πρέπει να γίνονται «εκπτώσεις» σε σχέση με τα ήθη, έθιμα και πολιτιστικές αξίες της χώρας μας στο όνομα της πολυπολιτισμικότητας. Από τη μια πλευρά θα πρέπει οι πολίτες να διαχειριστούμε τις δικαιολογημένες φοβίες που έχουμε έναντι του Ισλάμ, από την άλλη πλευρά θα πρέπει όλοι όσοι διαμένουν στη χώρα μας να ενστερνιστούν ότι υπεράνω όλων είναι ο νόμος και το σύνταγμα, το οποίο εφαρμόζεται για όλους ανεξαιρέτως.

Μεγάλες συζητήσεις και αντιπαραθέσεις έχουν γίνει για την ανέγερση τζαμιού στην Αθήνα. Το ζήτημα είναι ότι η απόφαση που θα ληφθεί, θα πρέπει να γίνει με γνώμονα το σεβασμό προς τη χώρα, αλλά και προς τους μουσουλμανικούς πληθυσμούς που ζούνε μαζί μας. Η ανέγερση ενός τζαμιού δεν είναι αυτό που θα αλλάξει τη μορφή της πρωτεύουσας, αρκεί να μην αλλοιώνει το εθνικό της χρώμα. Η άσκηση των θρησκευτικών καθηκόντων της μειονότητας δεν είναι μεμπτό σημείο. Η διδασκαλία του φανατισμού, η στρατολόγηση τρομοκρατών και η διείσδυση μυστικών υπηρεσιών για την εκμετάλλευση του θρησκευτικού στοιχείου είναι μη αποδεκτό. Εδώ ακριβώς βρίσκεται η ορθή επέμβαση των κρατικών αρχών, ο εντοπισμός, η απομόνωση και η εφαρμογή αυστηρών κυρώσεων σε τέτοιες πρακτικές.

Η απομόνωση του μουσουλμανικού στοιχείου δεν θεωρείται σωστή τακτική από πλευράς του ελληνικού κράτους. Ο αποκλεισμός του από την πολιτική, κοινωνική, οικονομική ζωή, δίνει τη δυνατότητα σε κέντρα περιφερειακής ισχύος, όπως είναι για παράδειγμα η Τουρκία, να τους προσεγγίσει και να τους επηρεάσει ευμενώς υπέρ της. Δεν πρέπει να λησμονούμε το περίφημο Ισλαμικό Τόξο (**εικόνα 15**), με το οποίο προσπάθησε στη δεκαετία του '90 να αυτοανακηρυχτεί ως προστάτης και πηγή σουνιτικού ισλαμισμού στην περιοχή της Μ. Ανατολής και των Βαλκανίων. Το σχέδιο αυτό τελικά δεν ευόδωσε είτε λόγω των αναμνήσεων της κατοχής της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, είτε λόγω της αντιπαραθέσης της Τουρκίας με τις πατροπαράδοτες πηγές του γνήσιου ισλαμισμού, τις αραβικές μοναρχίες του Περσικού Κόλπου. (Μάζης Ιωάννης 2000). Η Ελλάδα δεν πρέπει να

επιτρέψει στην Τουρκία να παίξει το ρόλο του προστάτη των μουσουλμανικών μειονοτήτων προσδιορίζοντάς τες ως εθνικές. Το πλεονέκτημα το έχει η Ελλάδα μέσω της παροχής μόρφωσης με πολύ ισχυρά εργαλεία την ελληνική γλώσσα, την ιστορία και το τεράστιο πολιτισμικό υπόβαθρο. Σίγουρα θα πρέπει να αποφευχθεί η αφομοίωση, γιατί περιέχει στοιχεία απώλειας εθνικής ταυτότητας. Επιδίωξη του κράτους είναι η ενσωμάτωση, όπου αυτό είναι δυνατόν, με ξεκάθαρα διακριτούς όρους συμβίωσης και σε καμία περίπτωση γκετοποίηση και ριζοσπαστικοποίηση των μεταναστών.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Συνοψίζοντας, διαπιστώνουμε ότι η Μ. Ανατολή με τις εσωτερικές διαφορές που έχει, αλλά και τις εξωτερικές παρεμβάσεις των περιφερειακών και ηγεμονικών δυνάμεων, έχει μετατραπεί σε ένα απέραντο πεδίο συγκρούσεων και στρατόπεδο στρατολόγησης επίδοξων τρομοκρατών, με αφορμή τις θρησκευτικές αντιλήψεις ως αφορμή. Το σχίσμα του Ισλάμ και η περιφερειακή αντιπαλότητα του Ιράν και της Σ. Αραβίας θα παίξουν καθοριστικό ρόλο στη μορφή αυτών των συγκρούσεων, καθώς και στην ένταση και το μέγεθος της βιαιότητας. Η στάση της Ρωσίας είναι δεδομένη, όπως περιγράφεται άλλωστε από το αμυντικό της δόγμα. Η διατήρηση της φιλορωσικότητας του «εγγύς εξωτερικού» της και της ενεργειακής εξάρτησης ΕΕ – Κίνας αποτελούν πυλώνες της εθνικής της στρατηγικής (Военная Доктрина РФ 2014). Για την επίτευξή τους τηρεί καιροσκοπική και πολλές φορές επιθετική εξωτερική πολιτική.

Η υποκίνηση πολέμων στο όνομα της δημοκρατίας από την πλευρά της Δύσης με μεγάλη δόση υποκρισίας, φέρνει τα αντίθετα αποτελέσματα. Όπως οι λαοί έκαναν αγώνες για την ελευθερία, έτσι διεξάγουν αγώνες και για την δημοκρατία, όταν αυτή βέβαια θα έχει ωριμάσει στην ψυχοσύνθεση του κάθε λαού. Αν η Δύση επιθυμεί περισσότερη ασφάλεια, τότε θα πρέπει να δείξει το δρόμο για την επίτευξη της δημοκρατίας με ειλικρινή θέληση για βοήθεια. Ο δρόμος βέβαια της αληθινής δημοκρατίας περνάει μέσα από την ευημερία και την μόρφωση των λαών, την δικαιοσύνη και σίγουρα από την ειρήνη.

Η Ελλάδα δεν θα πρέπει να εμπλακεί σε καμία περίπτωση στις διενέξεις μεταξύ σουνιτών και σιιτών και στην περιφερειακή αντιπαράθεση του Ιράν και της

Σαουδικής Αραβίας. Αντιθέτως θα πρέπει να παίξει σταθεροποιητικό ρόλο στη ευρύτερη περιοχή και παράδειγμα ωριμότητας και ορθής λογικής.

Αριθμός σελίδων 93 (22694 λέξεις).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΒΙΒΛΙΑ

- Dekmejian P. Hrair. Επαναστατημένο Ισλάμ. (Ο Φονταμενταλισμός στον αραβικό κόσμο). Παπαζήση, 2003.
- Fukuyama, Francis. The End of History and the Last Man. Λιβάνης, 1992.
- Murad, Nadia. Είμαι η φωνή τους. Πατάκης, 2018.
- Patrick Cockburn. Η επιστροφή των Τζιχαντιστών. Μεταίχμιο, 2014.
- Rashid Ahmed. Οι Ταλιμπάν, το Ισλάμ, τα πετρέλαια και το νέο μεγάλο παιχνίδι στην Κ. Ασία. Ενάλιος, 2001.
- Αγγελική Ζιάκα. Διαμάχη στους κόλπους του Ισλάμ. Κριτική, 2008.
- Ι.Θ.Μάζης. Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή. Αθήνα: Ελληνικές Πανεπιστημιακές Εκδόσεις, 1992.
- Κοσμίνσκι Ε. Α. Ινστιτούτο Ιστορίας. Ιστορία του Μεσαίωνα. Ακαδημία Επιστημών ΕΣΣΔ, 1980.
- Μυστικά Ισλαμικά Τάγματα και πολιτικοοικονομικό Ισλάμ στη σύγχρονη Τουρκία. Παρασκήνιο, 2000.
- Τσιμπιρίδου, Φωτεινή. Οριενταλισμός στα όρια. Κριτική, 2008.
- Васильев, А. М. История Саудовской Аравии. МОСКВА : ИЗДАТЕЛЬСТВО «НАУКА», 1982.

ΑΡΘΡΑ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ – ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

- 630000 πρόσφυγες στην Ελλάδα." I EFIMERIDA, 2020.
- An Anti-Soviet Warrior on the road to peace." THE INDEPENDENT, 1993.
- Britannica. <https://www.britannica.com/topic/Wahhabi>.
- <https://www.trackingterrorism.org> . 2019. <https://www.trackingterrorism.org> › article.
- "Kathimerini." 2017. <https://www.kathimerini.gr/world/900959/oi-moysoylmanoi-tha-xeperasoyn-toys-christianoys/>.
- Kavkaz-uzel. 2010. <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/169886/>.

Pratt, Zanne. Thegospelcoalition. 2015.
<https://www.thegospelcoalition.org/article/common-confusions-arabs-muslims/>.

Watt, William Montgomery. "Britannica." 2010.
<https://www.britannica.com/biography/Muhammad>.

"Britannica." <https://www.britannica.com/place/Saudi-Arabia/Climate#ref45201>.

"Encyclopedia." 2020. <https://www.encyclopedia.com/religion/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/revolution-islamic-revolution-iran>.

Μιχελής Γιάννης. "Σουνίτες vs Σιίτες. Το σχίσμα που ματώνει την Μέση Ανατολή." ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ, Δεκέμβριος 2012.

Ντόρα Γιαννάκη, Διονύσης Πάνος. Ejournals. 2017.
<https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/sas/article/view/10782/0/RefManCitationPlugin>.

"Οι Μουσουλμάνοι της Ευρώπης." I EFIMERIDA, 2020.

Асадов, Наргиз. ЭХО. 2015. <https://echo.msk.ru/programs/48minut/1639696-echo/>.

"Взгляд." 2012. <https://vz.ru/news/2012/8/1/591247.html>.

Зайцев, Вадим. Огонёк. 2011. <https://www.kommersant.ru/doc/1600716>.

Нагметов, Р. Ш. "Quranacademy." 2017.
<https://ru.quranacademy.org/encyclopedia/article/Sayyid-Qutb>.

Рычков, Максим. Tjournal. <https://tjournal.ru/stories/138575-islamskaya-revoluciya-v-irane-istoriya-pobedy-religii-nad-evropeyskoy-svetskoyu>.

Черняк, Игорь. "Российская газета." 2015. <https://rg.ru/2015/10/15/siria.html>.

"Энциклопедия "Всемирная История".
<https://w.histrf.ru/articles/article/show/islam>.

ΕΚΘΕΣΕΙΣ – ΜΕΛΕΤΕΣ

Beck, Martin. The aggravated struggle for regional power in the Middle East. University of Southern Denmark, 2020.

IAEA. 2018. <https://www.iaea.org/newscenter/pressreleases/statement-on-iran-by-the-iaea-spokesperson>.

Kjartansson, Bjarni Bragi. Iran's Foreign Policy . Bifrost University, 2011.

MASCI, DREW DESILVER AND DAVID. Pew Research Center. 2017.

<https://www.pewresearch.org/fact-tank/2017/01/31/worlds-muslim-population-more-widespread-than-you-might-think/>.

McMillan, Joseph. Saudi Arabia (Special Report). Washington: UNITED STATES INSTITUTE OF PEACE, 2006.

Okruhlik, Gwenn. Saudi Arabian Relations. Middle East Policy.

"Pew Research Center." 2017. <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2017/04/06/why-muslims-are-the-worlds-fastest-growing-religious-group/>.

Terill, W. Andrew. The Saudi -Iranian rivalry and the future of the Middle East security. US Army College, 2011.

UNICEF. <https://www.unicef.org>. 2018. <https://www.unicef.org/mena/education>.

Βασιλάκη, Ρόζα. ΕΛΙΑΜΕΠ. 2017.

<https://www.eliamep.gr/publication/%CF%80%CF%8E%CF%82-%CE%B5%CE%BE%CE%B7%CE%B3%CE%B5%CE%AF%CF%84%CE%B1%CE%B9-%CF%84%CE%BF-%CF%86%CE%B1%CE%B9%CE%BD%CF%8C%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%BF-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B2%CE%AF%CE%B1%CE%B9%CE%B7%CF%82/>.

Βασίλειος Γκρέκας. "Foreign Affairs." 2018.

<https://www.foreignaffairs.gr/articles/71868/dr-basileios-ar-gkrekas/i-ypsili-stratigiki-tis-rosias?page=3>.

Ελλάδας, Γενικό Προξενείο της. "Εκθεση για την Οικονομία της Σ. Αραβίας." 2007.

Μακρή, Άννα. Το Ιράν, το Πυρηνικό Πρόγραμμα και οι Διεθνείς Σχέσεις. Πανεπιστήμιο Πειραιά, 2012.

Μαριτίνα, Ράππη. "Η Κρίση στις σχέσεις Ιράν και Σ. Αραβίας και ο συνεπαγόμενος αντίκτυπος σε πετρέλαιο ."

Πουρχαμζαβί, Καρίμ. "Κέντρο Γεωπολιτικών Αναλύσεων." 2017.

<http://icmu.nyc.gr/el/%CE%9F%CF%85%CE%B1%CF%87%CE%B1%CE%BC%CF%80%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%A3%CE%B1%CE%BB%CE%B1%CF%86%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82>.

Амита, Центр им. Меира. "Движение Братья-мусульмане ." 2011.

Военная Доктрина РФ. Министерство Обороны РФ, 2014.

Зинин, Ю. Н. Суннитско-шиитская эскалация как фактор. Института международных исследований России, 2017.

Никитин, Сергей. rodon.org. 2013. <http://rodon.org/polit-130416115856>.

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

"BBC News. 2013. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-22906965>.

Capital.gr. 2007. <https://www.capital.gr/agores/391320/i-sxesi-petrelaiou-xrusou-dolariou>.

Christian Science Monitor. Russia and Iran harden against West. 2007. www.cmonitor.com/2007/1018/ps06s02-oeu.html.

DREAZEN, YOCHI. Foreignpolicy. 2014. <https://foreignpolicy.com/2014/08/13/maliki-used-to-have-the-support-of-both-iran-and-the-u-s-now-hes-lost-them-both/>.

"DW. 2020. <https://www.dw.com/ru/%D1%81%D0%B8%D1%80%D0%B8%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D1%82-%D1%87%D0%B5%D0%B3%D0%BE-%D1%85%D0%BE%D1%82%D1%8F%D1%82-%D1%81%D1%88%D0%B0-%D1%80%D0%BE%D1%81%D1%81%D0%B8%D1%8F-%D1%82%D1%83%D1%8>.

DW. 2017. <https://www.dw.com/en/what-are-fatah-and-hamas/a-40796555>.

el.wikipedia.

<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9B%CE%AF%CE%B2%CE%B1%CE%BD%CE%BF%CF%82>

el.wikipedia.

<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CF%80%CE%B1%CF%87%CF%81%CE%AD%CE%B9%CE%BD>.

el.wikipedia. <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%99%CF%81%CE%AC%CE%BA>.

el.wikipedia.

<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CF%85%CF%81%CE%AF%CE%B1>.

en.wikipedia. <https://en.wikipedia.org/wiki/Iran>.

en.wikipedia. 2020. https://en.wikipedia.org/wiki/Saudi_Arabia.

<http://worldpopulationreview.com>. 2020.

<http://worldpopulationreview.com/countries/muslim-population-by-country/>.

<https://en.deirezzor24.net>. 2016. <https://en.deirezzor24.net> › saddam-al-gamal.

<https://www.unhcr.org/gr>. 2019.

<https://www.unhcr.org/gr/%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%84%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC>.

"Ikhwanweb." *louvioc* 5, 2014. <https://ikhwanweb.com/articles.php?pid=10113>.

Islamdag. 2010. <https://islamdag.ru/ljeideologii/26964>.

Lenta. 2020. <https://lenta.ru/lib/14163646/>.

Medinaschool. <https://medinaschool.org/library/creed/vera/5-stolpov-islama>.

Militaryarms. 2020. <https://militaryarms.ru/armii-mira/kto-takie-sunnity-shiity-alavity/>.

"Militaryarms.ru." 2019. <https://militaryarms.ru/armii-mira/livanskaya-hezbollah/>.

"Naftemporiki.gr." 2018, <https://www.naftemporiki.gr/finance/story/1403215/i-sxesi-allileksartisis-ipa-saoudikis-arabias>.

naftemporiki.gr. 2015. <https://www.naftemporiki.gr/story/931827/yemeni-epixeirisi-apofasistiki-kataigida-upo-ti-saoudiki-arabia>.

Nasr, Wassim. "Иносми." 2012. <https://inosmi.ru/world/20120726/195552162.html>.

News.mail.ru. 2016. <https://news.mail.ru/card/48/>.

"Para Poda (2020),

<https://parapoda.wordpress.com/tag/%CF%83%CF%87%CE%AD%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82-%CF%81%CF%89%CF%83%CE%AF%CE%B1%CF%82-%CE%B9%CF%81%CE%AC%CE%BD/>."

Ru.qaz. 2020. <https://ru.qaz.wiki/wiki/Wahhabism>.

Ru.qaz.wiki. 2020. https://ru.qaz.wiki/wiki/Flag_of_Hezbollah.

Sputniknews. 2015. <https://uz.sputniknews.ru/analytics/20150911/441222.html>.

Telegraph. <https://www.telegraph.co.uk>. 2017. <https://www.telegraph.co.uk> › islamic-state .

wikipedia.

<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A5%CE%B5%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CE%B7>.

WORDPRESS. <https://kyleorton1991.wordpress.com>. 2019.

<https://kyleorton1991.wordpress.com/2018/05/10/rebel-turned-jihadist-saddam-al-jamal-reported-captured/>.

www.bbc.co.uk . 2019. www.bbc.co.uk › greek › balkans_muslims.

www.syriahr.com . 2019.

Yandex-Zen. 2020.

https://zen.yandex.ru/media/id/5ce6b56799144700b4c0f707/islam-religiia-arabov-5ecac4c8f00711243d9f937e?utm_source=serp.

Yusuf, Khalil. "MEMO Middle East Monitors." 2014.

<https://www.middleeastmonitor.com/20140127-does-the-muslim-brotherhood-still-have-a-role-to-play-in-egypts-revolutionary-politics/>.

Διεθνιστική Σοσιαλιστική Οργάνωση." 2020. <https://net.xekinima.org/iran-1979-i-epanastasi-pou-eklepsan-oi-islam/>.

"Medinaschool." <https://medinaschool.org/library/obshestvo/istoriya-islama/islamskaya-revolyuciya>.

Meduza. 2016. <https://meduza.io/feature/2016/06/15/что-такое-радикализация>.

Theglobaleconomy. 2013. <https://www.theglobaleconomy.com/rankings/shia/>.

Theglobaleconomy. 2013. <https://www.theglobaleconomy.com/rankings/sunni/>.

Варавин, Николай. Absoluttv. 2019. <https://absoluttv.ru/13293-inostrannye-boeviki-v-chechne-i-na-severnom-kavkaze.html>.

"История возникновения ислама."

<https://medinaschool.org/library/obshestvo/istoriya-islama/istoriya-vozniknoveniya-islama>.

М.Я., Яхьяев. Cyberleninka. 2018. <https://cyberleninka.ru/article/n/prichiny-radikalizatsii-islama-v-sovremennom-mire/viewer>.

Слободян, Елена. Аргументы и Факты. 2019.

https://aif.ru/dontknows/infographics/kto_s_kem_voyuet_v_sirii_storony_konflikta_v_infografike.

Семенов, Кирилл. Коммерсантъ. 2020.

<https://www.kommersant.ru/doc/4443121>.

Сулейманов., Ильяс. "Islam-today." 2013. <https://islam-today.ru/veroucenie/cto-takoe-dzihad/>.

Чупрыгин, Андрей. "Пост Наука." 2016. <https://postnauka.ru/faq/60977>.

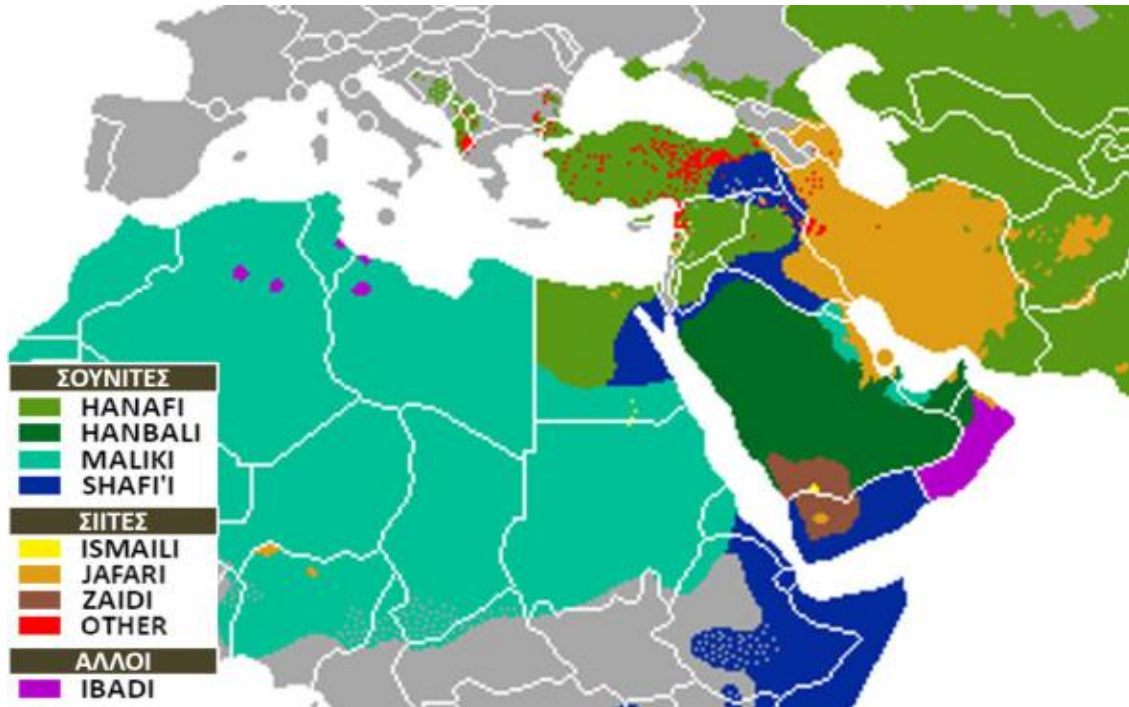
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ- ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

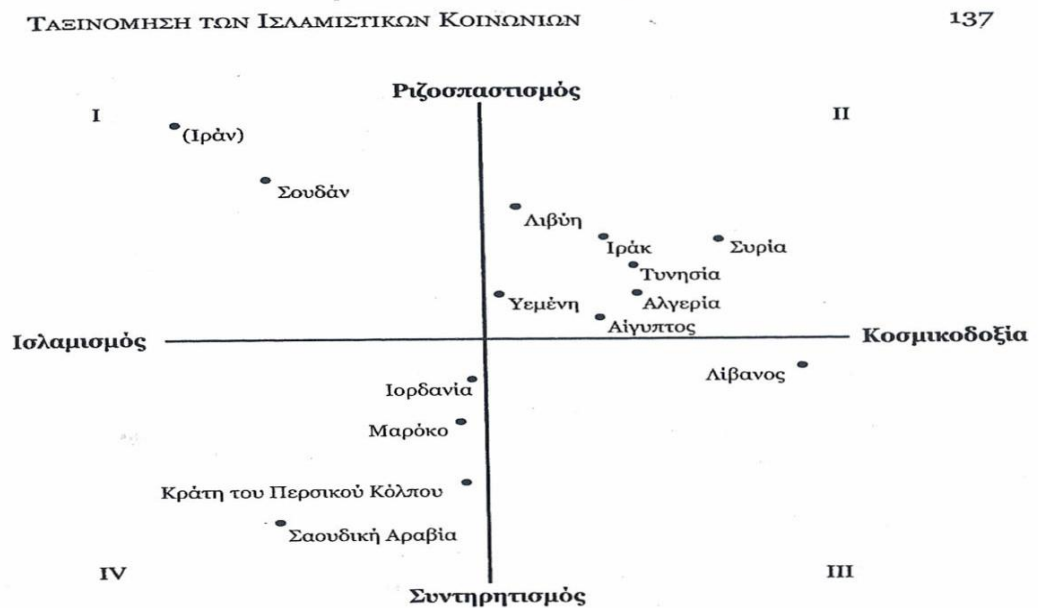
Εικόνα 1 : Ο δρόμος του Μεταξιού κατά την Αρχαιότητα - Μεσαίωνα.

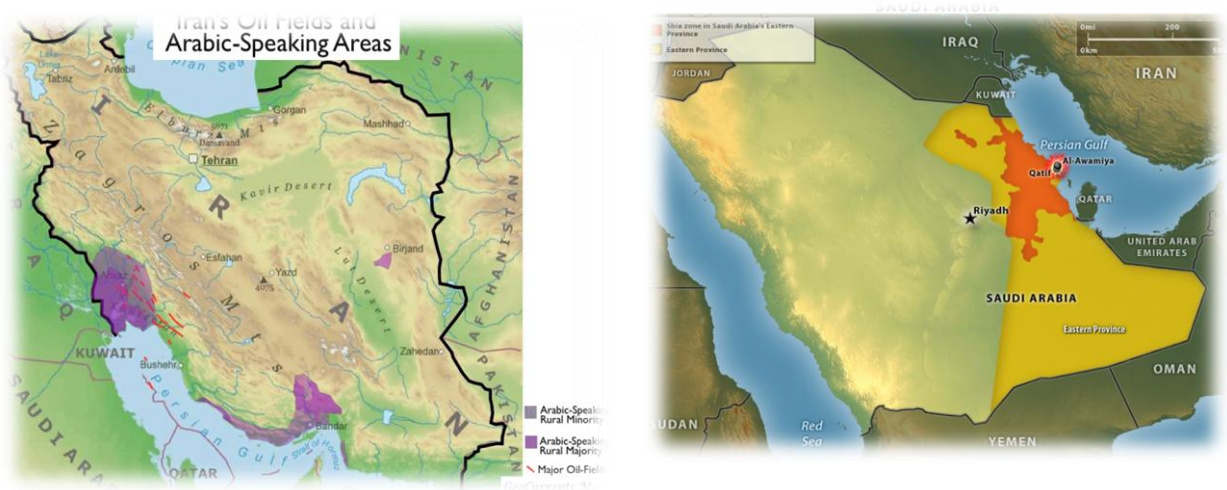
Εικόνα 2 : Ο σύγχρονος «δρόμος του Μεταξιού», ο δρόμος των αγωγών στη Μ. Ανατολή.

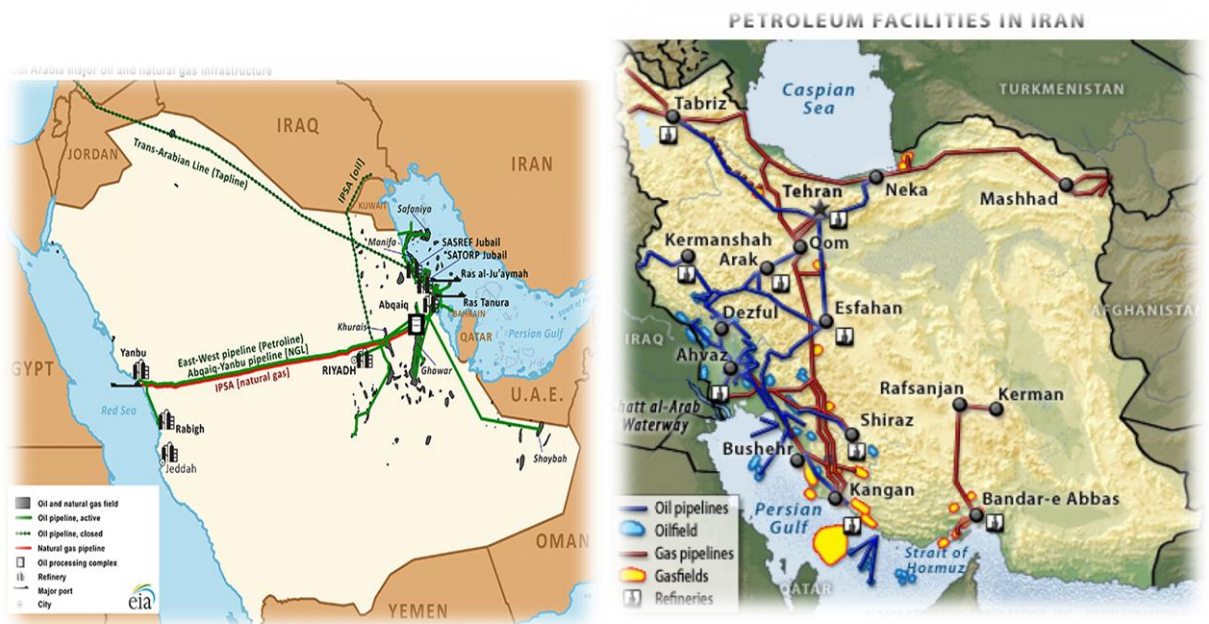
Εικόνα 3 : Κατανομή Σιιτών – Σουνιτών στη Μ.Ανατολή. Πηγή : <http://worldpopulationreview.com/countries/muslim-population-by-country/>

Εικόνα 4 : Ταξινόμηση καθεστώτων στο Ισλάμ σύμφωνα με το συντηρητισμό και την κοσμικοδοξία τους. Πηγή : (Dekmejian P. Hrair 2003)

Εικόνα 5 : Απεικόνιση των αραβόφωνων και των σιιτικών πληθυσμών που διαμένουν στο Ιράν και στη Σ. Αραβία αντίστοιχα

Εικόνα 6 : Απεικόνιση των μεγαλύτερων κοιτασμάτων υδρογονανθράκων του Ιράν και της Σ. Αραβίας. Είναι εμφανές ότι συμπίπτουν με τις περιοχές που διαβίει το αραβόφωνο και το σιιτικό στοιχείο αντίστοιχα, γεγονός που αναδεικνύει τα αλληλεπικαλυπτόμενα συμφέροντα στην περιοχή

10 / INTERNATIONAL

THE INDEPENDENT

MONDAY 6 DECEMBER 1993

The Saudi businessman who recruited mujahedin now uses them for large-scale building projects in Sudan. Robert Fisk met him in Almaty

Anti-Soviet warrior puts his army on the road to peace

OSAMA Bin Laden is in his god-forged role, awarded by the loyalists of the late King Fahd, as the Saudi businessman who recruited mujahedin to fight against the Soviet army in Afghanistan. He is now in Sudan, where he is using them to build roads and bridges across the country. He is a shy man, maintaining a small apartment in his home city of Jeddah, but he is now in Sudan, where he is using them to build roads and bridges across the country. He is a shy man, maintaining a small apartment in his home city of Jeddah, but he is now in Sudan, where he is using them to build roads and bridges across the country.

...the guerrilla movement as I returned to my construction in my equipment. I had used to build roads and bridges for the mujahedin in Afghanistan. Yes, I helped some of them to come here to Sudan.

...How many? Osama Bin Laden asked me. "I don't want to say. But they are here now with me, they are working right here, building this road to Port Sudan." I told him that Osama Bin Laden had mentioned his name to me. "I said the same about Bosnia," he said. "But the situation here does not provide the same opportunities as Afghanistan. A small number of mujahedin have gone to fight in Bosnia-Herzegovina but the CIA won't allow the mujahedin in through Croatia as the Pakistanis did with Afghanistan."

...Then did Mr Bin Laden reflect upon what he had done in the former combatants looked on. Was it not a little bit anachronistic for them, I asked, to fight the Russians and end up road-building in Sudan? "They like this work and so do I. This is a great plan which we are achieving for the people here, it helps the Muslims and improves their lives."

...His Bin Laden company — not to be confused with the larger construction business run by his cousin — is paid in Sudanese currency which is then used to purchase cement and other products for export; profits are clearly not Mr Bin Laden's top priority.

...How did he feel about Algeria, I asked? But a man in a green suit calling himself Mohamed Moussa — he claimed to be Nigerian although he was a Sudanese security officer — tapped me on the arm. "You have asked more than enough questions," he said. At which Mr Bin Laden went off to inspect his new road.

Osama Bin Laden surveys the 500km road he is building in northern Sudan. Photograph

What I lived in two years in Afghanistan, I could not have lived in a hundred years elsewhere, said Osama Bin Laden

...to capture me. I was under bombardment but I was so peaceful in my heart that I fell asleep. This experience has been written about in our earlier books. I saw a 120mm mortar shell land in front of me, but it did not blow up. Four more bombs were dropped from a Russian plane on our headquarters but they did not explode. We beat the Soviet Union. The Russians fled."

...But what of the Arab mujahedin when he took to Afghanistan — members of a guerrilla army who were also encouraged and armed by the United States — and who were forgotten when that war was over? "Personally neither I nor my brothers saw evidence of American help. When my mujahedin were victorious and the Russians were driven out, differences started between

Daily service to the USA

ONLY ON THE WEEK AHEAD

A lesson in the language

HANDS ON THE SAME GUN

US NSA: Zbigniew Brzezinski

Osama Bin Laden

News Rescue!

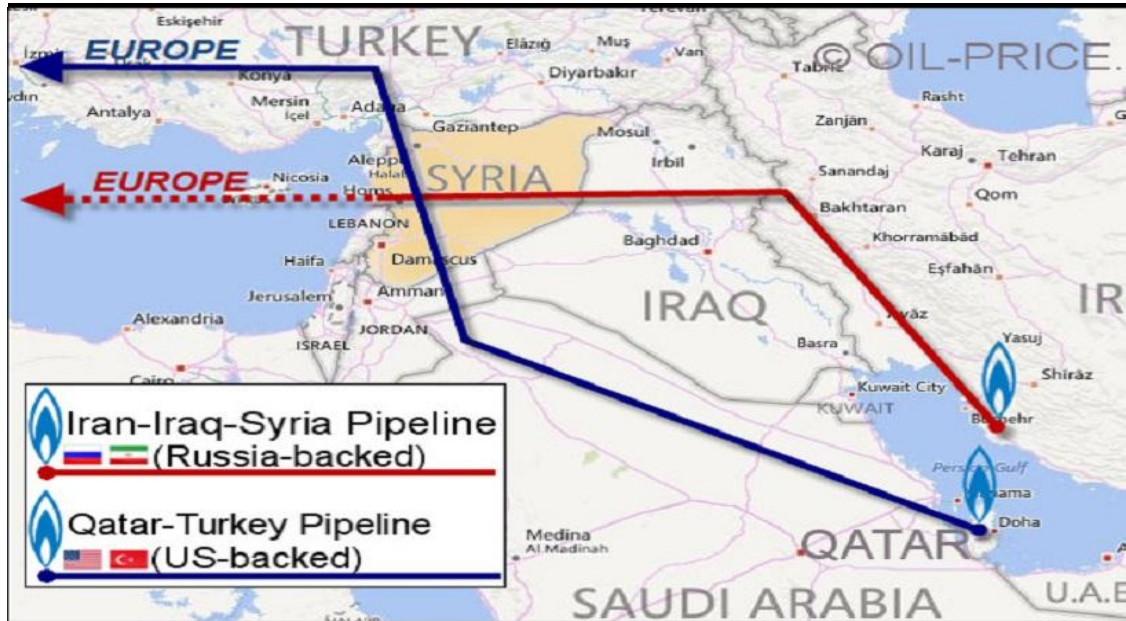
04/05/2012 Img & Caption: Tony Catalucci [Land Destroyer] 100% News: 0% Junk

Former US National Security Adviser Zbigniew Brzezinski meeting with Osama Bin Laden, then leading the CIA's Arab legionaries in Afghanistan. Bin Laden's Al Qaeda would later spin off into regional terrorist organizations, covertly armed, trained, and protected by the CIA to this day, including LIFG in Libya, MEK in Iraq and Iran, and Baluchi terrorists in Pakistan.

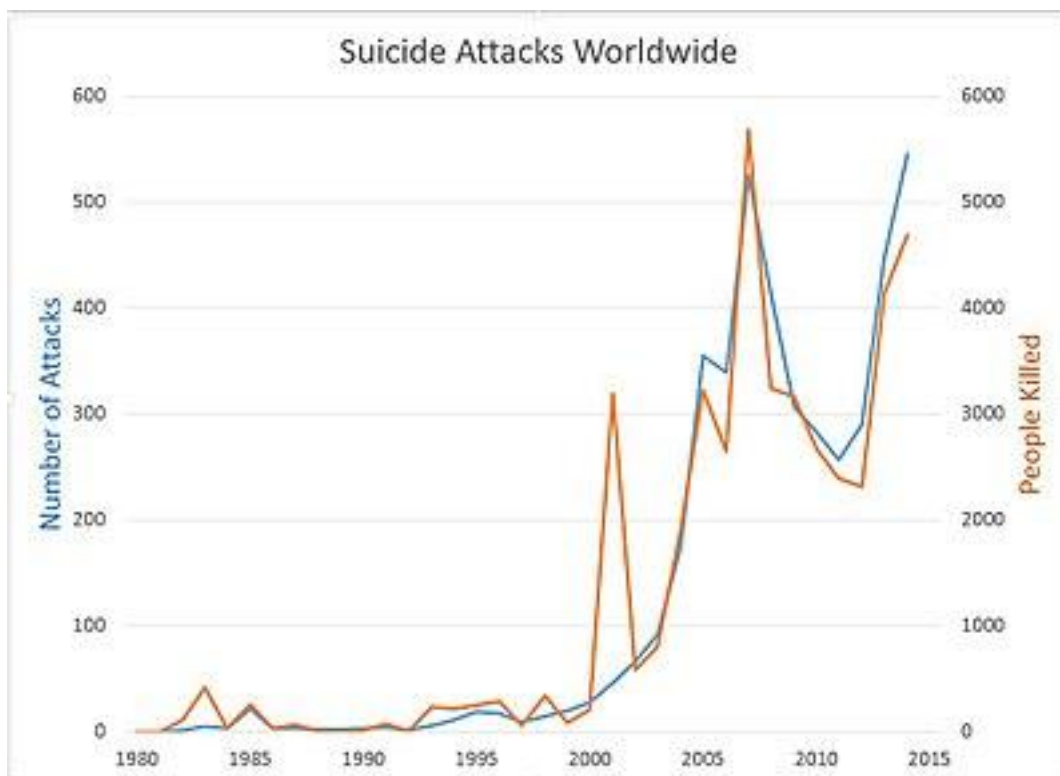
Εικόνα 7 : Επάνω: Άρθρο της εφημερίδας «The Independent» για τον «αντι-σοβιετικό» πολεμιστή Μπιν Λάντεν.

Κάτω: Φωτογραφίες με τον Μπιν Λάντεν μαζί με τον σύμβουλο εθνικής ασφαλείας των ΗΠΑ και πράκτορα της CIA, Zbigniew Brzezinski, κατά την εκπαίδευση σε οπλικά συστήματα.

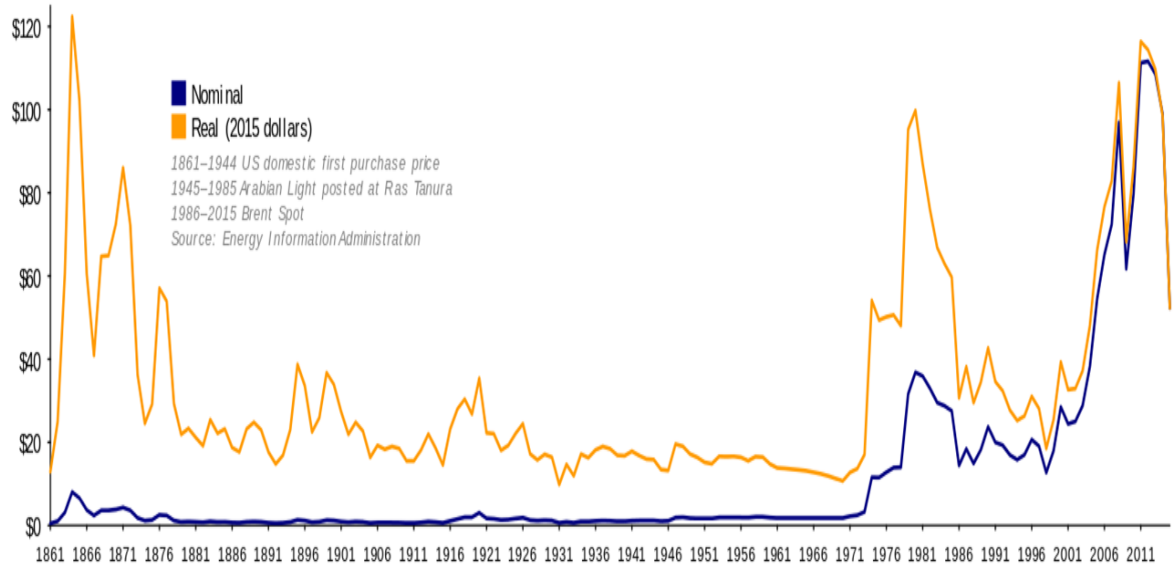
ΟΙ ΑΓΩΓΟΙ «SOUTH PARS» ΡΩΣΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΩΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ

Εικόνα 8

Εικόνα 9 : Σχεδιάγραμμα επιθέσεων αυτοκτονιών. Πηγή : <https://www.trackingterrorism.org> 2019)

Εικόνα 10 : Σχεδιάγραμμα των τιμών του πετρελαίου ανά έτος. Πηγή : Energy Information Administration.

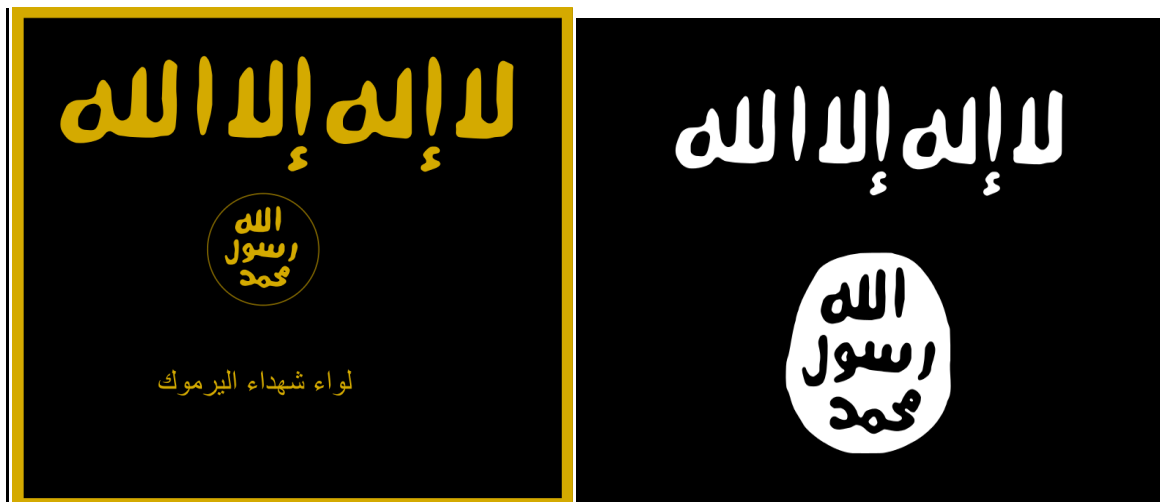

Εικόνα 11 : Η σημαία της Χεζμπολλάχ.

AFGANT AL RASUL (FSA)

Εικόνα 12 : Αριστερά ο Σαντάμ Αλ Τζάμαλ το 2014 ως διοικητής Μονάδας του ISIS και δεξιά μετά την αιχμαλωσία του το 2016 από τον Συριακό στρατό. Η Afgant Al Rasul υπήρξε Μονάδα του FSA, την οποία διοικούσε από το 2011 έως το 2013

Εικόνα 13 : Αριστερά η σημαία της ταξιαρχίας «Γιαρμούκ» και δεξιά η σημαία του ISIS. Είναι εμφανής η ομοιότητα των δύο σημαιών, γεγονός που καταδεικνύει την συγγενική ιδεολογία των δύο στρατιωτικών τμημάτων.

Εικόνα 14 : Ο «άξονας του κακού»: Ιράν-Ιράκ – Β. Κορέα

Εικόνα 15 : Το «Ισλαμικό Τόξο» των Βαλκανίων υπό την επιρροή της Τουρκίας